

planinski vestnik 12¹⁹⁷²

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXII

Dr. Andrej O. Župančič	Prilagoditev alpinista na Himalajo	345
Janez Marolt	Jesenske misli	559
Nejc Zaplotnik	Sam	561
Jože Vršnik	Modras v čevlju	564
Jože Vršnik	Lisičji raj	565
Ciril Praček	Jugova smer v Gamsovcu	565
Ing. Svetko Lapajne	Za Cmirom	567
Peter Skoberne	Angleži na Solčavskem leta 1972	570
Miha Marenče	Triglav se podira	572
Franček Vogeljik	Fotografija – planinski konjiček	574
Stanko Kos	Po transverzali brez vida	577
Jože Jelovčan	Triglav na Jalovcu	579
Dr. Milko Hrašovec	Še o planinskih cestarih in markacijah	581
Vladimir Pleničar	Pol stoletja član planinske organizacije	582
	Društvene novice	584
	Alpinistične novice	591
	Varstvo narave	592
	Iz planinske literature	595
	Razgled po svetu	597
	Naslovna stran:	
	Zimski motiv	

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 50101-678-47046, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 50 din, plačljivo tudi v štírih obrokih, za inozemstvo 68 din (4,5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Združeno železniško
 transportno podjetje
 Ljubljana

FERSPED

železniška spedicija
 za tuzemski in
 mednarodni promet

Uprava:

Moša Pijadejeva 39/II

s svojimi
 poslovalnicami v
Ljubljani, Mariboru,
Novi Gorici in Kopru
 prevzame vso skrb
 o organizaciji in
 prevozu vašega blaga

TISKARNA
JOŽE MOŠKRIČ

LJUBLJANA
Nazorjeva 6

Telefon 21-296

TISKARNA

tisk vseh vrst tiskovin,
 katalogov, časopisov, revij
 in knjig

KLISARNA

izdelava vseh vrst eno- in
 večbarvnih klišejev

KNJIGOVEZNIČARNA

vezava preprostih in
 luksuzno opremljenih del

ŠTAMPILJARNA

izdelava vseh vrst žigov,
 pečatov in knjigoveških
 črk

ETIKETE

v vseh barvah in barvnih
 folijah

PRILAGODITEV ALPINISTA NA HIMALAJO

DR. ANDREJ O. ŽUPANČIČ,

Patofiziološki inštitut medicinske fakultete v Ljubljani

Odprave v visoka gorstva kar naprej zastavljajo fiziologiji vprašanje o prilagoditvi na življenje nad 5000 m. Še več, nekateri celo predlagajo, naj bi temeljiti zdravniški pregledi izločili tiste kandidate, ki se ne bodo mogli aklimatizirati. Taka pričakovanja kažejo na naivno zaupanje v znanost in pa na razumljive stiske pri izbiranju moštva. Vendar ustrezne metode za sedaj ni in tako še vedno velja empirično in za znanost zasmehljivo geslo: edini preskus je gora.

Da se ne bi napak razumeli: s precejšnjo verjetnostjo lahko izločimo tiste, ki v klasičnem smislu niso zdravi — nihče pa potem ne zna odbrati tistih, ki se bodo bolje prilagodili na višino — kaj šele na Himalajo.

Začnimo torej kar pri izbiri kandidatov. Že prva zahteva, naj bodo to sami »zdravi fantje«, je kočljiva. Zanesljivo lahko rečemo le: te in te preiskave so pokazale vrednosti v normalnih mejah. Zdravje — to je pa precej več. Po sodobni opredelitvi Svetovne zdravstvene organizacije je zdravje »popolna fizična, duševna in socialna blaginja in ne samo odsotnost bolezni ali invalidnosti«. Se pravi, k zdravju sodi tudi kup stvari, ki jih danes ni moč izmeriti, vsaj natančno ne. Pa so ravno te reči — »duševna in socialna blaginja« — za kandidata posebno važne: v Himalaji ne gre samo za fizično prilagoditev, ampak za prilagoditev celotne osebnosti, in to ne le na višino.

Med preglede kandidatov bi torej kazalo vpeljati tudi psihološko testiranje. Seveda bi bilo potrebno test za tako zapletene namene šele izdelati in bi sprva za izbiro ne pomenil nič. Ko bi po ponovnih odpravah primerjali napovedi testa z obnašanjem posameznika, bi test dobival čedalje več teže pri izbiri kandidatov. Vendar bo še dolgo glavno pezo odločitve nosil vodja, ki mora kandidate dobro poznati in sestaviti moštvo po lastni oceni; zdravniški pregledi mu bodo pri tem v oporo in nič več. Prilagoditev: koga na kaj?

Vrhunski alpinisti so kar od kraja močne osebnosti, dostikrat nagnjene k individualizmu in hotenju po uveljavljanju. Motivi za alpinizem so kaj različni in to celo pri istem človeku. Razumno si kajpak vsak kandidat priznava, da je naloga slehernega člana odprave

Avtorjev portret
posnet pod Kangbačenom 1964

služiti glavnemu namenu: da bi vsaj ena naveza dosegla vrh. Zraven si, razumljivo, vsak alpinist želi, da bi bil sam v »zmagoviti« navezi — ne pa da bi jo samo podpiral in garal zanjo.

Torej bomo rekli: prva prilagoditev himalajca je zapiranje škarij med sanjami o navezi za zadnji »naskok« in med disciplino, ki jo je dolžan uspehu odprave kot celote. Ta psihološka prilagoditev se docela posreči le najzrelejším, drugi pa se na dnu ne sprijaznijo s pomožnimi nalogami, ampak jih občutijo, kot da jim je režiser krivično vsilil vloge, ki jim ne leže, in take vloge seveda prav po diletantsko odigrajo.

Sposobnost za to osnovno prilagoditev himalajca sodi k zdravju kot psihični in socialni ubranosti človeka; ta pa ima nič koliko faset.

Letalo, ki odrohni proti Himalaji, brutalno pretrga vse niti z domačim okoljem in na ta trenutek se je treba prilagoditi zdavnaj vnaprej. Že takoj spočetka se je moral vsak odločiti, ali sme tvegati na Himalaji zdravje, morda celo življenje, ko ima, recimo, družino. Tempo priprav narašča skoraj do prave panike pred odhodom, in tako se nemara ta ali oni šele v letalu dodobra zave, da ni dovolj vestno poskrbel za vzgojo otrok ali zdravje staršev; drugega spet črviči, da je namesto zaupanja dobil na pot očitkov — vsak tak v sodobnem pomenu besede ni čisto zdrav in se bo na Himalaji slabše prilagajal. Na srečo velja kajpak tudi nasprotno, v konkretnih primerih pa po navadi eno in drugo hkrati. V tem smislu so vsi, ki so nam blizu, ves čas odprave vpleteni v njen uspeh, pa če se tega deleža zavedajo ali ne: odprave ne sestavljajo samo njeni člani.

Čprav je tule nakazanih le nekaj momentov, je zdaj že bolj razumljivo, kako šušmarško bi bilo vnaprej določati, kdo se bo na gori bolje obnesel, saj na prilagoditev vsakega posameznika delujejo tudi vsi tisti, ki spletajo njegov nepregledno zamotani psihološki in socialni svet.

Komaj se dobro zaveš in ugibaš, kako neki ti je uspelo, da si toliko volkov nasitil z enim kozjim repom, te preproga poletača prestavi na Jutrovo med ljudi, katerim ne razumeš ne govornice, ne običajev, ne miselnosti. V svet naših utrjenih predstav in konceptov vdre nov svet, ki ga zaman skušamo ujeti v stare posode. Tudi če tako nerazumevanje spretno prikrivaš, vodi do nesporazumov z domačini ali celo do sporov z njimi.

Naslednja prilagoditev je torej: da skušamo razumeti ljudstva, pri katerih smo v gosteh. Precej preprosto, kaj? Pa ni: se še nismo posmehnili svetim kravam? Molilnim mlinčkom? Preseljevanju duš?

Človek, ki pripotuje s področja »višje« civilizacije, je tako samozavesten, da ima svoje koncepte brez pomisleka za merilo — vse drugo mu je predsodek, zaostalost ali kvečjemu naivnost. Posebno beli človek se v svoji ošabnosti ne zaveda relativnosti lastnih prokrustovskih meril, kaj šele, da bi priznaval vrednost tujim. Seveda ne gre za to, da vsem pritrjuješ in vse sprejemaš: gre preprosto za to, da spoštuješ načine življenja in miselnost ljudi v deželi, ki si jo sam prosil, naj te sprejme za gosta. To abecedo v umetnosti potovanja pozna že Herodot, ko v svojih Zgodbah piše, da more le norec zasmehovati tuje šege.

Spoznavanje kulturne zgodovine narodov, kamor smo namenjeni, sodi torej k obvezni pripravi kandidatov in ga ne gre prepuščati dobri volji posameznikov.

Tako bi lahko še in še nizali prilagoditve — na podnebje, na hrano, na okužbe, na samoto — pa jih bom rajši obravnaval sproti.

Pa torej začnimo: pot Jugoslovanske himalajske odprave 1964. leta se od izhodišča v Dharanu do vznožja Kangbačena dvigne za dobrih 4000 metrov, vendar ne enakomerno: zdaj se požene za 1000 metrov navkreber, pa se spet zvižuga za 800 metrov navzdol do kakšne reke. Značilen pohod na dan bi bil, denimo, z Bohinja čez Komno v Trento, samo da pot prečka še polno stranskih dolin (sl. 2).

Že prvega dne smo se čez greben Mahabharat prevalili v nov svet in odtlej se na vsakem koraku zavedaš, da stopaš po Himalaji, pa čeprav zvečine po blatu. Tla so v monsumskem obdobju vsa razmočena, voda žubori z vseh pobočij, lije z neba, v zraku je skoraj sto odstotkov relativne vlage; tako si venomer moker, če ne od dežja, pa od potu, ki je v takšni sopari čisto neučinkovit za termoregulacijo; z drevja vise

Sl. 2 – Pot naše ekspedicije v Himalajo 1964, zarisana od Indije do Kangbačena v desnem zgornjem predelu grebenskega zemljevida

Sl. 3 – Naših stoštirideset nosačev je v gosjem redu bosopétilo po monsunskem blatu. Odtisi kažejo pravilno obokana stopala

kodelje bohotnih lišajev, po vlažni džungli gomazi majhnih pijavk, ki pa niso bile za vsakogar enako nadležne; to je pač stvar okusa — pijavk in nas: nekdo ima rajši hladnejše kratke hlače in več pijavk, drugi spet narobe. Največ jih prestrežejo bosí nosači, ki jih imamo v glavnini okrog stopetdeset; zdravnik bo po lužah takoj ugotovil, kako odlično so kulijem obokana stopala. Res, s plosko nogo v Nepalú ne prideš daleč in kaže, da se genetsko hitro selekcionira. Nepalski gorjanec mora neprestano nositi trideset, petdeset kilogramov tovara, pri čemer brez izjeme uporablja tudi mišičevje v zatilju, ker ima širok oprt speljan čez čelo. Domala ves Nepal je gorat in ves prebrzdan s strmimi in globokimi dolinami; reke in potoki med monsumom tako nabreknejo, da nosijo tudi po šestdesetkrat več vode kot pozimi in zato so mostovi bele vrane. Razdivjane vode imajo hud padec in vale s seboj kamenje ter plavijo pesek in mivko — vse to pa so brusilniki, ki dolbejo značilne globoke doline. Teren kot nalašč za mezge in mule, pa je vendarle edina tovorna žival človek; nobeno živinče namreč ne more čez nepalski ‚most‘: nekaj hreščočih bambusovih stebel, za silo povezanih v lok, pa majava ograja, se guglje nad razbesnelo vodo. Naša kača se je po več ur pretikala čez tak most, ki zdrži le po enega človeka. Tako smo dostikrat prenočevali ob mostovih (sl. 3).

Dolge dni se je svet na naši poti vrstil takole: gorska reka v strmi dolini — riževe terase — koruzne terase — džungla — pragozd — pašnik — greben — pa spet v nasprotnem zaporedju navzdol (sl. 4).

Strma pobočja Himalaje so prekletstvo in blagoslov za Nepalca: rod za rodom je gradil terase, po tisoč in še več metrov pobočja je obdelanega; že v manjši dolini so te terase obsežnejša gradnja kot piramide ali kitajski zid. Nekako do višine 1700 metrov sega riž, tam okrog se začne koruza, pa ajda, ječmen, še višje oves in končno krompir. Strmi profil zemljišča sega v višino prek več podnebnih pasov, in tako zahteva različnih kultur. Kadar je monsun slab in je dežja premalo, propade letina riža, ki mora rasti v vodi; v Indiji pomeni to za cele pokrajine lakoto, v Nepalú pa ne: če ne zraste riž, pa uspe koruza, ki ne potrebuje toliko moče. Tisto leto ne bo izobilja, pa tudi lakote ne. Teraso dajejo krajini posebno očarljivost, še zlasti, če po njih skozi vodo klije mladi riž, o katerem pravi Pearl Buck, da je ‚bolj zelen kot katera koli zelenina na svetu‘. Če se kje zaradi kakšne skale terase ne izidejo in bi ostalo nekaj kvadratnih pednjev zemljišča neizkoriščenih, napravi nepalski kmet še tam majhno teraso in obdela še tisto krpico.

Ob takem negovanju zemlje je ne ostane dosti za krmo živini; tisto malo pašnikov po grebenih ne zaleže dosti, še posebno ne zaradi dolge zime. Nekaj vodnih bivolov, ki dobrodušno polegajo po mlakah, nekaj grbave govedí, nekaj drobnice, tu pa tam kakšen prašič, nekaj kur, pa smo opleli. Šele nad 3000 metri, kjer je polj že malo, je več živine in to jakov. Vera, pa bodi že hinduistična na jugu ali budistična na severu, bolj ali manj strogo prepoveduje ubijanje živali. V teh krajih je tak predpis moder, saj ob pičli krmi dobiš sčasoma le več beljakovin z molžo kot s klanjem. Seveda verski predpis ni nastal zaradi te koristnosti, pač pa se zaradi nje trdneje drži. Podtalna povezanost med geološko oblikovanostjo in verskimi običaji je samo droben primer za splošno ubranost narave in človeka v patriarhalni družbi (sl. 5).

Če povzamemo, sestoji osnovna hrana nepalskega kmeta iz ogljikovih hidratov pa nekaj beljakovin in zelo malo maščob; pač idealna dieta proti infarktu, posebno še v zvezi z napornim fizičnim delom: obdelovanje, tvorjenje. Ko je riž pospravljen, ga Nepalec z oprtom prek čela nese čez hribe in doline po sto, dvesto ali več kilometrov daleč, vse noter do Tibeta; tam dobi za merico riža štiri merice soli, ki jo tovari nazaj in z vsakim kilometrom ji raste cena, kajti v Nepalú je sploh ni najti. Cenijo, da je tako na poti do dva milijona kmetov in kmetic, se pravi četrтина prebivalstva.¹

Naši nosači in nosačice so torej vajeni tvorjenja; poleg trideset kil naše robe nosijo še svojo, sicer skromno, opremo in hrano. Pa kaj, v peklenski pripeki in sopari se vijugajo navkreber in zraven še radi pojo, posebno ženske, ta ali oni pa žvegla na leseno piščal. Ko se utaborimo, si vseokrog nas netijo ognje. Podjetnejši se smukajo okrog

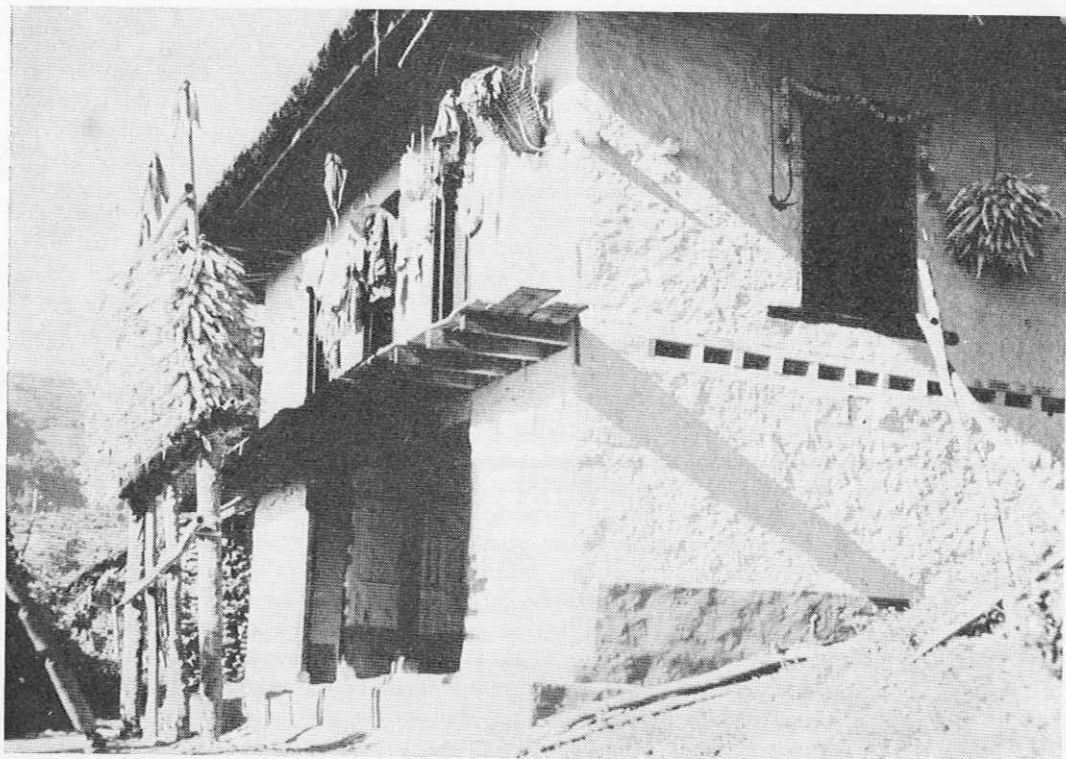
¹ Hagen T.: Nepal. Kümmerly & Frey, Berne str. 110 (1961).

naše kuhinje in se lotijo trebljenja kokoši ali koze, da pade kaj še v njihov pisker. Osnovna hrana je seveda spet riž, vendar nikakor edina. Krompir in sadje lupijo z znamenitim kukrijem; jeklo za to bridko orožje in nepogrešljivo orodje pripravljajo celi dve leti in je iste vrste kot za samurajske meče ali sablje damaščanke. No, sadja in sočivja vseh vrst je obilo; poleg jabolk zlasti banan in mandarin, pa znane in neznane zelenjave. Spričo kombiniranja tolikih rastlin ni skrbi, da bi zmanjkalo kakšne od esencialnih amino-kislin, čeprav bolj na redke kvatre uživajo živalske beljakovine. Vso prikuho pripravljajo s čilijem in drugimi pekočimi začimbami. Ker smo si dobri, radi kaj ponudijo, in tako moram — dolgih zob — ugrizniti v kar že je: vselej peče kot žerjavica. Pa sem se kmalu privadil čislati to peklenko iznajdbo; slina namreč kar lije v usta, pa te v tisti vročini vsaj pol ure ne dere žeja. Šerpe, ki po pogodbi jedo našo hrano, si jo vendarle rajši pripravljajo posebej; prijazni kuhar Ang Čering nam vedno kaj ponuja in sprva poskušamo iz radovednosti, pozneje pa nam je čedalje bolj všeč; posebno pohlepni smo na ajdove žgance s čilijevo omako. Sicer pa je po navadi že trda noč, ko ima zdravnik na odpravi še polne roke dela. Vsak večer vsaj po dvajset pacientov, velikokrat pa tudi po štirideset in čez; zvečine so to naši nosači, pa tudi kmetje iz okolice. Prihajajo z resničnimi, namišljenimi, pa tudi z izmišljenimi težavami — kdo bi jim zameril, da si skušajo prilisičiti kakšno tableto za hude čase, saj je do prve bolnišnice po sto do dvesto kilometrov in to peš, ali pa te v košu troškajo čez hribe in doline; večkrat sem srečal tak rešilni koš in bilo je precej jasno, da bo bolnik na cilju že zdrav, če bo sploh vzdržal do tja.

Ordiniranje je skoraj nemogoče, ker ne razumeš nepalsčine. Zato S. B. Rai, naš vrli častnik za zvezo, prevaja njihove tožbe in zdravnikova navodila. Največkrat gre za kaj preproste stvari, kot so npr. vnetja gornjih dihal, prebavne motnje, okužbe po koži, žulji ali druge manjše poškodbe, tu pa tam kakšen zlom. Tudi podnevi čakajo ob naši karavani pacienti, ki prilezejo od blizu in daleč. Spominjam se dekletca z zlomlje-

Sl. 4 — Skupina naših nosačic pri počitku

Sl. 5 — Značilna hiša v Nepal

no nadlehtnico in lobanjo, ki so ga tri ure daleč prigugali v vreči na bambusovem drogu; nikoli ne bom izvedel, ali je otrok ozdravel. Spominjam se slepe starke, ki se je pritipala iz daljnega zaselka v upanju, da ji bo beli doktor vrnil vid.

Sicer pa deželane zdravi domači vrač, pa še ta je kaj redek gost, saj sem na celi poti srečal le enega, ko sem daleč od poti lovil metulje na filmski trak. S seboj nosi obredni boben, na glavi perjanico, pa z zvonci je ovešen kot kakšen naš kurent. Z njegovega resnega obraza odseva davnina, ki je zanj še sedanjost: čas, ko medicina še ni znanost, ampak umetnost, združena s tisočletnimi izkušnjami. Pri nekem takem zdravniku so našli Rauwolfijo, ko smo na zahodu zdravili zvišan krvni pritisk v glavnem še z dieto in sprehodi... kaj neki ima tale mož v svoji torbi? Mož, ki je prepričan o vrednosti svojega opravila, ki zdravljenje občuti še kot po-klic: on je eden od poklicanih, da bolnim vrača moči. Ta mož še obvlada in uporablja moč besede, kretnje in ritma: ko med bolvani ob Tamurju bobna in pleše, je to budnica za duhove, ki jih je panteistični svet lamaizma ves poln – celó sleherni kamen je pojavna oblika vesoljnega duha.

Rad bi šel z njim k bolnici v gorsko vas, da bi ga gledal pri delu, vendar bodo naši vsak čas pri majavem mostu, kjer bo treba pomoči. Tako se samo spoštljivo prikloniva in si želiva srečno pot (sl. 6).

Ko povezujemo most z vrvmi, ga vidim, kako jo s spremstvom visoko med terasami ubira navkreber. Vsekakor ta mož v razmerah, kjer deluje, in s sredstvi, ki so mu na voljo, naredi, kar more; človek se sprašuje, če smo mu v tem vselej kos? Če ne drugega, bo imela bolnica zavest, da se nekdo zavzeto trudi in briga zanjo. Srečno pot torej, tibetanski kolega!

Enaindvajsetega dne pohoda se strnemo z našo predhodnico v začasni bazi (4400 m) ob sotočju ledenikov Kangčendzonga in Ramtang. Poročajo nam, da so že raziskali, od katere strani kaže lotiti se Kangbačena: od zahoda po ledeniku Ramtang. Pri urejanju

baznega taborišča (4900 m) na tem ledeniku za las zmagamo v tekmi s prvim snegom; dokler je kopno, lahko namreč še uporabljamo dolinske nosače in celo jake, ki nosijo po dva tovora. Tako so šerpe in naši alpinisti razbremenjeni za delo od baze navzgor. Hkrati se vsi začnemo prilagajati na višino. Pomanjkanje kisika je pri tem pač glavni stresor, vendar v Himalaji nikakor ne edini. Svojtčas so pri aklimatizaciji delali napako, da so se dvignili, recimo, nad 5000 metrov, in tam zgoraj ostali; tako je adaptacija potekala v hipoksiji in je bila zato manj uspešna. Kolikor je bilo možno, smo se na naši odpravi držali osnovnega pravila sodobne metode za adaptiranje: v višino se dvignemo za kratek čas in takrat deluje hujša hipoksija kot dražljaj; vendar se čim prej vrnemo do višine, na katero smo se bili že privadili. Čez nekaj dni napravimo že nekoliko višji sunek, spet sestopimo, itd. Diagram (sl. 7) kaže tak način prilagajanja za enega naših članov; iz diagrama lahko razberemo, da je pri prvem dvigu (6200 m) frekvenca srca zrasla na 110 utripov na minuto, pri drugem, višjem sunku (6800 m) pa samo še na 90 utripov na minuto (pri tretjem dvigu zaradi bivakiranja pri dobrih 7600 m frekvenca ni bila ugotovljena). Srce je torej pri drugem dvigu kljub večji višini delalo bolj ekonomično, organizem se je po prvem dvigu očitno bolj prilagodil na višino.

Pri neaklimatiziranem človeku, ki se znajde v takih višinah, izbruhne t. i. akutna višinska bolezen. S tem izrazom zajamemo splet simptomov in znakov, ki jih povzročata hitro znižan parcialni tlak kisika v vdihanem zraku: glavobol, nespečnost, mrzel pot, zvišana frekvenca srca, navzea, bljuvanje, v hujših primerih se človek onesvesti ali celo umre. Pri poskusih v barokomori se večina oseb onesvesti po dvanajstih minutah, če jih prestavimo na 7000 m, in že po dveh minutah v višini 10 000 metrov. Polovica poskusnih oseb se onesvesti, ne da bi sami opazili kakršne koli simptome!

Pri alpinizmu se dvigamo počasneje in zato je vsa slika temu ustrezno bolj umirjena. Razumljivo, da se tu kaže cela mavrica individualnih razlik – od ljudi, ki imajo že raz-

Sl. 6 – Zadnjih sto kilometrov drži naša pot po etnično tibetanskem ozemlju. Pri Tapletoku srečam ob reki Tamur tibetanskega zdravnika, ki mi pokaže obredni ples. Pri takem kolegu so svojtčas našli Rauwolfijo!

meroma nizko manjše ali večje težave, pa vse do takih izjem, kot je bil Hermann Buhl, ki se je brez kisika in sam povzpел na vrh osemtisočaka Nanga Parbat.

Zaradi preskopo odmerjenih deviz je našo odpravo zadela nesrečna razdelitev na dve skupini in to je vplivalo tudi na aklimatizacijo; kajti ko so člani glavnine že hodili po dražljajev v večje višine, je 'zaščitnica' šele prišla v začasno bazo. Tako so se začeli nekateri aklimatizirati kasneje, delo na gori pa so morali zastaviti vsi. Te razmere so pri marsikom podrla shema za najbolj učinkovit način aklimatiziranja.

Pri naši dvanašterici sta se ob prodorih v višine pojavila prehodni glavobol in nespečnost, med spanjem pa še dihanje s presledki; razen dveh so vsi tudi kdaj bljuvali. Eden je imel po izjemnem naporu zastrte čute s preziranjem nevarnosti in z apatijo, ki se je mešala z evforijo in deliriranjem.

Za alpinista v Himalaji je posebno zavratna značilna nekritičnost in precenjevanje lastnih moči ter slabša sposobnost opazovanja v hipoksiji. Tudi v Himalaji se nesreče torej ne pripetijo, ampak so povzročene!

Nekateri Indijanci žive v Andih med 5000 in 6000 metri, nekaj jih hodi delat celo v rudnike nad 6000 metri. Zato so mnogi raziskovalci sodili, da je možno tudi alpiniste trajneje adaptirati na višino čez 6000 metrov. Jalov up, ki ga je razpršila britanska odprava na Makalu. Ta odprava, ki jo je vodil Sir Ed. Hillary, je šest mesecev prezimovala na ledeniku Ming Bo v višini 6300 metrov. Kljub relativno ugodnim razmeram v ogrevani montažni baraki so člani čedalje bolj propadali, ker se jih je lotevala kronična višinska bolezen; poleg tega so si nekateri nakopali še 'dolinskih' bolezni, kar v taki višini ni šala. Skratka, spomladi niti eden ni mogel na vrh Makaluja. Pač pa so prinesli bogato žetev poskusov in opazovanj, saj je skupina raziskovalcev štela kar osem glav pod vodstvom izkušnega himalajskega fiziologa E. Puga.

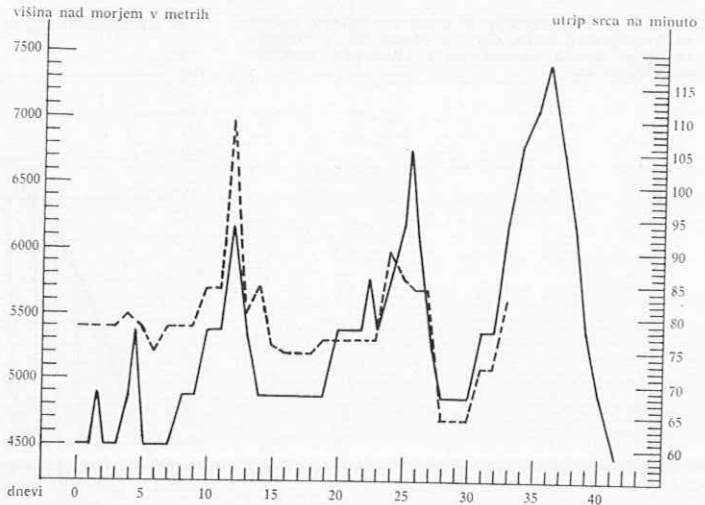
Po tej odpravi vemo, da trajna prilagoditev na višino čez 6000 metrov ni možna – vsaj za belega alpinista ne. Domačini v Andih in Himalaji, ki žive nad 5000 metrov, so pač za kronično hipoksijo prav izjemno odporni, in to si razlagamo s stoletja dolgo selekcijo. Vendar tudi pri teh gorjancih že manjša pljučnica pomeni smrtno bolezen: življenje nad 5000 metrov že tako do dna izčrpa kompenzacije hipoksije, da v primeru zmanjšane vitalne kapacitete pljuč kratko in malo zmanjka sape.

Diagram (sl. 8) kaže, da je pri 5000 m parcialni pritisk kisika v alveolarnem zraku znižan približno za polovico; potek disociacije krivulje za vezavo kisika na hemoglobin pa kaže, da je pri tem alveolarnem tlaku kisika oksigeniranega še zmeraj več kot 80 % hemoglobina. Odtod pa začne krivulja strmo padati in že pri 7000 m sta ustreznosti številki za alveolarni kisik dobrih 40 %, za oksigenacijo hemoglobina pa 70 %. Z druge strani najdemo pri višini Ciudad Mexico (2277 m) kisik v alveolah znižan še vedno skoraj za 25 %, oksigenacija hemoglobina pa je le za 6 % nižja kot pri morski gladini; za hojo po planinah to ne pomeni praktično nič, na olimpiadi pa utegne biti 6 % večja razlika kot med zmagovalcem in desetim, dvanaštim mestom. Ti trije primeri naj ponazorijo pomen sigmoidne oblike disociacijske krivulje hemoglobina.

Zdaj nas predvsem zanima, kako se organizem prilagaja na hipoksijo.

Prva kompenzacija je zvišana ventilacija pljuč, ki nastane zaradi draženja dihalnega centra. Hipoksija sicer direktno samo zavira dihalni center, vendar se tu veljavlja posredno draženje prek kemoreceptorjev karotidnih in aortnih teles, ki jih aktivira močnejša hipoksija. Pri mišičnem delu v hipoksiji hitro narašča v krvi koncentracija mlečne kisline, ki draži dihalni center tako direktno kakor prek kemoreceptorjev. Povečana ventilacija pljuč izpira iz organizma ogljikov dvokis; ta respiracijska alkalozna seveda spet zniža vzdržanost dihalnega centra. Pa ne samo to – znižana koncentracija ogljikovega dvokisa močno zmanjša pretok krvi skozi možgane (nekritičnost!). Respiracijska alkalozna se šele po nekaj dneh kompenzira prek ledvic, ki izločajo manj kisel ali celo alkalen seč; tedaj popuste mnoge težave višinske bolezni, zlasti navzven. Z druge strani pa je značilno, da poglobitev alkaloze med prebavljanjem v želodcu ('alkalijska plima') rada sproži ali poslabša višinsko bolezen. Kompenzacija respiracijske alkaloze praviloma traja, dokler spet ne sestopimo, in ravno zato je možna trajna hiperventilacija kot osnovna adaptacija na višino. Slaba stran tega je, da dihalne mišice opravljajo veliko več dela in tudi porabijo več kisika kot v dolini.

Sl. 7 – Utrip srca na minuto: (črtkano) med prilagajanjem na višino (potegnjeno) pri ponovnem vzponu utrip naraste manj kot pri prejšnjem

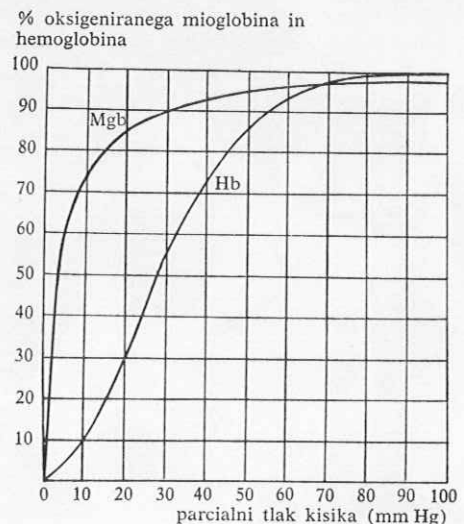

Ta dodatna poraba kisika bo tem večja, čim manjša je vitalna kapaciteta pljuč. Teoretsko je možno znižan odstotek oksigeniranega hemoglobina kompenzirati z zvišanjem minutnega volumna. Toda Pugh je ugotovil, da je v višini pri enakem delu na ergometru minutni volumen zrasel manj kot v nižini; tako je bil npr. pri 6300 m maksimalni minutni volumen 16–18 l, ob morju pa 25–30 l^{2,3}. Ta način adaptacije je v višini torej znatno omejen.

Sledi najbolj znana adaptacija: zvišana koncentracija hemoglobina v krvi. Pod vplivom hipoksije se rdeče krvničke hitreje tvorijo in splavajo v kri. Številni poskusi so pokazali, da eritropoeza ni premo sorazmerna tlaku kisika. Pač pa deluje znižan tlak kisika manjša kot škoda od počasnejšega pretakanja krvi. Končni rezultat je slabša Porast števila rdečih krvničk je samo do neke meje koristna adaptacija; če se namreč preveč namnožijo, toliko zraste viskoznost krvi, da je korist od večje količine vezanega kisika manjša kot škoda od počasnejšega pretakanja krvi. Končni rezultat je slabša preskrba tkiv s kisikom. V akutnem poskusu celo vsak dvig hematokritske vrednosti

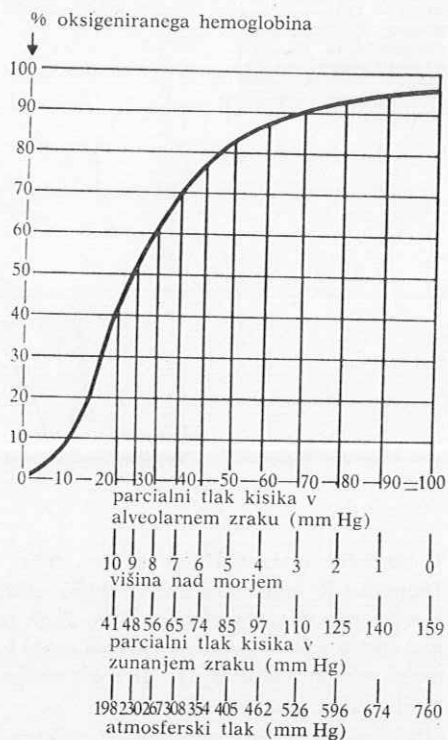
² PUGH, L. G. C. E.: Science in the Himalaya. Nature, Lond. 191, 429 (1961).

³ PUGH, L. G. C. E.: Man at high altitude, The scientific basis of medicine Athlone Press, London, 1964, str. 32–66.

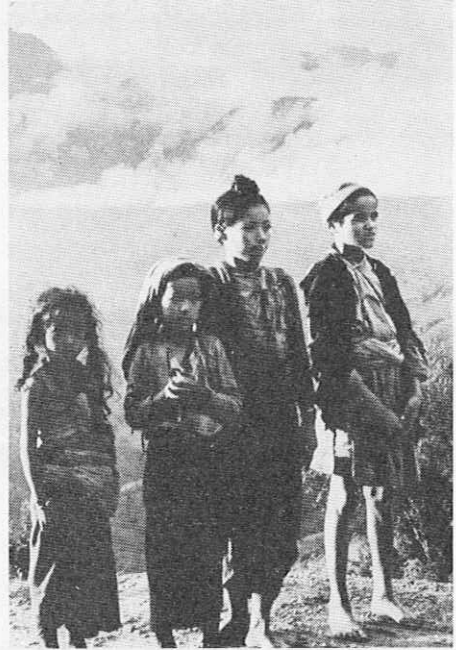
Sl. 8 – Disociacijski krivulji za vezavo O₂ na hemoglobin (Hb) in mioglobin (Mgb); pri nizkih tlakih O₂ veže Mgb več kisika kot Hb

Slika 9 – Disociacijska krivulja za vezavo kisika na hemoglobin kaže, da nasičenost Hb s kisikom ne pada premo sorazmerno s padanjem parcialnega tlaka O_2

Sl. 10 – Vrh Beli val z ledenika Ramtang (Božja ravnica)

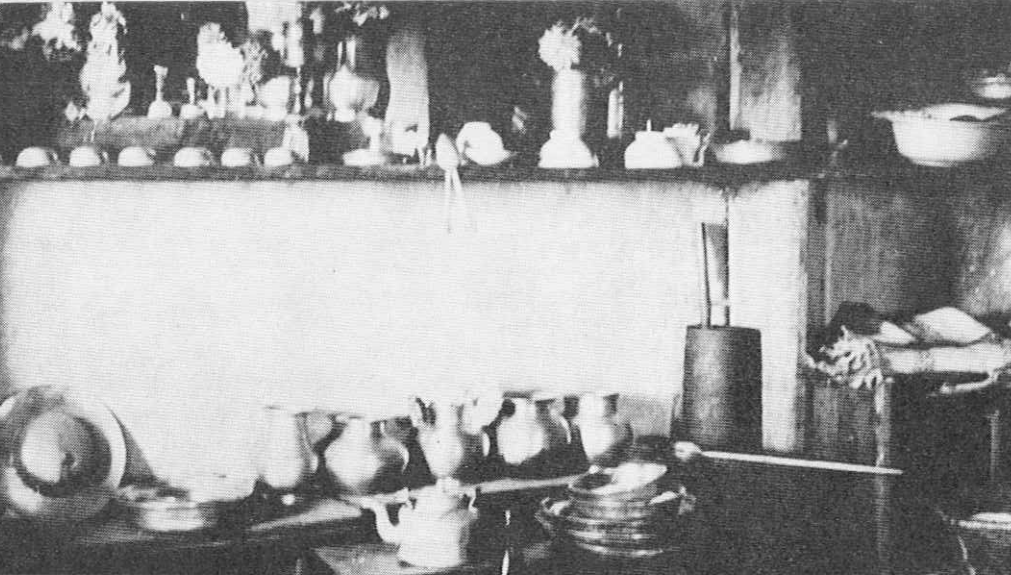

Sl. 11 – Tibetanski otroci

nad normalo že znižuje to preskrbo, kajti normalno število eritrocitov je optimalno za dobavo kisika; ta trpi tako pri anemiji kot pri eritrocitozi. Kadar eritrocitoza traja dlje, se obtočila nekoliko adaptirajo na zvišano viskoznost krvi s tem, da vazodilatacija zniža odpor na periferiji. Meja, do kod je taka kompenzacija še uspešna, ni natančneje določena. Vsekakor je Pugh že na odpravi na Čo Oju opazil, da je bila eritrocitoza pri šerpah in pri najbolj adaptiranih članih odprave nižja kot pri slabše adaptiranih. Pa tudi drugi avtorji, ki so se veliko ukvarjali s fiziologijo v višinah, npr. A. v. Muralt, so ugotovili, da eritrocitoza sodi med manj važne adaptacije na hipoksijo. Se pravi, danes vemo, da uporablja organizem v višinah eritrocitozo tembolj, čim manj uspešne so druge adaptacije, med njimi zlasti zvišana ventilacija pljuč. Poleg tega je eritrocitoza še hudo nevarna, ker se spričo počasnega obtakanja viskozne krvi kaj lahko pojavijo flebotromboze; strdek bo sicer zaradi eritrocitoze počasneje rasel, vendar je ob slabši moči srca v hipoksiji marsikdo v Himalaji omagal ravno zaradi tromboz.

V mišičnih celicah nahajamo mioglobin, ki reverzibilno veže kisik; ta beljakovina je zgrajena podobno kot hemoglobin, le da je njena molekula štirikrat manjša in veže samo po eno molekulo kisika; nasprotno pa je molekula hemoglobina sestavljena iz štirih mioglobinskih enot in veže po štiri molekule kisika. Pri hemoglobinu vpliva oksigenacija vsake od štirih enot na afiniteto za kisik preostalih, še neoksisgeniranih enot. Ravno zaradi tega je disociacijska krivulja oksihemoglobina sigmoidno usločena, ustrezna krivulja mioglobina pa je kar pravokotna hiperbola (sl. 9). Ta diagram prav nazorno kaže, da bo mioglobin vezal kisik še pri kaj nizkih tlakih tega plina. Tako npr. bo pri 5 mm Hg še skoraj 60% mioglobina oksigeniranega, hemoglobina pa že praktično nič; pomembno je, da pri tem tlaku kisika tkivne oksidaze še dobro delujejo. Zaradi teh lastnosti rabi mioglobin za kratkotrajno zalogo kisika, npr. med kontrakcijo, ko napetost v mišici za kratek čas prekine pretok krvi; to velja tudi med sistolo srca. Zaloga kisika v mioglobinu je sicer majhna: če ne bi bilo nove dobave plina, bi jo srce izčrpalo v šestih utripih. Vendar je pomen mioglobina v tem, da premosti kratka obdobja ishemij v mišicah. Divji kunec, ki je v primeri z domačim dober športnik, ima v mišicah večjo koncentracijo mioglobina. Isto je bilo dokazano za mišice treniranega atleta v primeri z netreniranim človekom. Dražljaj za večjo koncen-

Sl. 12 – Notranjščina tibetanske hiše

tracijo mioglobina je spet hipoksija — pa bodi že vzrok zanjo težko mišično delo ali višina.

Srčna mišica jemlje krvi na enoto svoje teže precej več kisika kot druga tkiva; v koronarnem sinusu je le še 25% hemoglobina oksigeniranega, medtem ko se po spodnji veliki dovodnici vrača kri z dobrimi 60% oksihemoglobina. Tudi pri dobro izurjenih skeletnih mišicah je bila dokazana pri hudi obremenitvi do dvakrat večja arterio-venska razlika kot pri netrenirani mišici. Tudi to adaptacijo sproži anoksija — bodisi da mišica deluje v t. i. dolgu za kisik zaradi preobremenitve z delom, bodisi da kisika primanjkuje že v vdihanem zraku, ali pa zaradi obojega, kot npr. na Himalaji. Vendar do nedavna ni bilo dokazano, kako zmore trenirana mišica v sicer enakih razmerah odvzeti krvi kar še enkrat več kisika. Poskusi so nedvoumno pokazali, da v mišici med dolgotrajnim urjenjem zraste v mitohondrijski aktivnosti oksidacijskih encimov in to do dvakratne normalne vrednosti.⁴ Zato so torej take mišice sposobne, da kri tako temeljito oropajo kisika.

Zvišana ventilacija pljuč ob kompenzirani alkalozii, v krvi zvišana koncentracija hemoglobina, v mišicah pa mioglobina in oksidacijskih encimov — to je nekaj bolj raziskanih adaptacij na višino. Brez dvoma pa to ni vse. Prav lahko si zamislimo, da pri prodiranju skozi Himalajo deluje na človeka razen hipoksije še marsikaj (sl. 10), jarko sevanje, vročina in mraz, žeja in lakota, mišični napor in psihična napetost pa samota in veličastje — kar dober sveženj stresorjev, ki se kopičijo iz dneva v dan; med njimi ne manjka čustvenih doživetij, ki sodijo k najmočnejšim aktivatorjem hipofizno-suprarenalne osi. Večja sinteza glukokortikoidov vzpodbada glukoneogenezo, sladkor se tvori zlasti na rovaš beljakovin iz mišic — himalajec začne hujšati, čedalje bolj ga grudi kronična višinska bolezen. Isti hormoni pospešujejo izločanje solne kisline v želodcu in tako poglobljajo alkalozo, lahko pa celo povzročijo akutni čir ali vsaj vzbude spečega. Nadalje se zaradi glukokortikoidov morebitna vnetišča le medlo razvijajo in zato se bakterije seveda lahko hitreje širijo po organizmu.

Kopičenje stresorjev utegne sčasoma izčrpati skorjo suprarenalk, da začne slabotneje dogovarjati na adrenokortikotropin; hujšanje lahko kljub temu napreduje, saj pri tem ne gre za absolutno koncentracijo glukokortikoidov, ampak za podrtje ravnotežje z anabolnimi hormoni.

Na naši odpravi smo skušali to ravnotežje spet doseči z jemanjem anabolnih hormonov (dianabol Ciba). Zaradi premajhnega števila poskusnih oseb sicer razlik s kon-

⁴ HOLLOSZY, J. O.: Biochemical adaptation in muscle. J. biol. chem. 242, 2278–2282 (1967).

trolno skupino ni bilo mogoče statistično obdelati, vendar vse številke kažejo, da je z anaboličnim hormonom res možno zadržati hujšanje. Vsekakor bi bilo treba na novih odpravah te poskuse nadaljevati, saj so tako preprosti, da bi jih lahko izpeljali celo na odpravah brez zdravnika.

Tako smo prišli do prehrane, ki je še zmeraj veliko vprašanje vseh odprav, kajti po daljšem bivanju v višini začno člani hujšati.

Razen vode, soli in vitaminov potrebujemo še hrano, ki rabi predvsem za vir energije: ogljikove hidrate, beljakovine in maščobe.

Ogljikovi hidrati so kot lahko prebavljiva hrana takojšen vir energije. Res, da dajo le po dobre štiri kalorije na gram, maščobe pa kar po devet in je torej teža, ki jo moramo pritoroviti do višjih taborišč za kalorije iz ogljikovih hidratov, dvakrat večja kot za kalorije iz maščob. Kljub temu so ogljikovi hidrati nepogrešljivi in kolikor več jih organizmu primanjkuje, toliko več si jih tvori iz lastnih beljakovin: glukoza v krvi ne sme pasti za nobeno ceno. To še posebej velja za hipoksijo, ki ob hipoglikemiji mnogo bolj prizadene možgane kot sicer. Z ogljikovimi hidrati se torej varujemo pred kanibalskim ropanjem lastnih beljakovin in hkrati zmanjšujemo zavratni učinek hipoksije na možgane, ki sicer vodi do značilne nekritičnosti.

In ravno s stališča hipoksije moramo gledati tudi na prehrano himalajca. V molekuli sladkorja je odstotek kisika precej večji kot v molekuli maščobe in zato za oksidacijo grama sladkorja porabimo manj kisika kot za oksidacijo grama maščobe. Tu delež celo prevaga višjo kalorično vrednost maščob: z isto količino kisika sprostim iz sladkorja okrog 7% več energije kot iz maščob. Sedem odstotkov pri vrhunskih storitvah, kot jih zahteva Himalaja, lahko pomeni razliko med vrhom in neuspehom ali celo med življenjem in smrtjo.

Prav značilno, da je glavna hrana šerp v višini, znamenita 'zampa', iz ječmenove moke. Manj znano je, kako dosledno strogo odklanja šerpa v višinah maščobe, saj se ne dotakne niti mleka. 'High up – milk no good!' je ponavljal šerpa Karma. Kako modra izkušnja: v poskusih na ljudeh se je izkazalo, da po mastni hrani občutno pade pretok skozi koronarke in srce jemlje krvi dva in polkrat manj kisika kot na tešče.⁵

Sl. 13 – Notranjčina tibetanske hiše

V dolini srce tak primanjkljaj nekaj časa lahko kompenzira z bolj ekonomičnim delom — v Himalaji pa take kompenzacije uporabljamo do skrajnosti že ne glede na maščobo.

Ogljikovi hidrati v presladki obliki, kot je npr. med ali marmelada, v višini ne gredo v slast. Pač pa so se že na ameriški odpravi na Everest v taboriščih izvrstno obnesli čisto navadni keksi; ti so poleg ovsenih kosmičev, ki jih naši fantje žal niso vajeni, na zahodu nekakšen ekvivalent zampi. Na naši odpravi je iz nepojasnjenih razlogov ostala predvidena zaloga keksov samo na papirju. Sodobne odprave si poleg tega privoščijo konserve s svežim kruhom, o čemer smo lahko samo sanjali; po vsem, kar vemo, to ni neopravičeno razkošje.

Beljakovin seveda ni mogoče nadomestiti z ničimer drugim, in kadar jih manjka v hrani, organizem razgrajuje lastne. Poleg drugega so v beljakovinah tudi lipotropni faktorji, ki varujejo jetrne celice pred zamaščenostjo. Zaradi posebnosti krvnega obtoka v jetrih živijo celice v centru lobulusov že normalno na robu hipoksije in prav malo je treba, da zdrknejo čezenj, npr. anoksična hipoksija ali zamastitev celic.

V vzorcih plazem, odvzetih šestim članom naše odprave na povratku v Ghunzi (3000 m), so bili testi za funkcijo jeter na gornji meji normale. To kaže, da bi bilo na prihodnjih odpravah umestno v višinah jeter varovati z metioninom; posebno še v primerih, če odpove preskrba z beljakovinami, kot se je to zgodilo na naši odpravi, ko se je zaloga dehidriranega mesa pokvarila. Zato je eden od jakov ‚padel s skale‘ — in to ravno na kukri; vendar je bilo takrat že nemogoče, da bi v višja taborišča prinašali dovolj jakovine.

Vsekakor sodi način prehranjevanja tudi k prilagajanju na višino. V višini bomo torej priporočali kot osnovno hrano ogljikove hidrate z dodatki beljakovin, maščob pa čim manj, razen nekaj po povratku v taborišče.

Če strnemo vse adaptacije na Himalajo, dobimo cel klobčič preureditev — od dihanja do psihične konstelacije celotne osebnosti vsakega člana.

No, tako. Končno se moramo posloviti od himalajskih snežnikov — poslej jih bomo s poti nazaj gledali čedalje bolj od daleč; tu pa še sijejo iznad majhnega templja pri samostanu v Ghunzi. Ne poslavljamo pa se še od Himalaje — dobrih dvesto kilometrov je imamo pred sabo, dokler ne naredimo koraka čez hrbet Mahabharat (sl. 11). Dobršen kos te poti nas vodi po etnično tibetanskem ozemlju. Nekega dne smo šli mimo hiše enega naših tibetanskih nosačev, ki je sicer izučen lama in zna celo nekaj besed angleščine. Z ženo me povabita v svojo dimnico na riževo žganje in čaj. Oči se privajajo na polmrak, iz katerega se lušči odprto ognjišče, pa na roko izdelano posodje po policah — leseno, bronasto, srebrno; bambusove košare z volno, semenjem, pa latvice z mlekom; več parov otroških oči; molilna banderca in molilni mlinčki: v tem ubranem prostoru je vse, kar bodo potrebovali čez zimo za svojo srečo — koliko več si naprtimo mi za isti namen (sl. 12 in 13).

Ker me seveda zanima psihofiziologija molitve z mlinčkom, jih prosim, da bi mi pokazali, kako ga uporabljajo. No, prav radi so mi ustregli. Za to priložnost vzame žena iz skrinje svileno pražnjo obleko, si pripaše nov pisan predpasnik iz jakove volne, ga prepne s srebrnim pasom, se okiti z ovratnico iz turkizov in ahatov, ki ima za obesek čarobno škatlico; s petletnim sinom se postavi na vrtu pred pručko, ki jo je okrasila s skodelicami in cvetjem. Vse to pripravljanje uvaža ženo v čedalje večjo zbranost in šele, ko je na zunaj in navznoter vse nared, zavrti srebrni mlinček, ki se mu je v tisočletni rabi izbrusila današnja oblika. Vsa površina mu je relief skladnih, nam nerazumljivih pismenk, ki iz davnine prenašajo sporočilo starih rodov, modrost, zgoščeno v štiri besede: ‚Om Mani Padme Hum‘.

⁵ REGAN, T. J., TIMMS, G., GRAY, M., BINAK, K. in HELLEMS, H. K.: Myocardial oxygen consumption during exercise in fasting and lipemic subjects. *J. clin. investig.* 40, 624–630 (1960).

JESENSKE MISLI

(V spomin Vikiju Šoštariču in drugim)

JANEZ MAROLT

Ací se je pridušal in krcnil s prstom v pahuljasto glavo zapoznele rapontike. Njena padala so se sesula v veter, ki je odnesel lahkokrile močice v sinjino.

»Strmina pa taka, da kar čez visi.«

Z vsemi štirimi je grabil za travo, ki jo je bil osušil jutranji vzhodnik in semtertja pogledoval na zlateče se jesenske gmajne proti Stranjam. »Lepa jesen bo in oktobrske nedelje bodo spet moje«, je vrgel misel med rdeče-rumene steblikle visoke jesenske trave.

Srebrnina Bistrice je kot čudežno zralce pljusnila v strmalo pod Kamniškim vrhom odblesek včerajšnje nevihte in prvega snega v vrhovih Grintovcev. Sédel je v rogovilo podrtega viharnika in igriva sapa je pripogibala travne bilke skoraj do tal, da so se sveži gamsovi dreki počrnili svetili prav pri koreninicah.

»Zamudil sem jih.«

Z nogami je zvonil po deblu in strmel v gričke, ki so bežali v skokih proti potopljeni Ljubljani. Čez Sv. Primoža je navihana meglica izginila v Pasjih pečeh za prvi macesen. Čez polja pri Mengšu je rjava prst risala podobe iz Arhimedove zakladnice. Kamnik je počepnil pod Stari grad, potegnil svoje noge proti Domžalam, z rokami pa zasegel že pod vznožje planin. Veter je obiral listje in ga trosil čez rob. Nočni mraz je prinesel prvo zmrzal v rušo in trdo slano po dolinah.

»Eh, jesen je že.«

Čez Kamniški vrh je močnejši sunek vetra prinesel celo jato zlatega listja, da je spregovorilo drevje. Ací je prislunil.

»Kakor orgle, preludij v molu...«

Pripodila se je tema, dolina s Tunjicami in Šenturško goro je izginila v senožetih. Priveslali so spomini zavrženih poti, neznanih koticov, tišine, gamsovih žvižgov, prišli so goloroki stražarji, jesenska zapuščenost, prišli so neznanci z ljubeznijo v naročju, samotno so prišle poslednje ure in ljudje z njimi. Prišla so imena, ki nas vežejo. Posedli so v travo in molčali...

* * *

Komaj trinajst pomladi je imel. Igriv, z encijanom v očeh, z bukovimi jesenskimi gmajnam v srcu. Ko si pil iz golide še toplo mleko izpod krave, so mlečne pene narisale otroštvo čez obraz in smeh je cingljal čez prvi puh pod nosom. Kolikokrat si ukal čez Osredek! S Pavletom sva te slišala, ko si prišel čez rob. Nato si udaril kar čez meli in se za Dedcem prismejaj s hlebcom ajdovega kruha. Skoraj topel je še bil.

Nato je prišlo. Vzelo te je hipoma. V plaznici si bil za korak prekratek. Morana te je zagrebala v sneg, sedaj počivaš v Stranjah. Požgani rob, od koder si tolikokrat gledal v bistriško dolino, počasi prerašča rušje in v pečeh pod Strešnikom ženejo okrog velikega šmarna najlepše planike. Zate. Pri staji na Košutni še vedno pojejo zdrsame planšarske cikle.

»Saj se spomniš, glavno je zdravje pa da žival ne trpi.«

Besede se obnosijo kot ruta. Človek je kadaver.

* * *

Viki je ostal v Špiku. Čez Ponce je lansko jesen vrglo cmokaste in ledene oblake. Tvoja pot mimo martuljskih slapov je bila zate zadnja. V Dibonovi si omahnil v globino. V vertikalni je preveč hrepenenja, da bi ti ostal poprečen. Življenje je pisalo vate svojo resnico, gore so nam vsem zavdale. Prevečkrat si videl škrlatno zarjo v skalah, da bi pozabil na macesne, ki gorijo. Vse preveč si nosil v srcu pesem potokov

in vetra, da bi ne vedel za rojenice smrti. Prevečkrat si okusil sad spoznanja, zato nisi odnehal na pol poti. V Turncu si nam včasih pokazal vragolije vrvi in klinov, da smo strmeli. Ko si mami prinesel pomladno resje, smo vedeli, da te je prevzelo in da boš drugo soboto spet odšel. Ko smo z Maticem lezli na Grintovčevo téme in so bili vrhovi še zalizani v trdo zimo, so skale kar odskakovale, če si udaril s cepinom. Z Borutom sta ugnala veliko previsov. Mlad si bil še, toda zelenec že dolgo ne. V koraku zanesljiv, po srcu dober kot kruh in robato možat. Radi smo te imeli, kadar ti je bilo nerodno. Nekje pod Špikom počivaš, sam, čisto sam s svojimi sanjami. Niti pogreba ti ne moremo oskrbeti. Takšen si zmeraj bil. Nisi hotel pozornosti. Nekajkrat sem te oštel za to, pa si odrinil misel, češ – vsi skupaj se zaletavamo kot cucki.

Pri Finžgarjevi kapelici na Jasinah, v zavetju vrhov, se hudournik umiri, nato plane navzdol v slap. Korak se ogreje tja do Široke peči ali pa že preje odide pod Srce. V prepihu grap, grabnov, hudournih skokov si začel snubiti steno. Večkrat smo ti rekli, ne odhajaj sam. Pritresel si nam lepoto gora kar v dlaneh, pri pripovedovanju so se ti svetile oči. Vedeli smo, da je trud zaman. V pritlikavem ruševju smo se večkrat šli skrivalnico. Zasmoljeni smo prinašali domov spomine. V planinske kočee si prinašal dobro voljo. Pesem je zamrla visoko v tvoji steni spoznanja. Človek je ubog hudič na meji samega sebe.

Prerasti mora sebe, da dozori za življenje. Ti si premagal to mejo. Z Zvonko sta si včasih izmenjala misel. Postala je sanja. Takšni smo pač ljudje. Življenje je preveliko, da bi mu postavljali meje, tudi smrt mu ni kos.

Ko se spomnim na najino pot do Srednjega vrha, ko ti je beseda segala v nébes, so v Martuljku tisto popoldne naphali ledeni možje toče za ped na debelo. Letos kurijo kres jesenske gmajne. Nikoli ne boš brez cvetja. Visoko pod vršaci ga je zmeraj dovolj. Ni te več, naš dragi, dobri Viki.

* * *

Franci je umrl nekje v čeških gozdovih med razvalinami letala. Sedaj počiva na Pobrežju.

Ko noč raste v jutro, je v vrhovih smrek mir, le rosa kaplja s trav. Pod zelenim Pohorjem si srkal sokove zemlje, ob Dravi si zapravil marsikatero uro, mnogi pa smo te odkrili šele v Bohinju. Ko smo dirjali čez Rudnico mimo stogov, se lovili z oblaki in vetrom, bili s Prešernom vred krščeni pri Savici in nam je nato Sv. Janez dal odvezo, nas je že čez pol ure sprejel Studor in za njim Uskovnica. Tisto jesen smo bili kar preveč prešerni. Odkrili smo čudovit košček slovenske zemlje. Bohinj je paradiz. Ko smo postajali ljudje, je življenje darovalo veliko solza in veliko radosti. Takrat smo bili še razposajenci, s klobukom postrani in krivci, z ljubeznijo v srcu, bosih nog se je držala domača prst. Včasih vas ne razumem, tako mladi, pa odhajate. Ukaz? V življenju je zelo veliko ukazov.

* * *

Ličko je pobrala levkemija. Komaj si odkrila Blagajev in dišeči volčin, te je že vzelo. Kako razposajeno si se drsala od Sv. Jakoba in povozila nekaj nebesno modrih encijanov. Ko smo ti prinesli teloha, je telo omahovalo, srce pa ni klonilo. Bila si pred maturo, življenje pa je zorelo hitreje. V Polhograjskih Dolomitih si risala trepetliko, čas je trgal tvoje liste z vsako burjo. Le kje si ti, takrat še otrok, našla toliko modrosti, da si razumela pesem zemlje, klic očetove in materine ljubezni, znamenja rasti? Kar iskriilo se je, če si začela stresati besede. Tvoja ljubezen nas je povezala. Ko smo odkrili, kako radi te imamo, se je tvoj glas sesul in seme je padlo. Na Žalah žene iz tvojega groba škrlatna vrtnica. Ko sem bil zadnjič na tvoji gomili, je Jure prinesel macesnove veje s storžki. Z Begunjščice.

Acija je predramil ptič, ki se mu je prišel dobrikat skoraj pod nos. Jesenska melanholija je prišla kot naliv in nasula v zavest spomine. Čez rob je močnejše potegnil veter in zavihtel z vrtincem po bukovih krošnjah, Acijeve oči so zamežikale, ko je sledil

curku listja. V Zakalu in v Stranjah je zvonilo. Rumeno-rjavi zlatniki so posedali po vejah. Tudi dolina bo kmalu jesensko oblečena.

Ko je korak spešil čez sedelce proti Hudemu koncu, so ga mesnati listi po peščenih skalcah v grapi spomnili na lepi jeglič, ki spomladi prekrije tod pobočje s sočno rumenimi cvetovi. Tudi svišča tod ne manjka. Ko cveto beli grmički, volčje češnje v vznožju Kamniškega vrha, se trate odenejo in v zraku že diši po prvih nevihtah.

Po dolini Bistrice je vlekel rahli opoldanski vetrič od vrhov. Acija je prevzela jesen. Ni opazil, kako so gamsi grabili pred njim v breg. Šele žvižg ga je predramil. Gledal je za njimi. Dolgo, dolgo. Življenje neugnano dirja.

Brez poti se je potopil v bukov gozd, pod nogami je zašumela pesem listja. S krošeni se je posipalo. Jesen je, jesen.

SAM

NEJC ZAPLOTNIK

»Nenadoma stojim zopet v svetli mesečini. Mrzel veter me sprejme. Zadnji metri do vrha. Nihče mi ne stisne roke, ne blizu ne daleč nobenega prijatelja, nikogar, ki bi mu lahko povedal, kaj čutim. In kljub temu veličasten trenutek. Tako velik, da malo več pove kot beseda. Pod menoj je temen prepad...« (Herman Buhl)

Ko sem prvič bral Buhlovo knjigo o Nanga Parbatu, so se mi ob tem odlomku ježili lasje pokonci. Bil sem še otrok, to so bili še časi, ko sem moral biti eno celo leto priden, v šoli in doma, da sem lahko šel avgusta na Triglav. Srh me je oblival, ko sem bral Buhlove zapiske o težkih vzponih, o viharnih nočeh sredi mračnih sten. Kadar pa sem bral o njegovih samotnih poteh, nisem mogel več. Prenehal sem brati, si šel z roko preko vročih, željnih oči in se zamislil. Bolj sem premišljeval, huje je delala moja razgreta otroška domišljija. Herman Buhl je bil zame nekaj nadčloveškega.

Prišel sem na alpinistični odsek. Sprva si nisem upal niti pisniti, pobožno sem se na sestankih usedel v kot in bila so me sama ušesa. Prišla je prva tura. Usmilil se me je mlad, a izkušen alpinist, s katerim sva še sedaj dobra prijatelja in se, kadar se le more, norčuje iz moje tedanje ponižnosti. Kogel, Kalška gora, potem pa nenadoma konec. Vabili me niso, siliti se nisem upal, pa sem jo kar sam, včasih brez vrvi in kladiva, mahal po gorah. Bil sem neznansko srečen. Dobro se spominjam, kako sem sam sestopal po SZ grebenu Kočne z zarjavelim klinom v žepu, s katerim nisem vedel kaj početi. Sam sem se povzpел po Kramarjevi smeri in Črnem grabnu v Storžiču, južnem grebenu Kočne, Belačevem steburu. Tako se je pričelo. Danes si ob spominu na svoje prve vzpone jezno zažugam, ko vidim, kakšen debel krompir sem imel.

Počitnice so, prijatelji po službah ali pa na morju. Pravkar sem se vrnil z enotedenske plezarije v Tamarju, pa že nimam več obstanka. Nezadržno me vleče v triglavsko steno, sam se hočem preizkusiti. Kar si enkrat vtepem v svojo trdo butico, ne gre tako hitro iz nje. Pobašem nahrbtnik, z avtostopom sem kmalu v Mojstrani. Kar malo slab občutek imam, ko zagledam mogočno velikanko pred seboj. Zvečer se ne morem kakor navadno poveseliti z veselo planinsko družino, pa tudi zaspati ne morem. Polistam po vodniku, si izberem dolgo nemško, vpišem v knjigo vzponov, nato pa se do polnoči in še dlje premetavam po trdem pogradu. Ves sem prepoten. Proti jutru končno zaspiam, a že me zmotijo prvi planinci. Ne silim se več, hladno jutro me popolnoma osveži. Poln zaupanja vase hitim po temnozelenem bukovju proti Steni. Le čelado si nataknem, nekaj vrvic in klinov za pas in že v prvem dotiku s skalo sem popolnoma sproščen. Počutim se, kakor bi plesal lahkoten valček, sam z deklico, brez gledalcev, daleč od gneče na prenatrpanem plesišču. Glasba prihaja sam ne vem od kod. Šele skrinjica na Nemškem turncu me spomni, kje pravzaprav sem. Malo se okrepčam, nato pa zavijem po lažjem svetu desno okrog stebra in kmalu sem pod najtežjim mestom. Ni posebno trd oreh, a za vsak primer se pripnem s prsno zanko

v klin pred seboj. Malo levo in zopet navzgor, po sistemu polic desno in iz stene sem. Vendar vzpona še ni konec, še na vrh hočem, zato se ne ustavljam in kar v eni sapi predirjam vršni greben. Toliko da se ne zaletim v Aljažev stolp. Hitro, da ne bi kdo opazil rožljajoče pošasti, zmečem ropotijo v nahrbtnik in se zlekнем v trdo, a prijetno hladno kamnito senco. Ne mislim na prav ničesar, še posebej sem vesel, da mi ni treba govoriti. Šele popoldanski hlad me prežene in kakor za stavo oddirjam v dolino. Pozno v noč sedim ob tabornem ognju, med štajerskimi alpinisti, a beseda mi še vedno noče prav z jezika, raje poslušam. Le tiho petje mi končno razmiga čeljusti.

Zopet smo v Vratih. S Tonetom misliva v Stenar, Franci pa je kot tretji padel vmes in ne ve kam bi. Zjutraj ob treh dežuje. Leno se pretegnem in zadovoljno zamomljam, da me pred dvanajsto ne dobijo iz kupa odej, se obrnem in že spim kakor top. Ko se zdani, se tudi vreme popravi. Tone in Franci gresta v bohinjsko, mene pa prekrizani načrt tako razjezi, da se resno ne mislim ganiti iz tople postelje. Le škodoželjno jima pomaham v slovo. Toda 'lakota nepremagljiva' me počasi odmaje do mizic pred domom. Leno, brez cilja listam po vodniku, ko se mi nenadoma zatakne v grlu. Prusik-Szalayeva? Seveda, že dolgo časa si jo želim. Hitro pomečem iz nahrbtnika vso odvečno kramo, jo bo že Mojca uredila, ji povem, kam nameravam, in že skoraj tečem ob Bistrici navzgor. Za seboj slišim le nekaj opazk starejših planincev, ki jih popolnoma brezobzirno prehitevam, o današnji mladini, ki ne ve, kaj so lepote, kaj se pravi v hribe hoditi in še kaj podobnega. V odgovor jim veselo požvižgam in pomaham. Pri vstopu v zaletu poveznem čelado, da sumljivo votlo zadoni, nato pa se spomnim starega reka, da hitrica ni nikdar prida, se usedem na nahrbtnik, glavo med kolena. Čez pet minut umirjen vstanem in pričnem. Po kratkem vzponu prečim po gruščnatih policah daleč v desno. Kamenje se mi vali pod nogami, nekam neprijetno in tesnobno mi odmeva njegovo treskanje v srcu. Zato se moram na koncu prečenja zopet malo zbrati. Nato pa me stena vsega pritegne, kar spojim se z njo. Preprosto sledim najlažjim prehodom, pogledom okrog vogala, pa zopet po višji polički nazaj. Šele ko se ozrem navzdol v Amfiteater in v orjaški, nekam posmehujoči se obraz Sfinge, se spomnim, da imam dve jabolki v nahrbtniku in da ne bi bilo prav na vrhu pojesti preveč, v steni pa stradati. Počasi glodam sočno meso, a pravega miru ni, le zaradi prirojene lenobe posedim še kako minutico. Nad mano se boči strm in ozek raz, ki mu kmalu najdem šibko točko, še nekoliko nerodno mesto tik pod vrhom prelisčim v širokem razkoraku in na soncu sem. Ponosno in samovšečno izvlečem pipico in kakor star očanec, ki je preživel dve vojski, puham proti soncu. V tem trenutku si prav rad priznam, da sem malce ponosen sam nase. Kaj mi mar, saj sem sam, nikomur ne more v nos, mlad sem pa tudi, me bo že minilo. Se bom že ugnal, modrujem sam s seboj, da bi si pa zobe polomil, mi pa niti na misel ne pride. Tako sem vesel, da bi jo najraje kar po rokah ucvril v dolino. Na Plemenicah tulim kot jesihar po steni navzdol, pa se nihče ne oglasi. Franci in Tone sta verjetno že zunaj. Ker pa je ravno četrtek, šele pozno zvečer prikolovratita na društvo.

S Stanetom sva zmenjena za vzhodni raz Špika, vendar zvečer zaman čakam v Martuljku, tudi iz zadnjega avtobusa ni nikogar njemu podobnega. Slabe volje se kar v temi spotikam Pod Srce, nato mi je mahoma dovolj, potegnem vrečo za bivač in pod smreko. Bolj se bliža jutro, bolj postaja postelja mrzla, zato že ob petih zaspan nadaljujem, žal tam, kjer sem včeraj končal, niti za drobne pol urice se ne da narava prelisčiti. Pod Srcem že sije sonce. Na nahrbtniku lepo zakinkam, toplota me vsega prevzame. Med blejanjem ovc se navsezadnje tiho odpravim naprej in ko se na Zeleni glavi odločam, me nahrbtnik prisili v Dibonovo, saj je v njem vse za smer šeste stopnje. Še tako sem ga potem nešteto krat preklel, njega in vso njegovo vsebino, posebno dvojno vrv, ki jo v drugačnih trenutkih že kar pobožno objemam. Na polici moram napeti vse orientacijske sposobnosti, malo moram še nazaj, da končno izpeljem, a po vodniku nočem poseči. Na koncu police čudež: kar trije kamini. Ko pričnem stresati z glavo in se ščipati v lice, da bi se obudil v resničnost, se pojavi še četrtri. Lotim se jih kar po vrsti, a se takoj pokaže, da prvi ni tudi pravi. Drugemu se približam s kaj malo zaupanja, a začuda hitro me postavi na streho, še celo star klin

najdem na nekoliko gladkem mestu. Ali je res izzivalno plezati mimo klina, ne da bi se zmenil zanj? Tokrat sploh ne pomislim na to. Kakor ožeta cunjca se počasi privlečem po strehi na vrh. Nekakšno svareče godrnjanje v oblakih me požene iz popoldanskega spanja v Krnico. Niti ne utegnem popiti svoj prvi liter radenske (tri srca, in kar je s tem v zvezi, se mene ne tiče), ko se že odprejo zatvornice. S tiho škodoželjnostjo gledam na prijatelje podobne žabam, ki drug za drugim cepajo izpod nebeške prhe. Danes je šele sobota in jutri nas čaka še trdo delo. Ubogi alpinisti!

Sezona se bliža koncu, doma mi dopovedujejo, naj malo počijem, naj se grem kopat ali pa igrat tenis, jaz pa nimam obstanka. V meni kar kipi od mladih moči, edino Mojca me podpihuje. Včasih se počutim, da bi kaj razbil, če ne bi šel naslednji dan plezat. Zopet avtostop, tokrat malo težav z nekakšnim nemškim homoseksualcem. Lep fant, ni kaj reči, pravi Dean Martin, pa nisem njegove baže. Verjetno je mislil, da smo Jugoslovani poceni, južna roba pač, pa se je uštel. Komaj čakam Mojstrane, kar stečem po klancu v vas. Takoj dobim prevoz za naprej, toliko je pa naš turizem že napredoval, da se lahko v Mojstrani ali Ratečah mirno zavališ za cesto in z dvignjenim palcem ter polnimi usti misliš na težke čase, ko so morali ljudje vse to še peš prehoditi. Jutri nameravam v Wisiakovo, to bo verjetno moja najtrša preizkušnja, bolj ko se bliža večer, bolj izginja sproščeno veselje. Tih sedim v kotu s pipico v ustih in poslušam kitaro in petje Bolgarov. Loteva se me nekakšna čudna otožnost, kakor da sem edino v teh trenutkih zares upravičen čakati, pričakovati nečesa velikega in lepega, kar me bo dvignilo, obenem pa se javlja živalski strah, nagon po samohranitvi. Pozno v noč se pogovarjam s tridesetletnim bolgarskim alpinistom in ko me povpraša po jutrišnjih načrtih, nezaupljivo zmaje z glavo in mi očetovsko zaupa, da v Bolgariji ne bi smel več plezati. Ne ve, kaj mi pomeni alpinizem. To zame ni le šport, zame je plezanje življenje. In kdor se tega ne zaveda, nima z menoj kaj početi, se nima kaj pogovarjati, zdim se mu prazen. In samohodstvo je višek alpinizma. Gibati se na robu med življenjem in smrtjo, se pravi resnično živeti. Ne vem, ali sem to že kje bral, a meni te besede veliko pomenijo. Zakaj so ljudje med vojno veliko bolj pristni, zakaj sin spozna, kako je ljubil očeta, šele ko ga nima več? Zato ker je smrt normalnemu življenju daleč, nepričakovana je, nihče ne misli na to možnost. Ne igra se z življenjem, kdor živi sredi nevarnosti, ki jih pozna in je nanje pripravljen. Ali ni končno vsak človek sam pri sebi potreben potrdila, da ni le del množice, da ni le številka, in če najde področje, ki ga dviga iz množice, se ga bo oprijel, čeprav kdo kaže za njim, da je nezdrav, da je posebej in celo samomorilec. Ali niso mnogo bolj nepremišljene obsodbe, ki lete nanj, kakor pa njegovo početje? Ali ni pretežka obsodba nekomu reči samomorilec, nekomu, ki v 20. stoletju še živi z naravo, ki mu gore pomenijo življenje, ki se mu ob sončnem zahodu še otožno zgane v srcu, ki še zna jokati z dežnimi kapljami in se smejati v sončnem jutru, ki zna garati, pa čeprav zato ni plačan? Kako mnogo manj osamljen je človek, kadar sam stopa po težki skalni poti ali sam proti vrhu v snežnem metežu, kakor pa biti v mestu sredi družbe, sredi zlaganega smeha in sreče.

Zjutraj sem stopal po poti počasi kakor še nikdar, kadar sem šel v steno. V meni je bil še droben košček včerajšnjega nemira. Pod zahodnim delom stene sem se ustavil in skoraj proseče iskal prehode v na videz neizprosno gladkih plateg. Za menoj pridejo trije Nemci: »Kamin?« »Ne, plate.« Hansi se nekaj razburja, kaže dva prsta na roki in odobravajoče kima, enega pa frca in krca, dokler ga nazadnje ne vrže prav na pesek ob poti in reče nekaj bumfu podobnega. Nemščina mi ne gre nič kaj v glavo, Nemcem sem že po naravi bolj mrzel, zato se naredim neumnega in odkoračim po pesku pod steno. Tih primem za skalo, topla je in bogata z oprimki, kakor živa, kakor da diha v ritmu mojih preprijemov. Kratek previs nad polico mi dela precej preglavic, trikrat ga moram pretipati, vedno više, da ga končno spoznam. Poči nad njim me privedejo sredi plati, skala je bela in trdna, kakor narejena za uživaškega samotarja. Tam kjer so bile od daleč plati popolnoma gladke, se pokažejo lepi prehodi, popolnoma naravni. Prečnica levo v kot, nekoliko krušljiva, a toliko bolj zračna, trdna zajeda in poč, če se le znaš izogniti krušljivim presledkom, in že sem na vrhu stebrička, mimo težkega dela. Napetost popusti, vendar mir še ni tak,

da bi se človek lahko usedel in užival, najprej je treba iz stene. Nenadoma zagledam v pesku nahrbtnik. Tesnoba me zgrabi pri duši. Ne bom malo više zagledal truplo? Vendar, nahrbtnik je cel, verjetno pozabljen. Ker imam že svojega, ga moram pustiti kar tu, dva bi me preveč ovirala. Še nekaj sto metrov, lažjih a krušljivih, in na Plemenicah stojim, ves obsijan s soncem. Sam sebi z levico stisnem desnico in si tako pomaham nad glavo. Poskočim od veselja, vsa tesnoba pade z mene, na svetu je le še sonce, septembrsko sicer, vendar toplo, rahel vetrc, in drobno se suklja dim iz pipice.

Avtor je začel plezati 1969. l. in je do konca leta 1972 opravil 170 letnih in zimskih vzponov, od tega 14 prvenstvenih. Njegovi težji vzponi: Kamniška smer v Koglu – 4. ponovitev, Čopov steber, Aschenbrennerjeva smer, Krušičeva, skalaška in direktna v Špiku, varianta Aschenbrennerja, zajeda Šit, smer Šimenc-Škarja v Dolgem hrbtu, švicarska smer v Rakovi špici – 1. ponovitev, Steber šit – 2. ponovitev, 3. ponovitev ljubljanske in velebitaške smeri v Anič kuku, 4. ponovitev direktne v Stenarju. Težji prvenstveni vzponi: zimska v SZ steni Kalškega grebena, zajeda ob strehi v Koglu, Tomažev steber v Grintovcu, centralni steber v steni Visoke once, prestol v M. Draškem vrhu, Steber revežev in smer zaspancev v Zadnji Mojstrovski, zidarska smer v Travniku in kranjska smer v V steni Mawenzija (5149 m) v Afriki. Solo vzponi: SZ greben Kočne, Fuchsova v Dolški škrbini, Belačev steber v Kalški gori, J greben Kočne, Črni graben v Storžiču, Dolga nemška, Sandija Wisiaka in Prussik-Šzalajeva v Triglavu, Dibonova v Špiku, Virensova v Koglu, smer Debelakove v Veliki, SZ raz v Mali in kaminska smer v Zadnji Mojstrovki.

MODRAS V ČEVLJU

JOŽE VRŠNIK

Bilo je l. 1970. Gozdna uprava je vršila taksacijo gozdov. Na Klemenčevem posestvu sta opravila to delo Plesnikov Gustl in zdaj že pokojni Joža Prodnik. Prišla sta na vrh Klēmenče pečī. Tu pa je od vrha pa dol v Jezero skoro navpična stena, globoka kakih štiristo metrov. Že kak meter za robom stoji macesen. Joža ni hotel k macesnu, Gustl pa je stopil nekaj korakov navzdol. Korak pred macesnom se je usedel na skalo in obsedel, kakor bi ga spodsekal. Preteklo je nekaj minut, preden se je ozrl k Jožu.

»No, kaj pa ti je, da si tako bled?«

»Ali si moreš misliti, kaj imam v čevlju?« Kako bi Joža vedel!

»Modrasa,« je rekel Gustl.

Bil je v visokih čevljih, zaradi lažje hoje jih zgoraj ni zategnil. Pri tem koraku navzdol je splašil modrasa, obenem pa mu je s čevljem zaprl skalno špranjo. Modras je namesto v špranjo smuknil v čevljev. Gustl pa se je hitro znašel. Stegnil je stopalo naprej, s tem je modrasovo glavo tesno stisnil k nogi in mu vzel ves prostor, tako da ga modras ni mogel pičiti. Modrasov rep je Gustlu opletal okrog pete.

Ko je Joža prilezel do Gustlna, sta ugibala, kako modrasa spraviti ven. Če bi čevljev odvezal in sezul, bi modrasu dal čas in prostor za pik. Če bi ga vlekel iz čevlja, bi mu moral ravno tako z nogo popustiti in dati prostor za pik. In če bi ga pičil? Če bi še tako dirjala, bi strup prej storil svoje, preden bi pridirjala v Logarsko. Od tam pa do zdravnika na Ljubnem je še petindvajset km.

Poskušala sta ga potegniti iz čevlja. Joža ga z golo roko ni hotel prijēti, prijel ga je torej z žepnim robcem, potegnil pa je samo kožo, ker Gustl ni popustil z nogo. Potem sta se dogovorila: ko bo Gustl naštel do tri, bo z nogo popustil, Joža pa potegnil. Posrečilo se jima je.

Modrasa je Jože vrgel čez steno. Fanta ta dan nista delala več. Preveč sta bila vesela, da je tako minilo, in bila sta bogatejša za doživetje, ki res ni vsakdanje.

LISIČJI RAJ

JOŽE VRŠNIK

V Robanovem Travniku je njiva, s hudournikom ločena od drugih, ki se imenuje Novi travnik. Ime pove, da je bil tu gozd izkrčren v travnik in njivo pozneje kakor druge njive. Koliko sto let se že ta njiva obdeluje, ne ve nihče, še vedno pa se imenuje Novi travnik.

Na tej njivi smo leta 1964 vsejali oves. Ko so oves želi, so opazili številne drobne gazi, nikjer pa oves ni bil popasen. To je bilo znamenje, da tu ni gazila rastlinojeda žival, zelo verjetno pa žival, ki je iskala in lovila miši. Ko so priželi nekako do sredine njive, so opazili pred seboj kak poldrugi meter širok krog ovsca, v katerem ni bila zlomljena niti ena slamica, le v središču kroga je bila slama stlačena kakor za kurje gnezdo. Okrog tega lepo stoječega ovsca je bila nad pol metra široka gaz, slama pa steptana, kakor bi bila z valjarjem zbita v tla. Gnezdo v središču in oba kroga, stoječi in steptani, so bili izrisani tako pravilno, da bi jih človek s prosto roko ne napravil bolje. Do teh dveh krogov so držale sledi, ki so jih med žetvijo opazili v ovsu. Kdor je bil na njivi, je šel gledat to zanimivost. Po daljšem opazovanju in presoji so se vsi strinjali s tem, da je tu sem lisica vodila mladiče. Lisica je skočila v središče in v gnezdu sedé opazovala lisičke, ki so se podile, lovile in igrale v zunanjem zbitem krogu. Tako jih je nadzorovala, morda tudi učila in vzgajala za lisičje življenje. Vsekakor pa je skrbela za njihovo varnost.

Kdor je že kdaj videl lisico, s kako neizrekljivim užitkom opazuje mladiče pri igri, si utegne predstavljati, kako srečna je bila lisica v tem krogu sredi ovsca.

Da bi kaj drugega zmoglo imeti tu svoje igrišče, si je težko misliti.

Treba je bilo spet na delo. Vsem je bilo kar hudo podreti to lisičje igrišče. Še bolj jim je bilo žal, da nihče ni mogel videti iger v tem prizorišču.

Tako mi je povedal brat, tako so vedele povedati žanjice.

JUGOVA SMER V GAMSOVCU

CIRIL PRAČEK

Sobota 9. 7. in nedelja 10. 8. 1969.

Skupinski izlet v Krnico, nato v Veliko Dnino in po Škrlatičnih gredah na Bivak IV.

Tako smo se zmenili na seji AO. V soboto je planil Uroš iz avtobusa in kot pobesnel zdrvel v Krnico.

Ker sem miroljuben tip, »stari Slovan«, me ni zmedel njegov tempo. Spotil se bom lahko še jutri. Dirkali so, kakor se spodobi za pravo noro dirko. Uroš »s šolsko torbico, v kateri imam dva lešnika«, drugi pa težko otovorjeni za njim.

S Primožem sva krevsala lepo složno ob Pišenci navzgor. Pot v Klin se lepo umakne avto cesti in drži za krajem v zelenem hladu ob vodi proti Krnici. V Klinu se lahko obrneš na desno proti Vršiču ali v levo proti Krnici. Koča je bila čista, v redu in čeprav tako od rok, vseeno polna.

Še isti večer je prišla skupina beograjskih alpinistov, pripeljal jih je dr. Rastko Stojanović. Rastko je bil velik ljubitelj gora. V Julijce je prišel vsako leto za daljši čas.

Na prostem smo se zbrali na klopeh in ugibali, kam bomo lezli. Bilo nas je enajst, ena naveza se je odločila za Rakovo špico, ena za skalaško smer v Škrlatici. Uroš se je z dvema dekletoma namenil v Škrlatičine grede, preostali štirje smo poizkusili z Jugovo grapo med Dolkovo špico in Gamsovcem: File in Žagar, Trček in jaz.

Pred četrto smo vstali, ob četrto na pet smo že šli. Uroš je tovariško potegnil naprej, v stotinki sekunde ga že ni bilo nikjer več, z njegovo šolsko torbico vred. Ubogi dekleti! Šli smo zadnji proti Jugovi grapi.

Pozneje sem spoznal, da nas je Uroš speljal v nerodno zadevo. Jug je plezal to zadevo lahko le v spomladanskem času ali v zgodnjem poletju, vsekakor v okoliščinah, ko je bila grapa zasuta s snegom. Na težkih mestih ni bilo niti enega klina, le na vrhu zadnjega, petega previsa, je bil star klin z oznako KJ (verjetno Krušičev), saj po svoji izdelavi ni spadal v Jugovo obdobje.

Do vstopa drži široka grapa, sprana od vode in plazov, plezarija je lahka. Pri vstopu v grapo smo se navezali in gledali, kako naj obvladamo razdrapano sneženo gmoto, ki se je zaklinila med stene. Šli smo ob strani in tudi pod njo. Veličastno in grozno so viseli oboki nad nami, ko smo se hitro umikali pod njimi. Okoli 100 m, morda nekaj manj, je bilo te viseče groze. Imel sem občutek, da se bo zdaj zdaj zrušilo na nas, in res je zagrmelo za nami. Samo majhen kos se je utrgal. Za človeka ni treba veliko... Prvi previs je bil pred nami. Kdo gre? Ni bilo treba vprašati in prositi. Kot vedno so bili mladi bojeviti, le midva z Žagarjem se nisva pretepala za herojstvo. Milan File se je zakadil z mladostno togoto v težki previs. Par metrov nad nami je zabil klin. Nato se je začelo garanje. Znano je, da nimajo od vode izlizane grape niti stopov niti oprimkov niti špranj za kline. Visoko nad nami se je bočil nad njo košček modrega neba. Hlad in mrak in voda okoli nas.

»Ni se nam bati danes ne žeje ne vročine.«

Vseposod globoki tolmuni.

Milan se je nad nami že na tretjem klinu umikal v poševno zajedo, ki se je po nekaj metrih končala.

»Ven me meče,« je zastokal. »Nimam kam prijeti.«

V hipu sem precenil položaj. »Opri se z desno roko na klin pod seboj.« Ubogal je in že je gledal, kako si bo s tem pripomočkom pomagal naprej. Popustil je z roko, se oprl z desno nogo na klin in se iztegnil navzgor, našel oprimek in se premaknil naprej. Zabil je še en klin in kmalu izginil nad previsom v grapi.

Da se ne bi mudili, smo šli po »gasilsko« za njim. Tik nad nami se je bočil nov, še bolj gladek previs. Poizkusil sem z oporo na hrbet, pa sem se spomnil na fotoaparata v oprtniku. Že je rinil Trček v previs.

Previs mu je dovolil nekaj metrov gibanja in ustavil. Trček je zabil trden klin. Nato se je začelo. Razkreknil je nogi. Od spodaj navzgor sem videl samo nogi, kako se premikata vsaka na svoji strani po centimetrih naprej. V isti drži je moral zabiti klin. Mladi alpinist je opravil čudovito delo v tem previsu. Še najmanj osem metrov je garal, preden je izpeljal. Zabil je še četrti klin in zopet smo telovadili za njim. Bili smo pravzaprav nekakšno gasilsko društvo. Zadnji sem telovadil po previsu in izbijal kline. Ni mi uspelo izbiti vseh, nisem imel kje stati.

Po nekaj metrih ravnine je bil pred nami tretji skok. Zakadil sem se vanj po desni varianti, stopil na močno nagnjen stop in odpenjal z obema rokama klin in kladivo. Prišel sem zabijati klin, ko mi je zdajci zdrsnilo in že sem letel tri metre navzdol na stojšče. Tu sem se ujel, le peta me je nekoliko zaskelala. Še nisem utegnil kaj reči, že je planil File v boj.

»Tu bo težko šlo, poizkusil bom levo, po grapi.« Izbil je moj klin in šel v levo. Levo po grapi je bilo na videz slabše, izkazalo se je na koncu, da bo šlo. Grapa je bila algasta in mokra. Stopil je Trčku na ramena in zabil močan klin. Nato je vpel v vponko prusika in stopil vanj. Pribil je drugi klin in tik pod ogromno zagozdeno skalo še tretjega. Ta tretji klin je rabil za poteg v desno. Zagozdena skala je zapirala izhod iz grape, toda prestop v desno na četrtem klinu ob potegu s tretjega je dopuščal prehod. File je opravil delo. Žagar je izbijal kline, le enega pod skalo ni mogel. Sledil je četrti previs, nekoliko lažji, zmogel ga je Žagar. Znašli smo se pod zadnjim skokom. Najmanj 40 metrov visok, izreden previs. Navpična stena. Vertikala pravimo takim stvarim danes, v dobi orbit in modulov.

Pod tem previsom smo se zamislili vsi štirje. Pravi gasilski posvet. Kazalo je, da bo šlo po levi strani lažje kakor po desni. Prvi sem se zapodil navzgor, zabil soliden klin in šel nazaj. Novi mož je bil File.

»Ne bo šlo po levi,« je dejal, »poizkusil bom po desni z lestvicami. Preveč krušljivo je tu na levi.«

Prestopil je v desno, v tegu vrvi zabil drugi klin in vpel dve lestvici. Stoječ na špriklah je zabil tretji klin še vedno v desno in četrtega v razpoko, ki je držala kot črta naravnost navzgor. Bil je v smeri. Do prvega stojišča, deset metrov nad nami, je zabil še tri kline in z lestvicami premagoval višino. Počasi je napredoval. Plezal je na eni vrvi in trenje skozi vponke je postajalo neznosno. Moral sem za njim, da sem mu izpel prve tri vponke. Plezarija je bila izredno težka in skrajno težka, vendar ni smel zabit, ker ne bi mogel potegovati vrvi. Nad njim je bilo vse več nebesne modrine, mi pa smo bili še vedno v mraku. Po poldrugi uri in po enajstih klinih je bil preko. Nas je čakala prava telovadba. Nismo imeli lestvic, torej zopet gasilci.

V višini prvih deset metrov je pustil lestvico. Ta nas je rešila, posebno mene, lezel sem za njim iz druge naveze, nihče me ni varoval. Nahrbtnik je bil pri tej telovadbi po rokah odveč, do lestvice so mi otrpnile. Z muko sem se potegnil na špriklo lestvice. Nato naprej, še par oddihov, vpel sem v tri vponke in z muko vlekel vrv za seboj. Pri Fileju sem zabil še en klin, nato sva varovala prihajajoča tovariša. Tri ure so nam šle za zadnji previs. »Minus šest,« je ocenil File in strinjal sem se s tem. Ura je bila dvanaest. Nadaljevali naj bi po grapi, ki se ji je Jug izognil po lažji plezi v desno.

Nismo šli po grapi. Ne bi izdelali v enem dnevu, imeti bi morali bivak, opremo in hrano. Nadaljevali smo natanko po Jugovi smeri do vrha in sestopili v Vrata in peš v Mojstrano veselih src in težkih nog. Grapa nas še čaka in izziva. Ne bo lahka, verjetno bo še dosti petic in šestic v njej.

ZA CMIROM

ING. SVETKO LAPAJNE

Cmirova dolina je podružna dolina Vrat. Z najvišje točke na sedelcu med Begunjskim vrhom in Vrbanovo špico, kakih 30 m nad Staničevo kočjo, se spušča vzporedno z dolino Vrat navzdol v treh strmih pobočjih z vmesnimi ravninami. Glavni spust od ravnice na višini 2000 do platoja na višini okrog 1500 sestoji iz plazovitih prodišč, obrobjenih s skalnimi skoki, poraščenimi z borovjem. Dolina se konča »v dnu«, kjer je iztek zadnjih plazov na višini okrog 1200 m. Od »dna« do doline Bistrice je še kakih 250 m višinske razlike.

Poleti obstoji steza le po gozdu do »dna«, dalje so le še porobki gamsov, morda kaka sled bivše lovske steze. Tu uživajo gamsi res pravi mir, kolikor jih mi ob pomladnem obisku ne zmotimo. V času pomladne smuke, maja in še junija omogoča ta dolinica čudovite spuste s smučmi, saj je to najhitrejši pa tudi najvišji enotni spust s Triglavskih podov v dolino. Višinska razlika med sedelcem pod Begunjskim vrhom (ca. 2360) in dnom (ca. 1160) znaša kar 1200 m. Dobremu smučarju bi se ne bi bilo treba niti enkrat ustaviti, če ima res dober sneg ter ga zanese preko ravnice na koti okrog 2000 m. Spust ima vseskozi prekrasen pokrajinski ambient, čudovite skale na obeh straneh, istočasno pa imponanten pogled na Škrlatico in v dolino Vrat. Plazišča so dovolj široka, da si lahko smučar poljubno izbira smučino. Izkušnja kaže, da je treba vedno izbrati čas, v katerem je pomladni sneg primerno odkopnel. Širina je dovolj velika, da nam to uspe: deli plazov, ki so še v senci, so lahko nevarni, deli, ki so že predolgo osončeni, pa že zaradi premočne otopitve neprijetni. Prav na tej turi sem bil deležen doživljajev, ki utegnejo bralce spraviti v dobro voljo.

Že sam pristop na mesto je zanimiv: zaradi dnevnih vročine, pa tudi zaradi varnosti pred plazovi se vzpenjamo vedno ali zgodaj zjutraj ali pozno popoldne. S prijateljem Juletom sva se odločila, da popoldne kreneva v Vrata, v gozdu prenočiva v našem »voiture-lit«* in se zjutraj ob štirih nameriva v hrib. Prijatelj Erfini nama je obljubil, da bi se rad priključil, toda s svojo diano utegne priti šele okrog polnoči, ker ima službo vse popoldne. Da bi našel skrito pot do našega gozdnega parkirišča, sem mu

Za Cmirom
Foto ing. S. Lapajne

namignil, naj računa z markiranjem z listki. Kupil sem zavitek rdečega krep-papirja in takoj za bifejem pri Peričniku se je začelo: Okrogla tabla: »zaprta cesta« je dobila posebno oblogo z rdečim papirjem ter bel napis: »Erfini, sledi rdeče markacije!« Vsak kilometer dodatni listek, na odcepu kolovozne poti v gozd malo pred Turkovo planino pa zaporedje rdečih listkov po grmovju proti našemu gozdnemu hotelu. – Pozabila sva na prijatelja in zaspala. Ob enih ponoči pa naju je zbudil sij žarometa in ropot diane. Vse v redu!

Zjutraj smo na vse zgodaj odrinili vsi trije. Za uvod je treba prekoračiti Bistrico. Staro brv je že zdavnaj odnesla voda, položeni sta čez dve okroglici – (komarči). Pod njima se v skokih preлива peneča se Bistrica. Treba je pač pokazati smisel za praktično statiko, za obvladanje ravnotežnih pogojev in hojo na »elastični podlagi«. Na tem prehodu sem enkrat prav pošteno čofnil v vodo – z eno nogo. Neverjetno, koliko prisrčnega veselja sem s tem pripravil svojim tovarišem.

Lepa stezica se vije ob stranskem potoku, ki izvira »v dnu«. Če ji sledimo, zanesljivo zaidemo. Treba je zaviti na desno v hrib po na polnadelani stezi. Kakih stodvajset metrov višje se odpre jasa s studenčkom. Tu sem nekoč srečal gada, ohranila sva miroljubno »koeksistenco«. Nato naša dolinica »v dnu«. Steze je praktično konec, po grmovju si kjerkoli poiščemo prehod na prodišča. Na tem mestu je tudi lovsko stojišče. Vzpon po plazovih do zadnjih macesnov na platoju višine okrog 1500 je vedno naporen, pridobiš pa višino. Idealno je, če sega sneg prav do dna.

Pri zadnjih macesnih je nekaj ravninice, to pomeni položnejši del pobočja. Lepe skale osamelke, borovci, razgled, skratka idealni pogoji za počitek. Tudi pri smuškem sestopu se tu ponavadi počiva. Na to ravninico me veže spomin: kraj te planotice

je bil na dolžino kakih 15 m presekan z meter široko razpoko v trdem snegu. Že pri vzponu smo postali pozorni nanjo, da bi se je pri spustu izognili. Jasnó, da je sin zavozil pravokotno nanjo z veliko hitrostjo, tako da se je ni več mogel izogniti. Pravična drža smučí, majhen dvig, in v skoku jo je neoporečno obvladal.

Nad tem platojem zadnjih macesnov se smer obrne za greben Cmira. Prvi vzpon do višine 2000 ima nekaj hudih strmin ob skokih, za izpremembo tudi nekaj bolvanov. Ravninica na koti 2000 je spet ugodna za počitek, nakar pride zadnji strmi odsek do sedla nad Staničevo kočó (2360 m). Ta odsek ima v zadnji strmini prehod, ki je sorazmerno strm in je v ledu nevaren. Za vzpon v zmrznjenem snegu smo nekajkrat nataknilí žabice našega profesorja alpinista dr. Avčina. Sestop s smučí v poledenelem snegu zahteva dobrega smučarja. Enkrat samkrat sva se s prijateljem Juletom spuščala tod po takem ledu s smučí. Zgornji del je namreč položnejši in ni težav. Strmina pa se niže doli večá, naravnost po strmini bi zavedla v 150 m globljo kotanjo. Na tej poti bi se človek prav lahko zabil tudi v čeri. Treba je namreč prečkati zelo strm snežni odsek v desno ter tako preiti v blažje, varno pobočje. Pasti pa pri tem ne smeš! Prijatelj se je spustil v smuku in odlično pristal kakih 40 m nižje in 300 m dalj na blažjem pobočju. Jaz sem nekaj minut čakal, premišljal, stoječ na tistih milimetrih robnikov, ki so se zajedli v trdi sneg. Nato sem se pognal za njim v smuk, brez robljenja, čim hitreje. Trdi sneg je imel vsake dva metra valove in me je zato močno treslo. Pristal sem pri prijatelju v redu. »Odlično si vozil,« mi reče. »Od strahu!« odvrnem. Sestop do Staničeve kočó je blag, res idealen »damski« spust. Prijatelj Jule je bil nekaj hitrejši, že kakih dvajset minut se je lepo sončil pred njo. Midva z Erfinijem sva sonce zamudila. Prek Luknje so se prikradli temni oblaki, nato se je zabliskalo, snežna nevihta. V dvajsetih minutah smo imeli dvajset centimetrov novega snega in – pokvarjeno smuko pri sestopu.

Prehod od Staničeve kočó pod Ržjo ter vzpon na Kredarico bi trajal za spočíte smučarje okrog ene ure, nič več. Višinske razlike je komaj 220 m, če vračunamo tudi spust od Staničeve na pobočje Rži. Za turne smučarje, ki imajo že pet ali šest ur vzpona za Cmirom za sabo, pa bi znašal najmanj poldrugo uro. S prijateljem sva hodila tod v gosti megli, snežna površina je bila pokrita z novim snegom. Po občutku, po konfiguraciji pobočij sva na slepo rezala sneg po pobočju Rži. Uspešno sva prekoráčila strmi prehod pod Ržjo. Na tem mestu sva vedela, kje sva. Nadaljevala sva zopet po občutku. Tako je šlo dalje do roba, ki loči Triglavski ledenik od kotanje pod Ržjo, nato malo navzdol in po ledeniku navzgor. Prostranost in gladkost ledenika pa ne dajeta nobene opore orientaciji. Ko smo – po času sodeč – bili v znatni višini, morda kakih 50 višinskih m pod Triglavskim domom na Kredarici, sva poklicala na pomoč kompas. Dana smer, dana pot! Po kakih desetih minutah zaslišimo glas: Naš stari prijatelj Ciril Praček se je smučal po ledeniku sam. On nas je usmeril nekoliko bolj na levo, bili smo le kakih pet minut pod domom. Videli se pa seveda nismo. Naslednji dan sva ugotovila, da tudi pri najboljšem vremenu ne bi mogla potegniti ustrežnejše smučine.

Na Kredarico me spominja morda najbolj zabavni prizor. Po 8 urnem, hudem naporu sva s prijateljem Juletom ob pol dvanajstih ponoči dospela do doma, izmučena do kraja. Trkava, nič. Razbijava, nič. No, nekaj se vendar premakne. Luč! Po kakih 15 minutah se nama odpro vrata, na vratih se pojavi visoka postava, meteorolog. Pričaka naju z nabitim samokresom v roki. »Ti kar streljaj,« pravi Jule, »jaz sem že tako čisto proč.« Tega prizora ne bom nikdar pozabil. Oddahníla sva se od napora, naš gostitelj pa od strahu! Prijatelj mu je prinesel najbolj zaželeno darilo: svežo solato.

Nepopisno lep je bil pred nekaj leti izlet planinskega društva v ta sestop. V soboto smo se vzpeli do Vodnikove kočó z Rudnega polja, v nedeljo pa smo stopili na Kredarico in sestopili za Cmirom v Vrata. Avtobus je prišel okoli po nas. Med deseto in enajsto popoldne smo se že znašli v dolini Vrat. Spust po plazovih za Cmirom je bil res idealen, mladina je posamezne klance (300 do 400 m višine je kar mimogrede!) vozila tudi po dvakrát, trikrát. Jaz sem počival v borovju. Kaj bi dal, da bi imeli na primer žičnico iz Vrat na Triglavske pode, od »dna« pa primerno stezo do žičnične postaje. Tudi po trikrát ali morda šestkrát bi si privoščili na en dan ta čudoviti spust.

ANGLEŽI NA SOLČAVSKEM LETA 1972

PETER SKOBERNE

Letos sem v planinskem glasilu bral članek prof. Pavla Kunaverja o obisku angleške organizacije Le Play Society leta 1932 na Solčavskem. Ta geografska družba je žal prenehala z delom leta 1960. Naslednica Le Play Society pa je Geographical Field Group. V njenem okviru deluje tudi organizacija Brathay Exploration Group, ki je obiskala naše alpsko področje že šestkrat, v področju Triglava v letih 1954, 1955, 1958 in 1970, v Postojni leta 1960, leta 1963 pa v Bohinju in okolici. Uspeh odprave pred štiridesetimi leti pa je vzpodbudil to družbo, da je spet obiskala Solčavsko. Prva skupina je začela z delom že avgusta 1971. Njeni člani so se zadrževali v glavnem v Solčavi in okolici, obenem pa so pripravljali teren za naslednjo odpravo. Ta se je utaborila v Logarski dolini v letošnjem avgustu.

Z organizacijo Brathay Exploration Group sem sodeloval že leta 1970 in povabljen sem bil tudi letos. Z veseljem sem se odzval vodji Mr. Davidu J. Boardmanu in se 12. avgusta pridružil angleški skupini v Ljubljani. Po zapletih s carino smo se odpeljali v Logarsko dolino in v trdi temi postavili šotore.

Že naslednji dan je steklo naše delo. Vseh skupaj nas je bilo 21 (19 Angležev in dva Slovence). Tolikšna skupina pa je prevelika za uspešno delo, zato smo se razdelili v več manjših. Te so delovale pod vodstvom pomožnih vodij. Prva je odšla na Veliko planino, kjer je raziskovala pastirstvo in turizem. Edward Fahy je vodil biologe. Preiskovali so izvire, zbirali podatke o pticah in sesalcih, lovili žuželke in opazovali rastline. Zanimali so se tudi za organizacijo lova in lovstva ter varstva narave pri nas. Vsaka skupina je lahko za štiri dni obiskala Savinjske Alpe. Tako smo bili na Planjavi, Ojstrici, Brani, Turški gori in Grintovcu. Pri hoji nas je oviral letošnji poletni sneg.

Glavna naloga skupine, ki je ostala v dolini, je bila raziskava istega področja, kot ga je leta 1962 Le Play Society, in ugotoviti spremembe. Tako smo se tudi zdaj ukvarjali z družbeno geografijo na samotnih in od vsakdanjega hrupa odmaknjenih kmetijah. V veliko pomoč nam je bila drobna knjižica Slovene Studies, rezultat marljivega dela Angležev pred 40 leti. (Glej: P. Kunaver: Angleški geografi pred 40 leti v Sloveniji; Planinski vestnik 1972/VIII:371). Starejši ljudje so se te odprave še spominjali in so nam rade volje postregli s podatki o pastirstvu, gozdarstvu, čebelarstvu, domači obrti in podobno. Velikokrat smo dobili tudi kakšno dobroto iz kuhinj prijaznih gospodinj. Ob ne preveč dobri hrani, ki smo si jo kuhali sami, je bilo kislo mleko prava poslastica.

Na svojih izletih smo se zanimali za vse. Če rečem za vse, pomeni to vse od živine do zdravih čajev, od šolanja do turizma. Za nas vsakdanja stvar je bila za Angleže dragocen podatek. Posebno so se zanimali za vzroke propadanja pastirstva in živinoreje, odhajanja delovne sile s kmetij, za cesto čez Pavličev vrh in seveda za turizem. Veliko so seveda fotografirali na barvne in črno-bele filme. Nekateri posnetke so poskušali narediti iz istih mest kot njihovi rojaki v preteklosti. Spet drugi so vse zanimivejše objekte skrbno premerili in skicirali. Tako imajo na primer razmeroma natančne skice Kočnarjeve žage, ki je lep spomenik gospodarjevi bistrournosti. Vse podatke so marljivo beležili. Svinčnik in zvezek sta bila ena izmed pomembnih delov njihove opreme. Po večerji smo se navadno preselili k Logarskim sestram. Ob njihovi prijazni strežbi so pisali dnevnik in urejali popotne vtise.

Tako smo prehodili Matkov kot in kmetije, ki se tiskajo na njegovih prisojnih pobočjih (Gradišnik, Kočnar, Matək in Perk). V Logarski dolini smo obiskali Podbrežnika, Plesnika in Klemenška. Ogledali smo si tudi dve zapuščeni planini v tej dolini. To sta Logarjeva in Klemenškova ali, kakor tu govore, Logarsko in Klemenčo. Vsem je ostal v spominu izlet v Robanov kot. Po dežju kristalno čista dolina in ponosna Ojstrica, ki dolino zapira, sta povzročila, da so prsti kar samodejno pritiskali na sprožilce

Člani angleške Brathay Exploration v Logarski dolini

Foto Peter Skoberne

kamer in aparatov. Pri Robanu so nas lepo sprejeli. O tem bi bilo vredno poročati posebej.

V njihovem delu pa je bilo tudi nekaj povsem novega. To je kartiranje možnosti za razvoj turizma v dolinah, predvsem v Logarski. Angleži so to dejavnost imenovali Recreation Resource Mapping. Pričakujejo, da se bo turizem nesluteno razmahnil, ko bo cesta v Logarsko dolino asfaltirana in ko bo odprt mejni prehod čez Pavličevo sedlo. Vendar bi pa Angleži radi videli, če bi vse tri doline ostale nedotaknjene. Že zaradi tega so se zanimali za njihovo varstvo. Divjna Matkovega, pestrost Robanovega kota in slikovita prostranost Logarske doline so jih resnično prevzele. Presenetil me je njihov odnos do planinskega cvetja. Niso trgali zaščitenih rožic, nobene se niso niti pritaknili, in to zgolj iz spoštovanja do rastlin. Raje so uživali, ko so jih gledali v njihovem naravnem okolju. Vse lepote naše bogate narave, ki so jih videli v teh treh tednih bivanja pri nas, so znali veliko bolj ceniti kot večina poprečnih turistov. Morda je vzrok v tem, da česa takega v svoji domovini res nimajo.

Polni vtisov, podatkov, ugotovitev slikovnega in fotografskega materiala so se 30. avgusta vrnili v Anglijo. Njihovega dela še ni konec. Zdaj pride na vrsto urejanje materiala. Kmalu bo izšlo o njihovem delu poročilo v obliki knjižice. Pomembno mesto bodo prav gotovo zavzele primerjave podatkov z obiska pred 40 leti in danes. Ob odhodu so mi obljubili, da bodo drugo leto verjetno spet obiskali Slovenijo, najbrž okolico Podpece.

POPRAVEK. Tiskarski škrat se je neprijetno poigral z mojim člankom o največjem alpskem podoru pri Flimsu. Le pri tem podoru smemo govoriti o petnajst kubičnih kilometrih ali petnajst milijardah kubičnih metrim podornega materiala. Povsod drugod, torej v Deyenstocku, Goldau, Ranti in Elm veljajo številke le za kubične metre, npr. Deyenstock 600 000 000 m³.

TRIGLAV SE PODIRA

MIHA MARENČE

Petek je bil. Morda kdo poreče – dobro, petek, pa kaj potem? O marsikaj. To namreč ni bil navaden petek, ampak tisti avgustovski, sončni, v Vratih. Kdor ga je doživel, ve, kakšen je. Za moj okus nič kaj prida.

Tisto petkovo popoldne so prihajali »notr«, kot pravijo domačini, v večjih ali manjših skupinah najrazličnejši letniki in letnice iz vseh krajev domače in tuje zemlje. Nekateri, zlasti starejši, so vztrajno peščili in trmasto gledali v tla; tu in tam so se ustavili, se oddahnili in razgledali, tako vse do Aljaževega doma. Mlajši, največkrat v skupinah, so dirjali po prašni cesti, se ustavili le ob Peričniku, zlili vase konjak, pivo ali dva deci za boljšo kondicijo in se zopet zapodili brez oziranja levo ali desno prav do Aljaža. Od časa do časa so si dali duška in katero narodno tako nemilo zapeli, da so ptice obmolknile. Čudovito melodijo so dopolnjevali avtomobilski motorji, ki so stokali zlasti na klancu v Kredu. Seveda pa to še ni bilo vse. Poskrbeli so tudi za primerno obarvan in zgoščen planinski zrak.

Tako in podobno so torej prihajali preljubi Slovenci in še bolj preljube Slovenke v Aljažev dom. Večina z lastnimi nogami, nekateri s svojimi konjički. Vriskanje se je skoraj iz vsakega kar utrgalo, ko je zagledal tolikokrat omenjeni Aljažev dom. Dva mlada nadobudneža sta odkrila kar svojo pot do doma; s »tisoč tristo« sta zavila po jasi okoli vrta in pristala v ritenski vožnji z oblakom prahu, kakor da bi padla z lune.

»Miru to noč ne bo,« je zelo strokovno ugotovil Marko, ki je z nami delil svobodno sonce na taboru v Vratih. Čeprav smo imeli Šlajmarjevo kočo skoraj zasedeno, smo jih morali hočeš nočeš sprejeti nekaj pod streho. Za vse tako ni bilo prostora. V Aljažev dom ta večer raje nisem šel.

Marko je klel na vse pretege, saj je največ sodeloval pri kresu, ki pa je gorel v zabavo vseh in tako z zaključnim večerom ni bilo nič. Le kako je klel šele ponoči, ko so od ognja prihajali pijani pevski glasovi: »Bratci veseli vsi...«, »Na Velki sem stal...« itd. V naši koči, kjer smo bili navajeni božjega miru po deseti uri, se tokrat ni in ni umirilo. Nekdo je pač moral opraviti naravno potrebo, dolžnost ali pravico, in je zagrmel po stopnicah, kakor bi pritisnil na petelina polavtomatske puške. Zasllišal se je smeh in kletvice, čez vse pa se je slišalo škripanje pogradov. Neka ne bodi je treba pa je spustila presunljiv »Aaaa, na pomoč, nekaj leze, aaa podgana, luč, luč...«, da je kri po hitrem postopku zledenela. Tisti aaaa pa je bil le polhek, ki nas je s svojimi bratci zabaval vse noči. Tako so tekle minute in ure. Celo zaspal sem.

Zjutraj ob štirih so nas naši »cenjeni gosti« zapustili. Tudi sami smo se začeli spravljati iz postelj. Na štedilniku se je že grel čaj, ki ga je pridno mešala Krmeljeva mama. Vodstvo tabora je imelo bojni posvet. Priti bo treba na Triglav. Tisti, ki so se priključili zaključku tabora, so si to vroče želeli. Iz bojnega posveta je nastal bojni načrt. Odrinili bomo čez Prag na Kredarico ob pol šestih, ko bodo že vsi sopihali po tej poti ali pa po Tomiškovki proti odrešilni vodi pod Begunjskim Vrhom. Dogovorili smo se, da bo na čelu naše kolone Štefan, zadnji pa Marko. Sam sem bil določen, da »kot bombaš« zavzamem eno od triglavskih postojank in rezerviram ležišča.

Počasi so ostajali za menoj posamezniki in skupine. Zdaj sem se sam spremenil v grešnega kozla in delal proti svojim osnovnim pravilom. Skrb za skupino tečajnikov je prevladala, moral sem, hočeš nočeš. Deset minut pred Kredarico sem prehitel zadnjo skupino, ki je verjetno odšla že zgodaj na turo. Tako sem bil med prvimi v Triglavskem domu. Poiskal sem recepcijo. »Ni prostora, vse zasedeno. Pojdite pogledat na Planiko.« Kaj sem hotel! Oddirjal sem na Planiko: »Nemogoče, imam rezervirano za 160 ljudi; če jih do pol štirih popoldne ne bo, vam lahko obljubim,

sicer pa je nemogoče. Kaj za vruga sploh vlačite te vampeže na nedeljo, ko je že tako prehodnih gostov dovolj. Skupine hodite med tednom ali pa nič. Pojdite pogledat na Vodnikovo, tam bo prav gotovo še prostor, ker vsi pritiskajo gor...« Bil sem začuden, vendar kaj sem hotel. Oddirjal sem k Angeli na Velo polje. Končno sem doživel bolj veder obraz. »Ja, Miha, še deset postelj imam; za dvajset bo šlo... vseh pa ne smeš pripeljati. Nekaj jih boš že še kje zgoraj stisnil...« Kaj sem hotel. Zahvalil sem se in se vdal v usodo. Ko sem grizel breg proti Kredarici, sem prišel do spoznanja, da bo najbolje obrniti nazaj v Vrata. Skupine ne bom razbijal na tako veliko razdaljo. Še sreča, da smo imeli lepo vreme in nam vrh ni ušel v popoldanskih urah.

Prišel sem na Kredarico. Naši so jo ravno dobro primahali. Hodili so počasi in premišljeno, kot je treba v večji skupini. Zavil sem naravnost v recepcijo. »Dober dan. Imate še kaj prenočišč?« »Ja, koliko pa vas je?« »Nekaj čez štirideset«, sem pogledal čez prste. »Bo, bo. Zgoraj vam bom dal celo skupno ležišče. Račun bova takoj naredila.« Skoraj me je vrglo. Gledal sem debelo in nisem vedel, kaj naj rečem. Kamen se je odvalil s srca. Dobil sem prenočišče za vse in to na Kredarici, kjer jih je brez njega ostalo mnogo, ki so sicer prišli pred mojim prihodom v dom, a se niso znašli.

Popoldan smo se podali na vrh. Obrnil se je nov list doživetij.

Za našo skromno kolono se je priključila nova in tudi mi smo se pripeli na tisto pred nami. Začelo se je romanje po zlizanih mastnih skalah in vedno ogrety vrveh. Posebna doživetja so bila srečavanja. Tu lahko zapišem pohvalno besedo. Disciplina je bila, kot je treba. Promet je tekel po predpisih brez semaforjev, sem in tja je kdo prevzel vlogo prometnika. Gor in dol so lezli, otroci, možje, ženske, dekleta in fantje. Spremstvo v zraku so bili kavri in letalo. Od Triglavskega doma so prihajale poskočne viže Francetove harmonike. Neki možakar, ki se je vračal z vrha, je v takšnem ambientu kar poskočil in malo je manjkalo, pa bi dobili še padalca.

Končno smo prišli na vrh. Najprej je bilo na vrsti »štampilkanje«, nato krst prvopristopnikov in končno fotografiranje. Bilo nas je za cel vrh. Neka mamca ni in ni mogla verjeti svoji močem. Venomer je ponavljala »Ljudje božji, sveta Marija, saj se bo Triglav podrl...« Bil je resničen živ žav. Prav vsem pa je sijala iz obraza neka nerazumljiva sreča, zadovoljstvo. »Bil sem na Triglavu, ampak nikoli več!« »O jaz pa še in drugič bom vzel še otroke s seboj...« in tako dalje.

Spanje na Kredarici je bilo kljub gneči kar solidno, kar je s prijetnim mrmanjem potrdil tudi naš najmlajši Toni.

Zjutraj smo se vračali preko Velega polja in Voj v Bohinj. Seveda so mnogi želeli na Zajezersko pot, vendar smo imeli za drugo pot dva tehtna razloga: dobiti še pravi čas avtobus, v katerega se bomo lahko natlačili in izognili se pasji vročini. Oboje nam je uspelo. Za konec smo se še okopali v presenetljivo toplem bohinjskem jezeru, kjer smo se srečali z drugo vrsto ljudi, tistimi, ki jim pomeni raj na zemlji vožnja v pločevinasti škatli, dobro založena gostilna ali hotel, in končno razkazovanje porjavele kože z raznimi pripomočki pod vročim soncem ob jezeru. Vsak po svoje. No, nam je kopel dobro dela.

Vsi smo si bili edini, bilo je doživetje, ki se ne povrne več. Nekateri so ga zamudili. Vendar, kaj bi se cmerili. Podobna doživetja nas še čakajo. In še lepa ugotovitev: mnogi ne bi zamenjali ture na Dovški križ, kjer smo doživljali pristno, tiho in ne-markirano gorsko naravo, z vročo in ljudi polno triglavsko turo.

FOTOGRAFIJA – PLANINSKI KONJIČEK

FRANČEK VOGELNIK

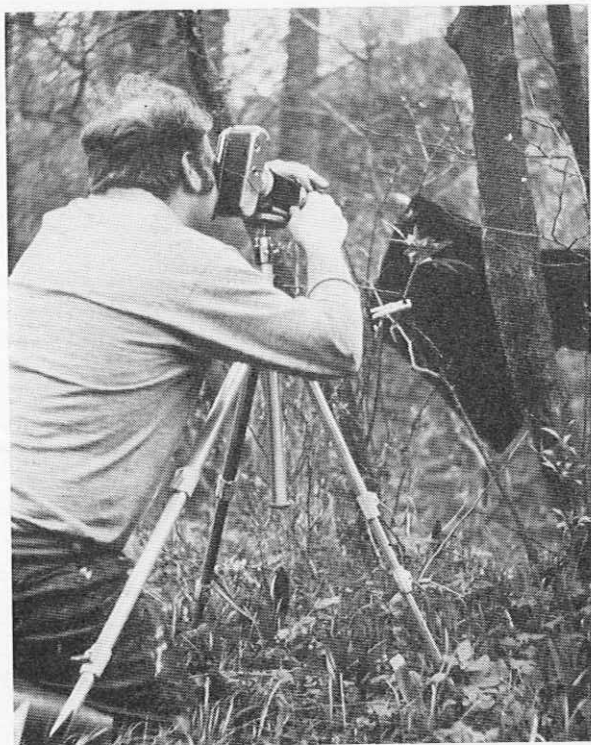
(1. nadaljevanje)

Lepe posnetke – kateri lastnik kamere si jih ne želi? – je moč narediti z vsakim količkaj uporabnim fotoaparatom; moderno fotografijo lahko gojimo s častitljivo dedkovo škatlo, prepričati se moramo le, ali ima še vse sestavne dele; umetnino lahko »odstrelimo« tudi z navadno boksovko, če le znamo o pravem trenutku odločno ukrepati; superavtomatična kamera je še zmerom daleč od popolnosti, ker nima niti pojma o dobri fotografiji. Uspešen posnetek se spočne samo v fotoamaterjevi glavi, kamera ga samo »zapiše«; tudi v fotografiji je nova pota odprl navdih. (Med lanskim bivanjem v Pragi me je hudo imelo, da bi zvedel, s kakšnim izjemnim fotoaparatom je Vilém Heckel ustvarjal svoje nedosegljive mojstrovine; imel sem srečo: govoril sem z nekim njegovim prijateljem, ki mi je zaupal, da je fotografiral s starim očetovim rolleiflexom, ki je imel zares brezhíben objektiv. – Vsak objektiv je delo človeških rok, mnogih človeških rok; le-te težko zmagujejo natančnost, ki se meri z desetstisočinkami milimetra. V tem primeru se je rezultat dela približal idealnemu izračunu. – Razume se, da bi objektiv v rokah malomarneža kmalu izgubil svojo popolnost.)

Prva in najhujša nevarnost, s katero se dandanes srečuje fanatični začetnik v fotografiji in ki ga lahko materialno in moralno ugonobi, so proizvajalci in prodajalci kamer. Izbira je grozanska. Na fotoamaterja preži od vsepovsod nešteto najraznovrstnejših kamer – majhnih in velikih, lahkih in težkih, maloslikovnih, srednjelikovnih in velikoslikovnih, krhkih in krepkih, vzhodnonemških, ruskih, zahodnonemških, japonskih, celo kitajskih, silno preprostih, takih, ki so opremljene kar z nekakšnimi hieroglifi namesto števil, pa čudno skrivnostnih, ki nimajo nobenih hieroglifov pa tudi števil, ne, cenenih in dragih, zraven pa še cela gora najraznovrstnejšega nepogrešljivega pribora, ki ga mora začetnik kupiti najpozneje drugi dan po nakupu kamere, ker je samo od njega odvisna velika kariera; kako naj se revež odloči? S kakšnim nasvetom moremo priskočiti na pomoč planincu, da ne bo tovoril niti preveč niti premalo? Mu lahko svetujemo, naj se oklene fotografije kar z obema rokama, se pravi črno-bele in barvne, kar pomeni nositi gor in dol po strminah dvojne kompletne kamer (zraven pa prenašati tudi dvojne radosti in dvojna razočaranja)?

Planincu hočemo samo dobro, če mu bomo kar v začetku prišepnili, naj bo pri nakupu fotoaparata približno tako previden kakor sredi stene: če se ne bo krepko držal, bo odletel! Današnji razmah maloslikovne fotografije sloni predvsem na barvni fotografiji, ki privablja množice. Na videz je lažja in učinkovitejša, proizvajalcem pa prinaša večji zaslužek. Razumljiva je težnja, naj bi ljudje na veliko kupovali skrajno izpopolnjene, skrajno drage izvedbe kamer (žal še brez fotocomputerja) in čimveč fotografirali in snemali, recimo kakšne tri filme na dan, da bodo laboratoriji založeni z delom (tudi obdelava filmskega materiala je zdaj centraliziran; fotomaterji naj nikar ne zapravljajo dragocenega prostega časa v svojih zatohlih in zaprašenih temnicah – rajši naj se podijo za svojimi najljubšimi motivi).

Vrednost dragega fotoaparata ni v njegovi zapletenosti, temveč v pretehtani, praktični konstrukciji in vsestranski zanesljivosti. Nikakor si ne moremo dovoliti, da bi v usodnem trenutku kaj odpovedalo! Na drugi strani si moramo prizadevati, da iz fotoaparata iztisnemo vse, kar zmore, in če hočemo to doseči, moramo veliko vedeti ne samo o njem, ampak tudi o fotografiji nasploh. Vsak fotoamater se mora učiti, sproti mora zasledovati vse novosti, zakaj vsak dan more pričakovati kakšen izum, s katerim bo ustrezno njegovim najbolj skritim nagnjenjem. O preveč zapleteni, avtomatizirani kameri nikoli ne vemo, ali se lahko nanjo zanesemo, in tudi takrat, ko pride iz popravila, ne more zbuditi popolnega zaupanja. Star fotoaparat, ki smo ga vajeni, je v naših rokah več vreden od mnogo dražjega, ki ga še nismo preizkusili.

Portretiranje cvetja. Rastline načelno fotografiramo na tleh, na rastišču, neredkokdaj pa ne moremo s fotoaparatom tako nizko in tedaj ne pomaga nič drugega, kot da jo, potem ko je vse nared, odtrgamo, ker mora biti popolnoma sveža. Črno platno v ozadju jo ločuje od motečega ozadja. Najprimernejši objektiv ima goriščno okrog 100 mm, videti je kompendij, ki omogoča podaljšan izteg, tako da moremo posneti predmet prav od blizu brez okornega in zamudnega vstavljanja obročkov. Trdno stojalo in prožilna vrvica bosta preprečila najmanjši stresljaj, h kakovostnemu barvnemu diapozitivu pa bo odločilno prispevala še zanesljiva, enakomerna svetloba elektronske bliskovnice. Ker se priložnost za takšne posnetke redkokdaj ponovi, bo priporočljivo narediti celo serijo posnetkov z normalno osvetlitvijo, za nameček pa še nekaj dodatnih z bolj in manj odprto zaslonko, ker ekspozicije pri uporabi bliskovnice ni mogoče spreminjati. — Oseba na sliki ni poklicni fotograf, ampak amater iz Zah. Nemčije. Njegov konjiček je fotografiranje rastlin. Potuje po vsej Evropi in načrtno išče rastline v cvetju, zlasti redkosti. V okolico Maribora se je pripeljal, da bi ujel hostni teloh (*Helleborus dumetorum* Waldst. et Kit.). Sreča se mu je nasmehnila: med nekaj sto odcvetelimi primerki je našel eno samo rastlino s pravkar odprtim cvetom.

Foto F. Vogelink

Nič čudnega, če so večši fotoamaterji precej starokopitni in se nič ne vnamajo za avtomatizacijo v fotografiji.

Planinec se je po prijateljevem nasvetu odločil za trpežen fotoaparata priznanega proizvajalca. Njegovi nepogrešljivi sestavini sta v prvi vrsti izvrsten standardni objektiv, s katerim bo naredil večino posnetkov, in brezhiben zaklop (oko in srce sta tudi v fotografiji najpomembnejša organa). Kakšne lastnosti mora imeti vsak dober objektiv? Risati mora ostro, se pravi dvodimenzionalna slika tridimenzionalnega predmeta mora biti kar najbolj razločna, nepopačena in enakomerno svetla na vsej površini; notranja izguba in razprševanje svetlobe morata biti kar najmanjša, biti mora barvno korigiran (akromatični objektiv za modro in zeleno, apokromatični objektiv za modro, zeleno in rdečo), kar je zlasti pomembno v barvni fotografiji. Težnja po popolnih objektivih bi bila utemeljena, ko bi sončna svetloba imela konstantno sestavo; tako pa se le-ta spreminja od trenutka do trenutka in vsaka valovna dolžina vidnega spektra se lomi drugače, in tako so ostrini zastavljene meje; zlasti velja to za mikro-fotografijo, ki je res na meji dosegljivega. Zaradi narave svetlobe in lastnosti filmskega materiala ne moremo terjati neomejene ostrine, temveč le praktično dosegljivo; pri večjih zahtevah moramo preiti na večji format in umetno doseči spremembo nekaterih okoliščin. To nikakor ne pomeni, da je ostrina edino zveličavno merilo kakovostne ali celo umetniške fotografije — prej pravilno razporejena ostrina in neostrina; včasih je primernejša neostrina in fotoamaterji se domiselno trudijo, da jo dosežejo. Zaklop je druga najpomembnejša naprava v kameri: poseben mehanizem odpira sistem lamel za točno določen čas; druga oblika je zaklop na razporek. To je najobčutljivejši del fotoaparata, in če se pri njem kaj zatakne, postane popolnoma neuporaben. Popravilo zaklopa zaupajmo samo strokovnjaku. Dražja ko je kamera, dražji so vsi poseg! Posebno priljubljeni so zrcalni fotoaparati, pri katerih opazujemo predmet kar skozi »pravi« ali dodatni objektiv; če so opremljeni s pentaprizmo, ki obrne sliko, da nista zamenjani leva in desna stran, se nam ni treba sklanjati nad medcelico. — Enooke zrcalke z dodatno opremo so kot nalašč ustvarjene za dodatne objektivne in bližinsko fotogra-

fijo (makrofotografija); večjemu in potrpežljivemu fotoamaterju se bo odprl v živi naravi nov svet, poln nevidnih lepote in čudes. (V Proteusu je izšlo nekaj zanimivih člankov o bližinski fotografiji, ki jih je vredno natančno prebrati; zraven je priobčenih nekaj občudovanja vrednih fotografij – zlasti portret sršena, ki je res sijajen dosežek.) V zlatih starih časih, ko še niso poznali občutljivih emulzij, se ni zgodilo nič hudega, če je trajala ekspozicija kakšno sekundo ali celo minuto več. Danes je v tem oziru krepko drugače in vsak fotoamater, ki hoče nekaj doseči, zlasti v barvni fotografiji, mora misliti na zanesljiv fotoelektrični svetlomer. Pri polavtomatskih kamerah je celo vgrajen in sklopljen z zaslonko in zaklopom ter samodejno regulira osvetlitev. Starokopitni fotoamaterji imajo rajši ločen svetlomer, kajti tudi osvetlitev mora biti dobro premišljena: medtem ko si pri črno-belem negativu lahko privoščimo nekoliko močnejšo osvetlitev, da so tudi senčne partije zadostno osvetljene, in tudi barvni negativ še prenese malo močnejšo dozo svetlobe, je treba biti pri obračalnih barvnih filmih skrajno natančen, če hočemo doseči enakomerno svetle posnetke (diapozitive). Svetlomer je neprizadet regulator svetlobe in ne bo nič godrnjal, če ga bo lastnik držal nepravilno. Z lunaximom na primer moremo natančno določiti osvetlitve med štiritisočinko sekunde in osmimi urami (lahko ga torej lepo uporabljamo v podzemeljskih jamah, kjer bo v popolni temi natančno pokazal, koliko ur je treba eksponirati, vendar moramo imeti s seboj baterijo, da bomo videli odčitati rezultat meritve).

Nadaljnja prepotrebna malenkost, ki pa zelo vpliva na kakovost posnetka, je protisončna zaslonka: nezaželeni svetlobi brani vdor v kamero.

Standardni objektiv ima slikovni kot okrog 45–50°; le-ta je včasih premajhen, npr. če hočemo zajeti veliko panoramo v celoti, pa smo s standardnim objektivom preblizu: v takem primeru nam priskoči na pomoč širokokotni objektiv. In narobe: včasih bi morali kakšno stvar posneti od blizu, pa kaj nam to pomaga, ko je vmes preveč »zračno«: teleobjektiv nam »prinese« tisti detalj tako rekoč na krožniku. Kaj nam pomaga drugega, kot da ubogamo trgovca, ki se bo smehljaj ob imenitni kupčiji. Če nam bo najtopleje priporočal še nadaljnje prepotrebne objektivne, si brž poiščimo rešitev na svežem zraku.

Fotoaparati je sicer majhna reč, na njem in v njem pa je še marsikaj omembne vrednega: transportni mehanizem, zaslonka (z njo reguliramo pretok svetlobe, hkrati pa s tem vplivamo na ostrino slike), števec. Moderna maloslikovna kamera je pravo tehnično čudo. Z dodatnim priborom moremo spreminjati sestavo svetlobe (filtri) in s tem doseči posebne učinke v črno-beli fotografiji ter korigirati barvne posnetke. Precej dragega pribora terja bližinska fotografija (predleče, obročki, kompendij, dvojna prožilna vrstica, bliskovnica). Fotografiranje iz roke je zelo tvegano: komaj izmerljiv zdrzilaj lahko uniči ves trud; zato je treba imeti povrhu vsega še trdno, se pravi masivno in težko stojalo...

In ker nam vse te drage reči ne bodo same dopovedovale, kako je treba z njimi ravnati, se moramo globoko zatopiti v izčrpno navodilo, ali, še bolje, kupiti si moramo pravo monografijo o fotoaparatu in jo temeljito proučevati, dokler nam ne bo vse jasno (napisane so seveda v imenitnih tujih jezikih).

Le potrpi, dragi prijatelj, kmalu bova vložila v kamero prvi film!...

(Nadaljevanje bo sledilo)

PO TRANSVERZALI BREZ VIDA

STANKO KOS

Brez vida prehoditi pot ni šala, je zapisala v dnevnik slepa Perka iz Šempetra pri Novi Gorici. Z možem Marjanom, ki je tudi zelo oslepel, sta v 3 (treh) letih prehodila transverzalo. Oba sta fizioterapevta v Splošni bolnišnici Nova Gorica.

Skoraj neverjetno se sliši, da morejo slepi hoditi po gorah. Če beremo, da smučajo invalidi brez ene noge, še nekako razumemo. Toda transverzalna dnevnika Perke in Marjana Žgavc dokazujeta, da tudi slepim gore niso tuje. Oba dnevnika sta napolnjena z zapisi, ki izražajo globoke misli in čustva.

Transverzalca sta se rodila v letu 1940. Oba sta izgubila vid pri eksploziji ročnih bomb. Najhuje je bila prizadeta Perka, ki je skoro čisto oslepela. S hojo po transverzali sta pričela v marcu 1968. Pri žigu kočice na Kriški gori pa je pripisano: 28. VII. 1970 transverzala ob osmih zvečer zaključena.

Prav je, če vsaj del njunih zapiskov iz dnevnika objavimo in jima damo javno priznanje za vztrajnost, ki je marsikdaj celo zdravi nimamo. Kolikor nam je znano, sta tadva prva slepa planinca, ki sta prehodila transverzalo.

Tole so njihovi izbrani zapiski iz dnevnikov:

»Kdor v gorah temo premaguje, ga gore s svetlobo obdare.

Ta pot me je naredila človeka. Vrednote življenja so dobile nove, popolnejše dimenzije. Spremeniti se je bilo treba. Težave, garanje, žeja, lakota, življenjska nevarnost, pa tudi srečni občutki in sladki napoji. Gore so me hranile, da bi ostal vedno lačen... Lepota tu se razodene, kjer najbližji sem zvezdam.

Čeprav sem ves zadihan in utrujen, na vrhu srečen sem.

Gore domovine so moje sanje, kjer trud se v srečo spleta. Blagor mu, ki na tej njihvi žanje in besede najde: Ta zemlja je sveta.

Brez vida prehoditi to pot, ni šala. Premagaš samega sebe, da končno presenečen obstaneš na cilju.

Z zaupanjem sem se podajala na gore, one pa so mi vračale in vrnilo samozavest.«
Pa še tele misli:

»Ne hodi v gore lovit samo žigov, da ne izgubiš gora in sebe.

Beseda »Srečno!« nikjer tako pobožno ne izzveni kot v gorah.

Gora je edini bog, ki enako kaznuje svoje grešnike in pretirane fanatike. Zato bodi vernik z razumom.

Kogar gora vzgoji, ga dolina civilizacije ne pokvari.

Gora je učitelj ponižnim in skromnim, rabelj prevzetnim.

Komur se v gorah domovina razodene, mu ta cvet ljubezni nikdar več ne uvene.«

V spomin Mari Louis:

»S spominskim zanosom si mi odprla zlata vrata gora in v popotnico izrekla besedo: srečno! Kmalu zatem si v beli opojnosti. Uskovnice za vedno odhitela po strmih stezicah. Za vse lepote gora in kvalitete, ki sem jih na poti slovenske planinske transverzale odkril v samem sebi, sem ti dolžan neizmerno zahvalo. Ogenj tvojega planinskega zanosa se je razplamtel v meni, čuval ga bom kot najdražji zaklad.«

Spričo teh zapiskov v transverzalnem dnevniku smo Marjana in Perko zaprosili, da bi dala za Planinski Vestnik nekaj odgovorov, kako sta hodila in kaj sta doživela med potjo. Prošnji sta se rada odzvala.

Kaj vaju je nagnilo, da sta se lotila hoje v gore in kdo je bila Marija Louis, ki jo omenjata v zapiskih?

Marjan: Nagnjenje do narave sem imel že v rani mladosti. V počitnicah so me zdravilna zelišča spravila v marsikako strm al in greben med Nanosom in Čavnom. Intenzivneje sva pričela s Perko zahajati v ta raj po najini poroki. Tam sva se urila in dobivala prve lekcije o nevarnostih v gorah. Leta 1967 sem se na svojem delovnem

mestu spoznal s pacientko Maro Louis, ki je bila doma iz Solkana. Pri turnem smuku pod Triglavom si je zlomila nogo. Zlom se je slabo zaraščal. Z njo sem delal razgibalne vaje za krepitev mišic. Poleg njih pa so bile na dnevnem redu tudi gore. Opisovala jih je iz lastnih izkušenj in s takim zanosom, da se je tedaj vsa bolniška soba preselila na strme sončne grebene.

Tako sva se s Perko pod Marinim vplivom prvič odpravila v visoke gore. Najin cilj je bil Triglav. Odšla sva iz »Zlatoroga« v Trenti po poti v Zadnjico. Ravnala sva se po napisu na skali: »Sedmera jezera«. Zgrešila pa sva pravo markacijo in krenila čez hudourniško strugo in rinila v napačno smer. Prišla sva na Ozebniško sedlo in pri ovčarju izvedela, da še nisva na Doliču, marveč da je do Prehodavcev še najmanj poldrugo uro. Bila sva potrta, pa še žejna. Počutila sva se kot izgubljeni ovci. Počivala sva vsakih 100 metrov. Slednjič se je le pokazala koča. Nisem verjel. Mislil sem, da je fata morgana. Planinci so bili z nama silno prisrčni. Začutila sva se kot člen v verigi planinske vojske. Pojasnili so nama, kako bova prišla v Bohinj. Zjutraj nisva krenila proti Triglavu, ker sva spoznala prvo zapoved v gorah: Spoštuj goro in ne prepenjaj svojih moči. Podala sva se preko Komne v Bohinj.

Mara je od takrat še bolj vplivala na naju, kot da seje seme, ki ga nikoli več ne bo sejala. In tako je bilo.

V januarju 1968 sva bila s Perko na smučarskem tečaju na Uskovnici. Vedela sva, da iščejo Maro. Nisva slutila, da je tako blizu naju. Pri večerji je završala moreča novica. V gozdu so našli Maro. Tam je sedaj spominska plošča, ki vabi popotnika k razmišljanju.

Kako da sta se odločila prav za transverzalo?

Marjan: Transverzala je bila Marina ideja. Ko sva se končno le odločila, sva se za vsako pot najprej temeljito pripravila. V Vodniku sva se najprej poučila o vseh posebnostih na poti, nato pa sem še z vsemi mogočimi povečevalnimi stekli preštudiral specialko. Tako nama je bila pot za silo znana. Med potjo pa sva sproti nabirala informacije.

Pričela sva na primorskih hribih, kjer sva s Perko in v družbi z Angelco nabirala kondicijo. Gore so naju vedno močnejše vlekale nase. Srečo sva imela, da sva na poti srečavala planince, ki so imeli iste cilje kot midva. Tako sva bila na Poreznu v prijetni družbi dornberških in mirenskih planincev. Najzvestejša sopotnika sta ostala Nataša in Edi Maraž, s katerima sva napravila najtežavnejše dele poti na Jalovec, Razor in po Kamniških planinah.

Kadar sva hodila sama, so nama delale edino preglavico markacije. Pohorje in primorski del transverzale sta slabo markirana. Ponekod na križiščih prava pot sploh ni označena.

Sta imela kake posebne probleme na vajinih poteh po transverzali?

Marjan: Imela sva nekaj težkih trenutkov, sicer je pa pot predolga, da bi vse gladko teklo. Na vsej poti sva dvakrat resno zašla. Prvič na poti iz Strmca proti Tinjanu. Zmanjkalo je markacij in znašla sva se v gostem grmovju. Hotela sva na vsak način v dolino, ki je ležala pred nama. Toliko kač ne bom videl nikoli več v svojem življenju, kot sem jih tu v dveh urah. Drugič sva zašla iz Uršlje gore proti Andrejevemu domu. Temeljito sva zašla in zares nisva vedela, kje sva. Cestni delavec je vedel le to, da se kraj imenuje Jazbina. Po petih urah sva le prišla do Križana in na transverzalo.

Dež naju je nekajkrat namočil do kože. Spominjam se najbolj Sivke. Tja sva trmasto rinila, to pa zato, ker naju je dež že dvakrat potegnil za nos s svojimi oblaki. Tudi Triglav nama ni prizanesel. Imela sva dež, sneg, meglo, veter in mraz. Perki se je zanohtalo. Ko sva prišla v Planiko, je bilo že vse zasedeno. Predsednik PD Podbrdo Ivan Anderle pa je za naju poskrbel.

Razor nama je pripravil posebno presenečenje. Na vrhu smo se razgledovali. Nataša me je zaprosila za kemični svinčnik. Ko se ga je dotaknila, je oba močno streslo.

Onemela sva. Perka in Edi sta ugotovila isto. Perki so iz las in izpod čevljev pršele iskre. Po obrazu smo imeli občutek, kot bi nam nevidna roka pulila dlake. Naglo smo žigosali dnevnike in odhiteli z vrha.

Pri žigu Skute ste omenili spominsko ploščo?

To je posebna zgodba. Prečkali smo snežišče pod Skuto, kjer komaj čakaš, da stopiš na trdno skalo Skute. Nekaj jih je že bilo na varnem pred nami. S Perko in Edijem pa smo bili še na sredi snežišča. Šel sem spredaj in signaliziral Perki stopinje, Edi pa jo je usmerjal od zadaj. Nato mi je Edi podal cepin. Tedaj pa mi je zdrsnilo. Podzavestno sem spustil Perkino roko in zaželel »adijo«. Padel sem na hrbet in drsel po snežišču. V možganih so se mi motale vsemogoče misli, tedaj pa sem zaslišal Edijev glas: »Obrni se na trebuh!« In tako sem storil. Pričel sem zavirati s petami. Vtem pa sem že tudi zasadil cepin v sneg. Ustavil sem se. Skupil sem grde praske na komolcih. Kar je doživljala Perka v tistih trenutkih, se ne da opisati.

Tudi v skalovju Planjave sem imel smolo. Vsi drugi so že prečkali snežišče in prelezli neko skalo. Meni pa se je odkrušil oprimek. Padel sem vznak. Na srečo se mi je leva nogo zataknila med skalo in ledeni sneg, to me je obdržalo. Previdno sem se pobral in se potegnil iz kočljivega položaja.

Kaj bi za konec povedali o prehojeni transverzali?

Vsa pot je ena sama veličastna lepota.

TRIGLAV NA JALOVCU

JOŽE JELOVČAN, Meilen (Švica)

Marsikdo bo pomislil, temu se je pa nekaj obrnilo. No, boste videli, da je bilo natančno tako.

Ob ustanovitvi našega SPD Triglav v Švici smo si obljubili, da bomo na letnih dopustih, ko bomo v domovini, vsako leto posvetili nekaj dni tudi slovenskim goram. Lansko leto je bil na vrsti naš simbol, po katerem smo dali društvu tudi ime, Triglav, za letos (1972) smo si pa izbrali Jalovec, našo najlepšo goro.

V sredo, 26. julija, smo odšli iz Ljubljane. Po prijavih bi nas moralo biti na zbirališču 22, iz Ljubljane pa nas je odrinilo le 17. Med potjo smo v Kranju natovorili še vodiča Cena, za nami v Tamar pa sta prišla še vodiča Miro in znani alpinist in gorski vodnik Mitja Košir, ki nam ga je dala za spremstvo revija Antena. Na poti iz Ljubljane nas je spremljal dež. Vsi vrhovi so bili odeti v meglo. Zastirala nam je pogled na naš jutrišnji cilj. Škoda.

Zbudim se že ob treh. Jutro je jasno. Ženske sicer nekaj godrnjajo, da je prezgodaj, toda ženske ne bi bile ženske, če ne bi godrnjale. Hitro je za nami grmovje in že grizemo kolena po grušču. Prvi sončni žarki nas pozdravijo že visoko, pod Jalovčevim ozebnikom. Še malo, pa se bo treba navezati. Do sem je šlo hitro in vse v redu, če ne omenim manjše krize moje žene, kateri je takoj priskočil na pomoč Cena z viterginom. 120 m vrvi je ravno zadosti za vse. Na čelu kolone, ki se kot kača vije navzgor, napreduje Cena, na koncu potiska Miro. Le Mitja, Gustl in jaz smo svobodni. Na vse kripnje se trudim, da bi oko moje filmske kamere zabeležilo kar največ. Slovenske gore imajo za nas, ki živimo v tujini, poseben čar, saj so nam dostopne le enkrat na leto. Na vrhu ozebnika nas zopet pozdravi sonce. Znebimo se nahrbtnikov, ki postajajo vse težji, in urno na vrh Jalovca, kajti vse kaže, da vreme ne bo dolgo držalo. Ko se bližamo vrhu, je ta že odet v meglo. Sledi obvezen krst in vpis v knjigo. Kako lepo bi bilo malo polenariti tu sredi višav, pa ni časa! Če hočemo priti suhi do zavetišča pod Špičko, moramo pohiteti.

Čez dobro uro in pol se še suhi zalivamo s čajem. Razpoloženje je zopet na višku. Ravno prav. Pred nami je še tri ure hoje do Vršiča. Ko se poslovimo, prične dež svojo pesem po pelerinah, vmes pritegne še grom s svojim besom. Meni je gora všeč, tudi kadar podivja.

Pozno popoldan prispemo premočeni na Vršič. Že je gorelo v peči in prijazna oskrbnica Tičarjevega doma nam je pojasnjevala, da je peč za noč naša, da si bomo lahko posušili mokro obleko.

Prvi dan je torej za nami. Če odštejem par žuljev pri dekletih in utrujenost pri vseh, je potekalo vse po načrtu. Kaj pa jutri? Vodniki zaradi vremena odsvetujejo pot preko Prisojnika.

Jutro nas pozdravi z meglo, ki se zaspano vleče iz Trente. Slabo kaže. Skrb zaradi vremena preženejo dobri ajdovi žganci z mlekom. Nadvse so všeč Janezu, ki pospravi kar dve porciji. Po polurni hoji zopet posije sonce, ki nas spremlja kar do Mlinarice. Ko se že vzpenjamo proti sedlu, naša dekleta kar vreščijo. Pa ne od strahu. Da je to šele pravi užitek, ko se v trdni skali po vseh štirih vzpenjaš strmo navzgor, pravijo. Nič stokanja pod nahrbtniki. Zato je odločitev, da se povzpemo na Razor, soglasno sprejeta. Vsi smo za to, le... Iz Trente vro sumljivi oblaki. Posvetujemo se in ugotovimo, da je bolj pametno, če misel na Razor opustimo. Od časa do časa nam megla razkrije pogled na Pogačnikov dom, kjer bomo čez pol ure že pili čaj. Uh, ta žeja. Oskrbnik Polanec nas s prijaznim nasmehom pozdravlja skozi okno, ko se utrujeni bližamo domu. Danes smo v tem muhastem julijskem vremenu le odnesli suho kožo. Ko smo ob sedmih pri večerji, zunaj že pošteno lije.

Dom je polno zaseden. Tu je večja grupa Avstrijcev, nekaj domačih planincev in mi »Švicarji«, Triglavani. Premalo bo prostora za vse. Mi imamo na srečo rezervirana prenočišča. Ob devetih že moramo spat, čeprav neradi. Lepo bi bilo še malo posedeti v prijetni družbi. Toda Polanec je neizprosni. Jedilnico bo treba spremeniti v spalnico, ker ležišča ne bodo sprejela vseh, planinci pa še kar prihajajo.

Ko zjutraj pogledom skozi okno v megleno jutro, nekateri že telovadijo pred hišo. Nekdo ugotavlja, da ga od trdega ležišča v jedilnici vse boli, še tisto, česar nima. Sicer se pa Pogačnikovemu domu obetajo lepši časi. Ga že razširjajo. Tu je skupina radovljiških alpinistov. Že navsezgodaj raztovarjajo vojaški helikopter, ki vozi gradbeni material iz Trente. Še vsi zaspani se srečamo s podpredsednikom in tajnikom PZS ing. Banovcem in tov. Rajerjem.

Ko se naslednji dan že bližamo dolini, se zopet ulije. Grom prestraši vse po vrsti, posebno nežni spol. K sreči je v bližini velika skala, kjer vedrino dobre pol ure. Ker pa dež noče pojenjati, moramo pač naprej. Ko do kože premočeni prispemo v Trento, nam presneto dobro dé šilce žganega in suha obleka iz nahrbtnikov. Tudi posebni avtobus nas že čaka. Tu zremo tudi žalostno novico, da je na Triglavu, prav v času, ko je treskalo tudi okrog nas, strela ubila štiri mlade planince, pet pa poškovala. Ko se preoblačimo, posije sonce. Ura je deset, pred nami še ves dan avtobusa. Po programu imamo že dobro uro zamude. Najprej se zapeljemo do izvira Soče. Večini naših izletnikov je Trenta še neznana, zato kar zijajo nad lepotami tega koščka naše lepe domovine. Kot biser čista Soča nas spremlja po dolini navzdol mimo slapa Boka proti Kobaridu. Še kratek skok do kanjona Koritnice, do trdnjave Ključ.

Po kosilu bi se najraje zleknil v sedež in malo zadremal. Pa ne gre. Iz ženskih grl tam zadaj prihajajo prijetni zvoki, da me kar samo potegne zraven. Res so neutrudne te naše punce. Med pevskimimi pavzami nam Antenček (tako smo prekrstili Mitjo) pove veliko zanimivega o krajih, skozi katere se vozimo. On je tu kot doma, tu je namreč služil domovini. V Mostu na Soči se poslovimo od »bistre hčere planin« in zavijemo proti Cerknemu. Ko se vozimo skozi vas mimo nove šole, v mislih prelistavam Svetinovo Ukano, ki tako lepo opisuje partizansko Cerkno. To isto doživljam pri ogledu bolnice Franje, ki je spomenik odločnosti slovenskih rodoljubov v boju z nemškim napadalcem. Zadnji sončni žarki sijejo na Cerkno, ko se vzpenjamo proti Kladju. Poljanska dolina je odeta z oblaki, iz katerih prši. Čeprav je mokra, je vseeno lepa, moja dolina. Tu sem zagledal luč sveta, tu sem preižvel mlada leta, zato se ne čudite, če mi je tako všeč.

TOPOL

Giovanni Camerana

*Topol v jasnini
je živo trepetanje sivine, srebrnine.
Veter med vejami
tiho šepeta.
V zlatem morju žit
so bresti in orehi mrki,
daljno obzorje
krvavo tli.
Rdeči pristava se
med drevesi. Ilovnat zid
se mirno zrcali
v kanalu.
Ob robu kanala
pet belih račk v zboru
prepeva pomladno
pesem pastirsko.
Kresničice bodo prišle
zvečer. Vse polno metuljev je zdaj poljé;
belih, modrih, zlatih,
velikih in majhnih.
Kačji pastir vpleta svoje brenčanje
in topol je trepetanje
sivine, srebrnine*

HARMONIJE

*O harmonije tišine in pokoja!
Trava, oblaki in drevesa
so v zboru. Ljubka samuje
med čudesa zelenja skrita
hišica in prisluškuje...*

Prevedel Marijan Breclj

ŠE O PLANINSKIH CESTARJIH IN MARKACIJAH

DR. MILKO HRAŠOVEC

V PV 1972/8 je Stanko Kos zapisal, da se o cestarjih ali markacistih redko sliši, saj so to tihi in skromni delavci, ki svojega dela ne obešajo na veliki zvon. V članku je poudarjal, da so ta dela potrebna, da so naša pota prehodna in varna za hojo in da na to res premalo mislimo.

Kako smo markirali pot na Goro Oljko (784 m), ki kraljuje v osrčju Savinjske doline z nepozabnim razgledom po velikem delu slovenske domovine, sem iz svojih spominov zapisal:

Ena najstarejših podružnic Slovenskega planinskega društva je bila Savinjska podružnica s sedežem v Gornjem gradu. Njen prvi načelnik je bil znani planinski delavec Fran Kocbek, učitelj v Gornjem gradu.

Ker pa je bila večina članov iz Celja in okolice, je bilo potrebno, da je bil sporazumno s podružnico v Gornjem gradu ustanovljen v Celju celjski odsek Savinjske podružnice, ki je združeval številno članstvo planincev v Celju in okolici. V celjskem odseku smo hoteli markirati pota na gore in hribe v celjski okolici, predvsem tudi na točke, ki so bile iz Celja najlažje in najhitreje dostopne. Celjsko pogorje s Tovstom, Grmado ter Srebotnikom je bilo treba iztrgati iz krempljev nemškega alpenvereina, ki je nevarno ogrožal vse to območje. Na tem predelu je bila potem zgrajena prva

Celjska koča, s katero se je Slovensko planinsko društvo trdno zasedrlo v celjskem gorovju. Delo smo potem razširili na Savinjske Alpe, Mrzlico, Gozdnik, Malič, Šmohor, na Veliko Kozje, Kopitnik in Kum iz Zidanega mosta, na Boč iz Rogaške Slatine, na Donačko goro in drugo hribovje v okolici. V Savinjski dolini je bilo osredotočeno markacijsko delo na Golte in okolico. Gora Oljka je najlažje dostopna iz Šmartnega ob Paki, Polzele in iz Velenja.

Nekega dne sva se s planinskim tovarišem dobro založena z rdečo barvo in čopičem napotila v Savinjsko dolino z nalogo, da markirava pot iz železniške postaje na Polzeli na Goro Oljko. Ko se pripeljeva z jutranjim vlakom do Polzele – železniška postaja je imela samo nemški napis Heilenstein – Frasslau (Polzela-Braslovče) na na postaji sami namestiva tablico – »Gora Oljka 2 uri Sav. podr. SPD« – na jablano ob izhodu pa prvo markacijo in nato vse do vrha gore.

Takrat SPD še ni imelo za markacijo rdečih in belih krogov, temveč le rdeč minij, s katerim smo barvali pot na vidnih mestih, drevasih, stvabih itd.

Komaj pa smo se vrnili v Celje, smo že prejeli od podružnice dopis, v katerem je c. kr. ravnateljstvo državnih železnic v Beljaku v surovem tonu protestiralo proti namestitvi slovenskega kažipota na železniški postaji.

Ni dvoma, da je kak uslužen postajenačelnik prijavil direkciji zločin, da so se drznili člani Slovenskega planinskega društva brez dovoljenja ravnateljstva nameščati na državna poslopja napisne table v slovenskem jeziku.

Seveda je direkcija poskrbela, da je bila tabla takoj odtrgana, in naročila svojim uslužbencem, da budno pazijo na državna poslopja, ki nosijo le nemško označbo, in torej ne prenesajo kakih slovenskih napisnih tabel.

Markacije so seveda ostale in so dolgo služile planincem in romarjem.

Tudi mi markacisti smo po teh dogodkih še večkrat goro obiskali in se v prijazni mežnarji ob kozarcu domače izabele iz hladnih kleti, ob savinjskem želodcu in domačem kruhu spominjali, kako smo opravili markacijo na Goro Oljko.

POL STOLETJA ČLAN PLANINSKE ORGANIZACIJE

VLADIMIR PLENIČAR

Sreča – to je biti z naravo,
jo gledati in z njo govoriti.

Tolstoj

Ljudje, ki preživijo mnogo časa v naravi, se nanjo tako navežejo, da se počutijo kot njen neločljivi del. Brez nje ne bi mogli več ne dihati ne živeti, tako so ji blizu in tako jo imajo radi. In ti ljudje, ki se morajo vračati v naravo, da obnovijo svoje duševne in telesne sile, so v glavnem planinci in lovci. Tudi jaz sem med njimi.

Spominjam se: Ko sem začel odkrivati skrivnostne koticke tihih jas, ko sem s spoštovanjem in s strahom ogledoval prepadne stene, ko sem zablodil v komaj dostopne grape, ko sem okusil vonj in hlad planinskih gozdov, sem bil že »izgubljen«. Narava mi je prevzela velik kos duše. Poslej moje srce ni bilo več mirno. Spet in spet sem se vračal v naročje lepote živopisne gorske pokrajine in jo spoznaval v vseh nešteti otenkih. Ob vsakem dnevnem času, da ne govorim o letnih časih, ob različnem vremenu, skoraj vsak trenutek menja narava svoj obraz, svoj videz, svoje občutje. Seveda ji pri tem ne pomaga samo bujno rastlinstvo, ampak tudi raznovrstno živalstvo. Vseh lepote ni mogoče doživeti ob enem samem obisku niti v enem letu niti v desetletju.

Šele ko se naučiš dojemati naravo z vsemi čutili in hkrati še z dušo, si na pravi poti. Vedno znova boš očaran in presenečen, zlasti če boš našel tja, kamor človek redko stopi. Stari lovci in planinci se niso držali samo nadelanih poti, ki so jih navadno uporabljali drvarji in gozdarji, ampak so znali poiskati tudi stezice in stečine divjadi, ki drže naravnost v pravilni svet gorske narave, med skalnate stene, v tišino, kjer se morda prvič utegnemo pogovoriti sami s seboj.

Pohod v planine postaja vedno večja telesna in duševna potreba. Medtem ko se sredi gorske tišine in ob pogledu na skladnost narave spočiješ, ti telesni napori, ki jih prostovoljno prenašaš, klešejo značaj. Tovarištvo, vztrajnost, vzdržljivost, iskrenost, sproščenost, to so lastnosti, ki jih v splošnem priznavajo planincem. Narava te naravnost sili k razmišljanju. Zaveš se, kako neznatno bitje si pravzaprav, spoznaš, da tu lahko obveljajo samo duhovne vrednote. Imamo pa še vedno mnogo ljudi, ki nimajo pravega odnosa do narave. V gore prinašajo hrup in prah mestnih ulic, za sabo pa puščajo poteptano travo, odpadke in celo odtrgane in surovo zavržene cvetice.

Zato je bila l. 1954 ustanovljena Gorska straža, ki ima namen, ščititi rastlinstvo in živalstvo pred nevzgojenimi in nekulturnimi turisti in opozarjati nerazsodne izletnike, naj ne uničujejo narave. V tej organizaciji so se znova srečali planinci in lovci, pripravljani braniti naravo in njene lepote.

Nekje sem bral, da se more meriti kulturna stopnja ljudi tudi po tem, koliko imajo v kakem kraju cvetličarn, to je, koliko cenijo rože in koliko so jim te rože, kadar jih poklanjajo sočloveku, simbol najlepših čustev. Jaz bi rekel še drugače: Meril bi kulturno stopnjo po spoštovanju in odnosu do pristne narave, po tem, kako jo znamo čuvati in koliko zaradi nje postajamo boljši in plemenitejši.

Ko sem hodil pred 50 leti (takrat sem bil star 15 let) po dolini Kamniške Bistrice, sem bil ponosen na to, da sem planinec. Mislil sem, da vsi gorski prebivalci vidijo v žepu mojega suknjiča legitimacijo Slovenskega planinskega društva. In danes sem prav tako, če ne še bolj, ponosen, da sem 50 let nepretrgoma član Planinskega društva Ljubljana-matica. Saj nam je verjetno v današnjem tako zmehaniziranem času še neprimerno bolj potrebno, da najdemo pot v planine, kjer najdemo pomen, ceno in čar življenja.

Vem, da nisem edini, ki tako čuti. Kljub temu sem moral povedati teh nekaj misli iz hvaležnosti do planin, ki so me 50 gostoljubno sprejemale in bogatile, in iz spoštovanja do planinske organizacije, ki nas povezuje z istimi cilji in nam odpira pot v naravo. Hvala planinskim tovarišem, planinskemu društvu in planinam za vsa doživetja dolgih petdeset let!

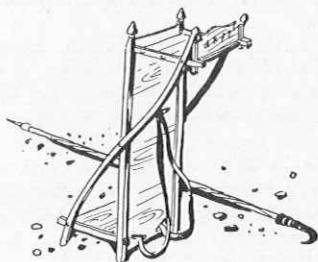
NAROČNIKOM PLANINSKEGA VESTNIKA

Kakor domala vse uprave dnevnega in podobnega tiska je tudi uprava PV sporazumno z glavnim odborom PZS prisiljena povišati naročnino planinskega glasila. Podražilo se je vse, kar je potrebno za proizvodnjo lista, tako da so se močno zamajale naše finance in nas močno skrbi tudi primanjkljaj v l. 1972, ki bo znašal okrog 40 do 50 000 N din in ga bo treba pokriti iz drugih sredstev naše organizacije, ki jih pa tudi primanjkuje. Subvencija je v primeri s podražitvami majhna in že nekaj let ne raste.

Sporočamo vam, da bo po sklepu Glavnega odbora PZS naročnina s 1. januarjem 1973 znašala 60 N din, in vas prosimo, da nam ostanete še naprej zvesti. Slovenska planinska organizacija, ki je prevzela izročilo SPD iz l. 1893, se je odločila, da bo svoje glasilo vzdrževala neokrnjeno, in pri tem računa na pomoč naročnikov in planinskih društev. Zdi se nam potrebno povedati, da tudi s tem poviškom ne bomo mogli uravnovesiti proračuna PV, še vedno bo potrebna precejšnja subvencija PZS in društev.

GO PZS, UO PZS

Uprava in uredništvo PV

DRUŠTVENE NOVICE

TABOR LJUBLJANSKIH PLANINSKIH DRUŠTEV

Ljubljanski planinci smo se po enem letu zbrali na svojem drugem taboru na Planini nad Vrhniko in sicer 28. 5. 1972. Marikaterega planinca je dan pred taborom prestrašil dež, vendar nas je v nedeljo zjutraj prav prijazno pozdravilo sonce. Mnogo se nas je zbralo, iz vseh ljubljanskih strani smo prisopihali na Planino. Nekateri tudi z avtom. Komaj smo se dobro oddahnili, že se je pričel kulturni program. Zbor so pozdravili: tov. Stopar, predsednik meddruštvenega odbora, predstavnik PZS tov. Tine Orel, RK ZMS tov. Alfred Voh in predsednik občinske skupščine Vrhnike ing. Kermavner, ki je bil hkrati tudi pokrovitelj te prireditve. Prav prisrčno so zvenele besede našega najstarejšega planinca Ivana Michlerja, ki nam je pripovedoval o svojih prvih srečanjih z gorami. V kulturnem programu so sodelovali moški pevski zbor, godba na pihala in mlajši planinci z recitacijami in pevske točkami.

Res so prijetna srečanja s planinci, katere navadno samo bežno srečuješ na planinskih poteh ali planinskih kočah, tu pa smo imeli dovolj časa za miren pogovor. Popoldne so nas zbudile iz pogovorov polke in valčki, tako da smo svoje noge lahko porabili še za poskočne plese. Delo organizatorjev ni bilo lahko, kljub temu pa smo bili vsi skupaj zadovoljni, da je prireditev uspela, hkrati pa si želimo še več podobnih srečanj.

B. L.

LETALSKI IZLET V NEW DELHI OB ODHODU 4. JAHO (15.–18. 8. 1972)

Izlet sta organizirala komisija PZS za stike s tujino in 4. JAHO, da bi s tem zmanjšali stroške za prevoz odprave in njene opreme. Preko podjetja Inex je vodja odprave sklenil pogodbo s komando vojnega letalstva za prevoz. Po tej pogodbi je bila PZS dolžna kriti stroške za gorivo in mazivo, vse takse (landing fees, handling), stroške za prehrano med poletom (catering), dnevnice in spanje za posadko. Stroške letala je krila komanda vojnega letalstva.

Dvakrat smo dobili različne korekture, le pičlih 14 dni pred odhodom je prišlo nepalsko dovoljenje za vzpon na Makalu in omogočilo resno pripravo letala.

Temu smo morali prilagoditi ceno izleta 2000 din in 40 \$ po osebi. Ker smo morali bivanje v Indiji znižati na poldrugi dan, smo sklenili znižati ceno na 1500 din in 40 \$. Skrajšanje je nastalo, ker je tako zahteval lastnik letala.

Udeležencev izleta je bilo 30. Ena udeleženka je ostala v Indiji, ker tam študira, zato je plačala le 1000 din in 20 \$.

Odhod iz Brnikov je bil napovedan 15. 8. ob 19. uri, vendar smo poleteli uro kasneje, ker je bila prtljaga odprave pretežka in so morali del hrane zopet raztovoriti. Po vmesnih pristankih v Teheranu in Karačiju smo 16. 8. ob 17.30 po lokalnem času pristali v Delhiju. Ugotovili smo, da vnaprejšnja rezervacija v hotelu prek Air India ni bila izvršena, čeprav nam je predstavnik podjetja v Beogradu to zagotovil. K sreči smo po dolgih telefonadah le dobili sobo za vse v hotelu Akbar.

Naslednji dan je 10 udeležencev izleta odšlo z avtomobili v Agro, drugi pa so si skupaj s prostimi člani odprave ogledali Delhi z avtobusom.

Letalo je naslednji dan vzletelo po lokalnem času ob 9. uri, se ustavilo še v Karačiju (1 uro) in pristalo na Brniku ob 17.30 uri.

dr. P. Soklič

SREČANJE SLOVENSКИH PLANINCEV Z JESENIC IN IZ ZAMEJSTVA

V nedeljo 3. sept. je PD Jesenice ob sodelovanju občinske kulturne skupnosti priredilo 1. srečanje zamejskih planinskih društev. Poleg gostiteljev so se skupnega vzpona na Golico udeležili tudi člani PD iz Trsta, Gorice in Celovca. Okrog 150 planincev se je po zložni hoji skozi gozd in čez travnike zbralo na vrhu planine, kjer je godba jeseniških železarjev zaigrala udeležencem tega prijateljskega stanovskega srečanja narodni napev.

Navzoče je naprej pozdravil in orisal pomen srečanja predsednik PD Jesenice Stanko Ravber, nato pa je Bojan Čebulj recitiral Krst pri Savici. Po prikazu zgodovine planinstva ob koroški meji, ki ga je podal znani alpinist Uroš Župancič, so sledili pozdravi zamejskih predstavnikov. Dr. Sonja Mašera je predlagala, naj bi se 2. srečanje v organizaciji SPD Trst vršilo prihodnjega maja na Ojstrniku. Jožica Smetova, predsednica SPD Gorica, je nato izročila gostiteljem v dar bakren odtis goriškega gradu in z občutkom recitirala navzočim Gregorčičevo Soči. Po pozdravih podpredsednika SPD Celovec Jožeta Miklavčiča pa so spet prišli do besede godci in ob njihovih taktih so planinci veselo zapeli in zaplesali v krogu, tudi 85-letni jeseniški planinec, ki je bil deležen še posebnega priznanja.

Nizki oblaki so se medtem razpršili in odkrili pogled na celovško kotlino z Dravo in Vrbskim jezerom, a kmalu je bilo treba v dolino, saj so v Planinskem domu pod Golico čakali s kosilom. V manj for-

malnem ozračju so si sedaj predstavniki zamejskih društev in občinske kulturne skupnosti izmenjali mnenja o bodočem sodelovanju in sestavili osnutek programa za prihodnji sestanek.

Jure Slokar

TABOR MLADIH PLANINCEV PLANINSKEGA DRUŠTVA ŠMARNA GORA V VRATIH

Prvotno smo si zamislili tabor mladih ljubljanskih mladinskih odsekov in tako tudi poslali razpise. Vendar ni bilo takšnega odziva, kot smo pričakovali, namreč iz vsakega odseka vsaj tri udeležence. Vseeno pa je treba zapisati, da smo s taborom dosegli svoj namen. Začelo se je in upajmo, da bo iz leta v leto bolje. Tako smo se zbrali 7. avgusta v Šlajmarjevi koči v Vratih člani PD Šmarna gora – pretežno mladi, čeprav je bil tabor za PD Šmarno goro organiziran za vse članstvo od pionirjev, preko mladincev do članov. Bilo nas je devetnajst. Priključilo pa se je še pet mladih iz PD Rašica, skupaj torej 24 udeležencev. Program je bil zelo pester, saj smo opravili številne ture:

8. 8. Vrata – Sovatna – Kriški podi – Rušje – Vrata;

9. 8. Slovensko smer v triglavski steni (6 udeležencev);

10. 8. Vrata – Kališče – Dovški križ – Vrata;

11. 8. Markiranje in ureditev Bambergove poti čez Plamenice; sodelovalo je osem članov markacijskega odseka PD Šmarna gora. Pot smo na novo markirali, postavili kačipotete in sicer na križpotju Dolič, Triglav in Bambergova ter v Luknji. V Luknji smo postavili tudi skromno klopco in uredili odpadno jamo iz skal; prav tako smo v celoti počistili na tem področju vso nesnago.

12. 8. Tura na Triglav. Priključilo se je še 13 mladincev PD Šmarna gora in 5 mladincev PD Rašica. Skupaj nas je bilo 42. Omenjeni dan smo se povzpeli čez Prag do Kredarice in naprej čez vrh Triglava. Prespali smo na Kredarici.

13. 8. Sestop preko Velega polja in Voj v Bohinj.

Vreme nam je bilo izredno naklonjeno, saj smo imeli vse dni sonce in zvezde. Odlično nam je kuhala skrbna Krmeljeva mama iz Pirnič, pomagali pa smo ji prav vsi. V imenu PD se zahvaljujemo PD Mojstrana in še zlasti tov. Delavcu, ki so nam omogočili bivanje v Šlajmarjevi koči. Pozdravljamo tudi vse osebe v Aljaževem domu.

Želim, da bi se vsi udeleženci, ki bodo brali ta sestavek, zares strnili okrog društva in se v njem izkazali s planinskim delom. Vse, ki ste letos zamudili naš tabor, vabim k sodelovanju prihodnje leto.

Letos so se tabora od 7. do 13. 8. 1972 udeležili naslednji: Maja in Toni Kuzele, Iztok Lakner, Marija in Ivi Nemanič, Jelka Drobne, Feliks in Branko Žebovec, Bojan in Igor Kastelic, Marko Sešek, Štefan in Miha Marenče, Ivanka Krmelj, Stanko Kopač, Helena Naglič, Martin Linke in Peter Jenko (vsi PD Šmarna gora) ter Danica Černic, Silva Štrukelj, Marta Rosulnik, Irena Čedilnik in Jani Bele (PD Rašica), Jože Žumer (PD Koper).

Na Triglav pa so šli z nami še naslednji: Janez Brvar, Zdravko Čižman, Irena, Marija in Brigita Jarc, Janko in Igor Zajelšnik, Darinka Perovšek, Veri Žebovec, Štrukelj Joži, Sušteršič Matjaž, Tone Čepelnik, Iztok Zimic, Bojan Sebal, Marko Koračin in Bojan Flerin.

Miha Marenče

MESSNERJEVO PREDAVANJE NA SIMPOZIJU UIAA

Konec avgusta 1972 je zasedala UIAA v Montreuxu. Jugoslavijo je zastopal predsednik PZS dr. Miha Potočnik. Iz njegovega poročila povzemamo predavanje, ki ga je imel Reinhold Messner, eden izmed mlajših alpinistov, ki si je v kratkem času pridobil svetovno ime s svojimi vzponi, s spisi, predavanji in drugim delovanjem, ki zajema gore vsega planeta. Takole pravi: Izvor planinstva in njegovo nekdanjo motivacijo je treba iskati v človekovi radovednosti in težnji po odkrivanju in raziskovanju. Odkrivanje in Alpah in večinoma tudi že v Himalaji je končano. Današnji motivi imajo predvsem socialni pomen. Okolje in razmere so se spremenile, enako razmerje med človekom in goro. Ali je blagostanje (potrošniške družbe) in tehnika današnji ideal? Hipiji to zanikajo. Govore, da ne potrebujejo avtomobila, televizije itd. Zato tudi ne delajo. Drugi zanikovalci so planinci in alpinisti. V tridesetih letih tega stoletja se je zelo razvilo gorniško potovanje (Bergfahrtwandern), bilo je tudi precej romantike. Alpinizem je eden od najbolj elegantnih in svobodnih športov. Alpinizem bi lahko preusmeril hipijevske težnje v zdravo izživljanje mladine v naravi, brez mamil. Kako premagati današnji hektični, uživalski čas? Tehnika je seve tudi pokvarila in ranila gorništvu. Pristna in bogata doživetja pa so mogoča samo pri fizičnem, samostojnem, aktivnem vzponu, ne pri pasivni vožnji. Preveč je že potov, koč, cest, žičnic, gneče. Treba je omogočiti ljudem, da so sami, da so v naravi, da premišljujejo, da pristno doživljajo. Gorska tura naj bo izlet v prvobitnost. Mnogi iščejo samo pustolovščino. Toda pravi gorniki iščemo prvobitna doživetja in ponovno spoznavamo osnovne naravne elemente. Tako oživljamo in pridobivamo nazaj že izgubljene instinkte, ki varujejo pred nevarnostjo. Hipiji si ta

osnovna doživetja pridobivajo z mamili. Životarijo v zanemarjenih krdelih po Katmanduju in – posebno zdaj – v Kabulu, kjer propadajo in v stotinah umirajo kar na cesti (predavatelj jih je na nedavni ekspediciji v Hindukuš – poročno potovanje z ženo na vrh Nošaka – videl v velikih množicah). V gorah pa doživljajo svoja najmočnejša in najbolj prvobitna doživetja otroci pri 10 letih pa vse tja do 70-letnikov in še čez. Tako lahko obnavljajo vso zgodovino človekovega razvoja. Gre za odnos do življenja: brezizglednost ali upanje, da lahko spremenjamo svet, vdanost v usodo ali veselje do življenja. Ne bi smeli vsega odkriti. Nato je R. Messner predvajal zelo zanimiv plezalski film o življenju v mestu (gneča, hrup, promet, asfaltna džungla) in doživetjih plezalskih tur v gorah, ki pripomorejo, da tudi v mesto ob vrnitvi prinese radosten, svetel pogled. Prikazal je izredno plezalsko tehniko prostega plezanja. Sledil je razgovor, v katerega so posegle znane osebnosti: Henry, Solari in Wiessner pa tudi manj znani zastopniki Belgije, ZRN in Izraela.

PISMO UREDNIŠTVU PV

Triglav postaja Meka slovenskih planincev in neplanincev. To lahko zasledimo iz dnevnega časopisja, še bolj pa občutimo to, če se podamo v ta del naših planin. Tudi naši planinci si želijo ogledati ta kos naše domovine. Leto za letom se podajajo grupe od 8–20 ljudi k očaku Triglavu. Vedro razpoloženi so stopili k Aljaževemu stolpu in se vračajo na delovna mesta. Vse v redu, bomo dejali.

In vendar je nekaj narobe.

Naši planinci – majhna grupa skromnih ljudi ne dobi ustreznega prenočišča v planinskih domovih. Zakaj? Ker je postalo moderno tekmovanje nekaterih planinskih predstavnikov posameznih društev, ki hočejo po vsej sili priti v zgodovino planinstva s tem, da so popeljali na Triglav največjo skupino. Ne moti pa jih to, da so s tem onemogočili drugim planincem tako zaželeni oddih v planinski koči. Te skupine si s precejšnjo rezervacijo **prilastijo** vso ali skoraj vso planinsko kočjo, posamezni planinci ali manjše skupine pa ostanejo na klopeh, na mizah ali pod njimi.

Mnenje naših planincev (prosimo za mnenje tudi ostale):

– grupa, ki šteje nad 50 ljudi, je preštevilna,

– če že morajo biti rezervacije, naj bo to na kočah, v neposredni bližini Triglava (Kredarica, Planika, Staničeva koča, Dolič), druge kočje pa naj bodo na voljo drugim planincem,

– tako velike grupe naj se organizirajo med tednom,

– ob veliki gneči naj bodo ležišča na razpolago starejšim ljudem in otrokom.

Naj se nikoli ne sliši takale izjava:

»Nikoli več me ne dobite v to gnečo!«

UO PD MTT Maribor

20 LET USPEŠNEGA DELA

Če bi se v izbiranju raznih »najbolj« odločili tudi v planinski organizaciji Slovenije, bi med kandidati prav gotovo našli tudi poljčansko učiteljico **Dragico Onič**, ki se planinam posveča že več kakor 20 let. Navdušenje za planine se je v Dragici Onič vzbudilo že v najbolj zgodnjih letih. Skoraj pod nogami je imela enega najbolj priljubljenih hribov severovzhodne Slovenije – Boč. Čeprav se je na ta hrib Dragica velikokrat povzpela še kot otrok, so jo opazili, ko je imela 9 let (1951) in ji ob tej priložnosti podarili tudi planinsko izkaznico PD Poljčane.

Dragica Onič

Po osnovni šoli se je vpisala na gimnazijo v Maribor, vendar svojega kraja ni zapustila. V gimnaziji je spoznala več soimšljenikov in ljubiteljev planin. Z njimi je pričela obiskovati zahtevnejše vrhove v Sloveniji. Pričela je slovensko planinsko transverzalo in se seznanila s člani upravnega odbora Planinske zveze Slovenije ter začela delati v mladinskih planinskih odsekih.

Še kot gimnazijko so jo izvolili tudi v upravni odbor PD Poljčane. Junija 1961

so ustanovili mladinski odsek PD Poljčane in za načelnico izvolili Dragico Onič. Skromna, vedno vedra in nasmejana ni bila razočarana, ko se je ustanovnega občnega zbora udeležilo samo 11 mladincev. Kmalu je uspela z načrtnim delovanjem med mladino povečati število članstva. Leta 1962 je nastopila kot učiteljica na osnovni šoli v Poljčanah. Odtlej je število planincev naglo rastlo. Zdaj šteje MO PD Poljčane, ki ga že enajsto leto vodi načelnica Dragica Onič, preko 250 članov in še raste. V tem odseku je 150 mladih, ki so pred leti zapustili osnovno šolo.

Da Dragici hoja po planinah pomeni zares eno največjih zadovoljstev, potrjuje tudi podatek, da je do danes že dvakrat prehodila slovensko planinsko transverzalo od Maribora do Ankarana, letos pa jo končuje že tretjič. O življenju v planinah si piše tudi dnevnik. Mnogo vrhov je obiskala v Sloveniji, med uspehe pa si je zapisala tudi nekatere vrhove v Bosni in Avstriji. Najljubša vrhova sta ji Jalovec in Prisojnik. Skoraj vsako soboto in nedeljo porabi za mladinske izlete.

Njena dolgoletna aktivnost v planinstvu ni ostala neopažena. Deluje kot članica UO PD in načelnica MO PD Poljčane, je članica glavnega odbora PZS, odbora za vzgojo in izobraževanje pri MK PZS, članica mladinske komisije pri PZS in načelnica koordinacijskega odbora mladinskih planinskih odsekov za Štajersko.

Dvajset let dela za planinstvo! Kaj naj ji rečemo v zahvalo? Želimo ji, da bi še dolgo ostala pri stvari in nam bila za zgled.

Viktor Horvat

TROJE SREČANJ V GORAH

Moramo ugotoviti, da je prišlo do splošnega povojnega napredka v planinstvu in obisku naših planin in gora še posebno na Primorskem, kjer je 25-letna fašistična okupacija skoraj onemogočila pohode po naših gorah in skušala v srcih takratne mladine zatreti ljubezen do njih. Vendar še vedno dobimo med našimi ljudmi nekaj takih, ki ne znajo ceniti planinskih lepot in ki na razna vabila vedno najdejo v glavnem neupravičene izgovore, češ niso več sposobni za napore, da so že prestari, preveč životni, da imajo vrtočlavico, krvni pritisk itd. Po navadi končajo in zavrnejo taka vabila z znanim reklom: »Gora ni nora, nor je le tisti, ki gre gor!«

Naj vam v slikah in kratkih besedah predstavim zanimive planince, ki sem jih srečal v preteklem letu v naših planinah in visoko pod vrhom Triglava. Posnemajte jih!

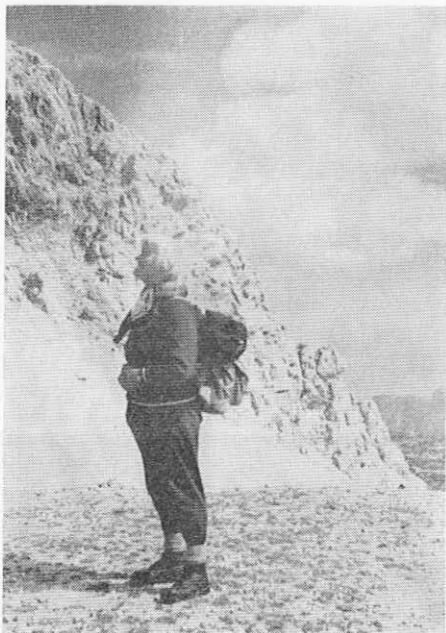
Dolgoletnega predsednika PD Gorje pri Bledu **Matijo Klinarja**, ki je star 72 let in tehta nič manj kot 156 kg, sem srečal

Matija Klinar

1. 8. 1971 na tolminski planini Razor pod Voglom na proslavi 75-letnice posoških planinskih društev Primorske. Pred mikrofonom je z izredno lepimi in ganljivimi besedami izročal čestitke in pozdrave primorskim planincem. Ta simpatični in po vsej verjetnosti tudi najtežji planinec Slovenije vsako leto poleg mnogih planinskih izletov po nekajkrat na leto obišče tudi Triglav in pregleda še planinski koči na Doliču in Planiko, ki sta v oskrbi PD Gorje pri Bledu.

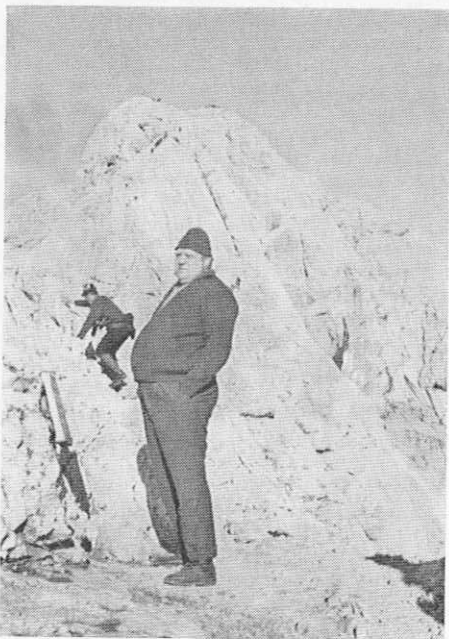
Vso belo, 71 let staro **Frančiško Kajič** iz Ljubljane, Črtomirova 13, sem 5. 9. 1971 srečal med 100 ženami pri Aljaževem stolpu na vrhu Triglava. Ze spodaj pod vrhom sem jo opazil, kako se je kot mladenka vzpenjala po klinih proti vrhu. Ko smo se srečno vrnili nazaj do Planike, ko sem ji čestital in jo zaprosil, da bi jo lahko slikal, je vsa zadovoljna, ponosna in vesela privolila, se še enkrat ozrla proti vrhu Triglava in vzdihnila: »Oj Triglav moj dom, kako si krasan, če bom pa zdrava, te bom še obiskala.« Okrog 45 let starega, 140 kg težkega in blizu 2 m visokega velikana **Vinka Potočnika**, šefa skladišča na Bledu, sem srečal 5. 9. 1971 pod vrhom Triglava, ko se je brezskrbno spuščal s svojo težo nazaj proti lepi Planiki. Počakal sem ga

Frančiška Kajič

na polici pod steno, ga prosil za podatke in ga vprašal, če dovoli, da ga slikam. Z nasmeškom na obrazu me vpraša, zakaj bi ga rad slikal. »Zato, ker je tako močan, da z lahkoto nese na vrh Triglava svojih 140 kg,« odvrnem.

Vinko Potočnik

Brezskrbno je poziral z rokami v žepu, kot da bi stal pred hotelom »Toplice« na Bledu in ne na robu vrtoglavih prepadov.

Še enkrat: Posnemajte jih, ne izgovarjajte se!

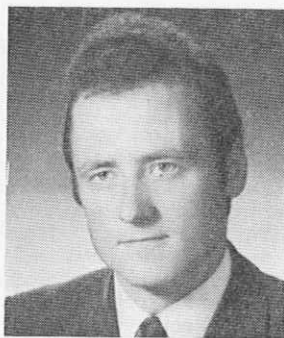
Ivan Kurinčič

ŠTEFANU KUKOVCU V SLOVO

8. avgusta 1972 se je v severni steni Koroškega Dedca smrtno ponesrečil naš nepozabni prijatelj in soplezalec Štefan Kukovec. Stena mu je vzela življenje, obležal je med skalami naših gor, ki jih je tako ljubil.

Z veseljem in žalostjo hkrati se spominjam najinih skupnih tur. Kolikokrat sva skupaj plezala in se veselila življenja! Vedno znova sva pripravljala načrte, kam prihodnji teden. Veliko sva si želela ogledati, Štefan je bil vedno poln načrtov, načrtov, od katerih so mnogi odšli z njim v prerani grob.

Nepozabni so trenutki, ki sva jih preživela na pobočjih Grossglocknerja in Cin, nepozabni spomini na prelepe Kamniške planine, kamor je Štefan najraje zahajal. Nikoli ne bom pozabil garanja v ploščah Skute. Plezala sva v najlepšem poletnem dnevu. Smer je na južni strani in se niti za trenutek ne umakne soncu, ki naju je neusmiljeno žgalo. Popolnoma izsušena sva prilezla na vrh in se vsa srečna, da je plezanja vendarle konec, zapodila v sneg, ki je ležal v vrtači pod vrhom.

Štefan Kukovec

Dolgo časa sva ostala na skalah in se predajala toplim žarkom, ki so nama vračali moči.

Štirinajst dni pozneje sva se spet obešala na stremenih nad Podi, takrat v sosedi Štruci. Štefan si je že dolgo želel plezati to smer. Vedno nama jo je zagodlo vreme. Tudi tokrat ni za naju preveč dobro kazalo. Gosta megla se je vlekla nizko nad Podi in nama zastirala pogled na zgornji del smeri. Dolgo časa sva neodločno stala pod steno, navsezadnje sva

z upanjem, da se vreme ne bo poslabšalo, vstopila. Štefan mi je vseskozi dajal pogum, ker zaradi vremena in nič dobrega pogleda na streho Štruce nisem bil optimistično razpoložen. Štefan je plezal prvi in je zelo dobro napredoval, tudi streha mu ni delala težav. Po štirih urah napornega plezanja sva si na vrhu podala roke. Štefan je na mojo pohvalo, kako dobro je plezal, skromno dejal, da še kar. Smer je na naju naredila veličasten vtis. Zelo dobro razpoložena sva si za naprej izbrala samo lažje vzpone. Najprej sva hotela v Glavo Planjave, zatem v Vežico in Koroškega Dedca, kamor si je Štefan še posebno želel. V Glavi Planjave sva morala obrniti zaradi slabega vremena, v steno Dedca pa se je Štefan odpravil sam. Pogumno kot vedno jo je hotel osvojiti, si ogledati njene lepote, postati bogatejši v svojih izkušnjah, a usoda je odločila drugače. V dolino se je vrnil v naročju reševalcev. Njegovo življenje je ugasnilo, njegovi načrti pa so ostali v mojem spominu. Pripravljala sva se, da dopustniške dni preživiva v Švici, v gorskem rajju okrog Matterhorna in Monte Rose. Na dan odhoda v Švico Štefana ni bilo več med nami.

Vedno ga bom ohranil v najlepšem spominu kot dobrega prijatelja in odličnega alpinista, ki je z veseljem prenašal svoje bogato gorniško znanje na nas mlajše.

Stane Klemenc

JOŽE PUR

Planinsko društvo Ojka na Polzeli je izgubilo dolgoletnega člana in soustanovitelja društva. Pred 42 leti se je vpisal med planince, bil je trinajst let naš aktivni član in dolgoletni predsednik nadzornega

Jože Pur

odbora. Na zadnjem občnem zboru je še podal izčrpno poročilo. V razpravi je začrtal še mnogo načrtov, med njimi tudi skupni pohod na Triglav, ki ga pa žal ni dočakal. Zahrbtna bolezen ga je prej iztrgala iz naših vrst.

Za svoje požrtvovalno delo je prejel na zadnjem občnem zboru skromno knjižno nagrado. Zaslužil bi bil seveda večje priznanje.

Zadnje slovo je bilo 18. avgusta 1972 na polzelskem pokopališču pod goro Ojko – savinjskim Rigijem, od koder je marsikaj gledal po vrhovih naših gora. V imenu društva se je od njega poslovil prvi predsednik društva tov. Marjan Čehovin. Planinci bomo pokojnega Jožeta ohranili v trajnem spominu.

ing. B. Jordan

REPUBLIŠKO PRVENSTVO V ORIENTACIJSKEM POHODU ŠMOKOR 16.–17. SEPTEMBRA 1972

V soboto in nedeljo je bilo na Šmohorju nad Laškim republiško prvenstvo v orientacijskem pohodu. V tekmovanju, ki ga je organiziral mladinski klub PZS in mladinski odsek PD Laško, je sodelovalo 12 članskih, 11 mladinskih in 4 pionirske ekipe. Med članskimi ekipami je bila tudi ekipa JNA iz Tolmina.

V izredno težkih in zahtevnih pogojih, v katerih se je tekmovanje odvijalo, so planinci prekosili samega sebe. Kljub dežju in megli, kakršna je bila v soboto, ko so startale ekipe članov, so vsi tekmovalci prišli do planinskega doma na Kalu, kjer so reševali teste in tudi prenočili. Že v nedeljo zjutraj pa so z doma na Šmohorju startale mladinske in pionirske ekipe, s Kala pa so nadaljevali pot tudi člani. Skupni cilj je bil Šmohor.

Tudi v nedeljo ni bilo vreme nič boljše, kljub temu pa so vse ekipe v rekordnem času prišle na cilj.

Vso pohvalo velja izreči organizatorjem in vsem sodelujočim, saj so v izredno težkih pogojih pokazali in dokazali, kaj zmorejo in se preizkusili v vseh umetnostih orientacije.

Pri članih je zmagala ekipa Skofje Loke s 676 točkami pred Velenjem (629 točk) in Laškimi (223 točk).

Pri mladincih pa je zmagala ekipa Ruš (550 točk) pred Ločami (404 točk) in Laškimi (282 točk).

Med pionirskimi ekipami so zmagali pionirji iz Velenja (440 točk) pred Ločami (436 točk) in ekipo Poljčan s 398 točkami.

Igor Knez

USPEŠEN ZAKLJUČEK PLANINSKE ŠOLE PD »LISCA« NA LISCI

V šolskem letu 1971/72 se je na sevniški osnovni šoli vpisalo v planinsko šolo 50 mladih planincev, ki tekmujejo za zlato značko **pionir-planinec**. Šolo je organiziralo PD Lisca, Sevnica-Krško, vodili pa so jo inštruktor, mentorji in vodniki društva.

Mladi planinci so med šolskim letom poslušali predavanja o zgodovini planinstva ter organizaciji planinstva, o favni in flori ter varstvu narave. Ob diapozitivih in filmih so spoznavali gorsko cvetje, ki ga na svojih poteh v planine še niso srečali, nekatero pa prepoznavali, kajti njihovo oko si ga je dobro zapomnilo, ko so ga videli na skali ali na travniku pod in nad tisočaki, ki so jih obiskovali. Na vseh planinskih izletih v preteklem šolskem letu so mladi preživljali prijetne urice ob različnih temah, ki so bile vključene v program planinske šole. Tako so slišali marsikaj novega o spoznavanju gorstev, nevarnostih v gorah, gibanju v gorah, planinski opremi in prehrani ter vremenslovju. Trikrat so se zbrali celo v taboriškem domu, kjer so jih mladi vodniki seznanili z osnovami orientacije (kartami in kompasom), ter sodelovali na dveh orientacijskih tekmovanjih.

V zimskih počitnicah, ko so se udeležili smučarskega tečaja na Lisci, so zopet združili prijetno s koristnim in poslušali predavanje o smučarski opremi in gledali filme o planinski favni in flori.

Zadnji del šole je 35 mladih planincev opravilo 30. in 31. septembra ter 1. oktobra 1972 na Lisci. V petek popoldne so s svojimi vodniki zopet odšli na Lisca, kjer so še poslušali predavanja o gorski reševalni službi in prvi pomoči in se naučili uporabljati Prusikovo vrvico, oz. narediti z njo najosnovnejše vozle ter ponavljali snov, ki so jo v šoli že poslušali, kajti v nedeljo dopoldne jih je čakala preizkušnja znanja, ki so ga osvojili v planinski šoli. V soboto popoldne je mlade privabila Mala Lisca. Mladinski vodniki so jim pripravili hitrostno tekmovanje, povezano z orientacijo.

V nedeljo dopoldne je komisija preizkušala znanje posameznikov in ugotovila, da so prav vsi šolo opravljali resno, kajti pri njihovih odgovorih se je le malokdaj zataknilo.

Nevenka Zajc

ŠE ENO PD

Z zakasnitvijo smo prejeli zapis o ustanovnem občnem zboru PD Prebold. Zborovalci so dne 10. marca 1972 zasedli preboldsko kinodvorano in soglasno izvolili za predsednika tov. Adija Vidmajerja. V upravnem odboru so še: ing. Vili Vibihal, Kristina Hočvar, Evgen Vedenik, Janez Ancelj, Marija Kapus, Ivo Dežnikar, Zvone

Kupec, Srečko Kvas, Janko Zorenč, ing. Danilo Podgornik, ing. Nada Lukman-Flis, Jože Golič, Stojan Vrhovec, Hari Kočvar, Marija Dežnikar, Jože Gogala, Ernest Šeler in dr. Vojteh Jelačin.

Iz predsednikove besede povzemamo, da je pobuda za ustanovitev PD prišla iz mladinskih vrst, posebno iz sekcije šolskega športnega društva, ki je že imela svojo planinsko sekcijo. V novo PD se je vpisalo 307 pionirjev, 46 lovcev, 40 jamarjev in 50 drugih članov.

MLADINA UIAA 1972

Mladinska komisija pri Mednarodni zvezi planinskih organizacij je v začetku septembra zasedala v Münchnu. PZS je zastopal ing. Danilo Škerbinek, navzoči so bili še zastopniki ZRN, Avstrije, Italije, Švice in Bolgarije. Obiskali smo olimpijski planinski tabor, ki ga je priredil DAV. Naši mladinci se ga niso udeležili, ker se nam je zdel samoprispavek prevelik. Tabor je bil dobro organiziran, program pester, teoretičen in praktičen. V taboru so se predstavniki mladinske komisije UIAA srečali z zastopniki ZDA, SZ, Belgije, Bolgarije, Grčije, Velike Britanije, Nizozemske, Avstrije, Peruja in Švice. V taboru so za program skrbele nacionalne delegacije. Med drugim je bila na sporedu tudi tema »Alpinizem in plezanje – olimpijska disciplina?« Razgovor o tej temi je vodil M. Sturm, referent za vzgojo v DAV, udeležila se je tribune 80 oseb raznih starosti iz vsega sveta. Uvodni referat je podal P. Hörmann in na vprašanje odgovarjal pritrdilno. Najbolj ga je podprl specialni gost iz Leningrada Aleksander Lipčinski z utemeljitvami, o katerih smo v PV že večkrat pisali. Leningrajec je končal s predlogom, naj bi tekmovanje o plezanju kmalu prišlo na olimpijski spored. Seveda ni naletel na splošno pritrjevanje, velikanska večina se je izrekla proti taki športizaciji, vendar je večina sodila, da je treba mladini predstaviti športno plezanje (42 za, 29 proti). Ing. Škerbinek je imel vtis, da bodo predstavniki SZ s takim predlogom še prišli. Naslednji dan so delegacije poročale o delu svojih planinskih organizacij. Ing. Škerbinek je med drugim poročal o naših delovnih oblikah »pionir-planinec« in »gore in mladina«.

Zasedanje se je končalo s sklepi, ki naj bi omogočilo še tesnejše sodelovanje med mladimi planinci v okviru UIAA. Ing. Škerbinek je že dalj časa član te mednarodne komisije.

T. O.

ALPINISTIČNE NOVICE

POLJAKI NA KHYANG KISHU (7852 m)

L. 1969 so bili poljski alpinisti na ogledih v Karakorumu (Wartesiewiez, Zawada, Kus). Na muho so vzeli Gašerbrunn II (7925 m) in Khyang Kish, oba še deviška vrhova. Karakorum jih je mikal, ker so vrhovi brez taks, dostop krajši, nosači cenejši. In so odločili, da se v l. 1971 s sedemtisočakom srečajo v Karakorumu. Za vodjo so izbrali Andrzeja Zawado, ta pa je izmed 20 kandidatov izbral 12 mož že l. 1970 in jih nato vodil v kondicijskem treningu celo leto. Direkcija avtomobilske tovarne »Starachovice« jim je dala na razpolago 5-tonski tovorni avto »Star A-29«, ki je opolnoči 15. maja 1971 štartal iz Varšave. Moštvo pa je poletelo v Pakistan 28. maja in 5. junija. V njem so bili vodja Zawada, namestnik vodje Stanislaw Zierhoffer, Eugeniusz Chrobak, Krzysztof Cielecki, Jas Franczuk, Zygmunt Heinrich, Bogdan Jandowski, Andrzej Kus, Jerzy Michalski, Jacek Poreba, Jan Stryczynski, Ryscard Szafirski (zdravnik) in Andrzej Galinski (filmar). Nekaj imen že poznamo iz naše rubrike »Razgled po svetu«.

Tovor s tovornjaka so preložili na dva stara »bedforda« in ga prepeljali v Gilgit, nato pa z 11 jeepi z vsem prispeli v Nagar, kjer so najeli 170 nosačev. 2. julija so že stali na ledeniku Pumarikiš in na višini 4400 m na zelenici postavili glavni tabor.

Angleži (1962) in Japonci (1965) so imeli glavni tabor 700 m nižje in 3 km bliže ledeniku Hispar. Za vzpon so izbrali težki južni bok, dolg 11 km, ki je terjal naporeno in počasno plezanje. Zato tudi niso uspeli. Angleži so imeli celo dve smrtni žrtvi v višini 6300 m, Japonci pa eno v višini 7150 m.

Poljaki so prodirali po ledeniku Pumarikiš in izbrali vzpon preko 2000 m visoke stene. Tam, kjer so Japonci postavili svoj tabor 5, so Poljaki planirali tabor 2. 7. julija sta dve navezi opremili pot do tabora 1 v višini 5850 m, ves čas v ledu. 24. julija so prve naveze dosegle Ice Cake (6500 m) in tu postavile tabor 2. Bilo je težko delo, vendar smotrnejše izbran dostop. 27. julija so že imeli tabor 3, pot do vrha je bila pred njimi. 28. julija so sporočili v bazo, da se je pripetila nesreča: Franczuku se je udril snežni most nad razpoko. Tovariša sta se prikopala in prigrizla do njega, morala pa sta sporočiti, da sta ga našla mrtvega. Baza jima je sporočila, naj takoj sestopita. Zvečer je bil v glavnem taboru žalni zbor. Kljub solzam, kljub ootrosti so sklenili, da bodo vztrajali. 4. avgusta so na 7200 m postavili tabor 4. Tu sta potem dve navezi več dni čakati, da je nehalo snežiti. Zmanjkalo jim je butana in živil, zato so

se umaknili in nato preždeli en teden v bazi. 20. 8. so pričakali lepo vreme in 21. 8. so pričeli znova. 25. 8. so Heinrich, Stryczynski, Szafirski in Zawada odšli iz tabora 4, prečili velik leden kotel, splezali nekaj skalnih reber, pregarali 15 ur v snegu, ledu in pečevju in zatekla jih je noč. Bivakirali so brez šotora, brez spalnih vreč, izčrpani, v višini 7800 m. Imeli so s seboj čaj, kekse, sok. Zaspali skoraj niso smeli, vso noč so vzdrževali radijsko zvezo z bazo. Bila je mirna noč, veličastna in -20°C . Ob 6. uri so začeli z vzponom na vrh, dosegli so ga ob 7.45. Na zahodni strani 4500 m prepada, na drugi strani strma stena, ki so jo preplezali. Povezali so se z bazo, s taborom 2. Čestitke, misel na nesrečnega Franczuka: »Z vrhom, z vzponom nanj častimo njegov spomin.«

Vzpon na Khyang-Kish (Kjang Kiš) je eno od največjih alpinističnih dejanj v zadnjih letih, gora je drugi najvišji samostojni vrh, ki je bil osvojen v zadnjih sedmih letih. Gotovo spada med tehnično najtežje vrhove iznad 7500 m.

Nova velika afirmacija poljskega alpinizma. Lahko jim iskreno čestitamo.

T. O.

VELIKI NAČRTI ČSSR

Planinska zveza ČSSR je razglasila dalnoročni načrt ekspedicij. Vsake dve leti planirajo veliko ekspedicijo, v naslednjih šestih letih bodo šli na Makalu, K₂ in Everest. Po njihovih dosedanjih uspehih lahko računamo, da so načrti realni.

Pomislimo samo na slovaški uspeh na Nanga Parbatu. L. 1969 jih je zavrnil tipični, grozljiv vihar, s katerim se je Nanga Parbat že večkrat ubranil pred obiskovalci, tako da se po pravici imenuje »usodna nemška gora«. Spomladi 1971 je odpotovala 2. slovaška ekspedicija na Nanga Parbat, katere so se udeležili spet Arno Puškaš, Ivan Urbanovič, Milan Krissak, Miroslav Jaskovski, Josef Korsala in filmarja Miroslav Filip in František Dostal. Novi člani pa so bili še Josef Prátka, Ivan Fiala, Michal Orolin, Ludovik Zahoransky, Ivan Dieska, Gejza Haak, Martin Mladun in dr. Bohomil Kosnak in Syed A. Zakir.

Tudi ta ekspedicija je občutila strašno vreme okoli Nanga Parbata, en mesec so morali čakati, da se je umirilo in da so lahko naskočili vrh iz tabora 4, potem ko so postavili še tabor 5. Štirje moške so 10. julija krenili proti Srebrnemu sedlu in večkrat gazili sneg do kolen. Pod jugovzhodnim vrhom (7530 m) so z grebena zavili v ledeno steno in dosegli Srebrno sedlo (7450 m) v šestih urah. Na

zadnji tretjini planote so postavili naskočni tabor 6 (7600 m), napol tabor, napol bivak. Niso hoteli bivakirati kakor Buhl, češ da tako vreme in take temperature, kot jih je imel tedaj Buhl, na Nanga Parbatu nastopijo le enkrat na tisoč let. Imeli so meščevo noč, vlekel je močan zahodnik, namerili so -35°C . Plamenček v kuhalniku je dajal vsaj iluzijo o neki boljši temperaturi. Zahoransky je imel smolo, zasmodil si je veston. Imeli so srečo, ogenj so pogasili, šotor pa je bil poln puha.

Pričakovali so strupeno mrzlo jutro. Krišaka je izbral žreb, da bo šotor pospravil. Zato mu ni bilo treba delati gazi. A kljub temu ga je dajalo tako, da je odrekel. Bil je že drugič pod vrhom. Prvič ga je premagal monsum, to pot ga je strla pretežka, kruta noč.

Trije so se potem zagrizli v strmino Diamira in po strmem ledu dosegli škrbino Bazhin, kmalu nato pa ugledali svet, ki jim je odpiral pot do vrha. Razvezali so se, prečili snežni plato in prišli do 60 m visokega »žandarja«. Da bi ga obšli, so morali po vrh. Vsi so se branili 150-metrskega sestopa, nazadnje je zagrabil Fiala. Izgubili so 2 uri. Niso pričakovali take težave v taki višini – 8000 m. Sledeče ledene skoke so prečili. Fiala in Orolin sta prišla čez zadnjo tako težko mesto, Zahoransky pa se ni upal, ker ni imel lednega kladiva. Vedel je, koliko sme tvegati, in se je odločil, da ju bo počakal na Bazhinski škrbini.

Fiala in Orolin sta doživela opoj slovaškega Nanga Parbata, zasadila na vrh češko-slovaško zastavo, fotografirala, »mislila na tovariše, ki niso bili na vrhu, pa so zanj bili tudi zaslužni«.

Veliko dejanje, vsa čast Slovakom! Bilo je 1. julija 1971, ko so stali na 8125 m visokem Nanga Parbatu. Dosegli pa so še druge uspehe: Urbanovič, Pšotka in znani Arno Puškaš so opravili prvenstveni vzpon na 7910 m visoki jugovzhodni vrh Nanga Parbata in še drugi stranski vrh 7530 m. Junija so bile štiri njihove naveze na južnem Congruju (6448 m). Na Rakiot-Peaku (7070 m) so bili

9. 7. 1971 Haak, Puškaš in Urbanovič, 12. 7. 1971 pa filmarja Filip in Dostal z vodjem ekspedicije Ivanom Galfijem. Slovaki so se s tem vzponom vpisali v zgodovino osemtisočakov. Doma so jim izkazali velike časti: vlada, partija in najvišji forum športnih organizacij. Sprejel jih je tudi predsednik republike Ludvik Svoboda, prejeli so naslove »zaslužni mojster športa« in »mojster športa« in še medalje II. in III. razreda.

T. O.

RENDEZ-VOUS V VISOKIH TATRAH

Od 12. do 22. avgusta 1972 se je uresničilo v Štrbskem Plesu v Visokih Tatrah IV. mednarodno srečanje plezalk, članic kluba alpinistk »Rendez-vous Hautes Montagnes« (RHM). Ta klub, ki ga je ustanovila v Švici leta 1968 znana navdušena propagatorica ženskega plezanja in avtorica knjige o njegovi zgodovini Od krinoline do šeste stopnje, 68-letna Felicitas von Reznicek, šteje dandanašnji okrog 200 članic iz petnajstih držav (med njimi jih je 21 iz Češkoslovaške). Od teh se je srečanja udeležilo 50, in sicer 21 iz CSSR, 29 pa iz drugih dežel. Udeleženci srečanja (člani kluba so namreč lahko tudi možje in sinovi članic) so iskreno obžalovali, da ni bilo podpredsednice kluba, Slovenke Nadje Fajdigove, kakor tudi najstarejše članice RHM, 77-letne Elisabete Knowlton iz ZDA (telefonirala je iz Züricha, da ni uspela dobiti vozovnice za letalo iz Prage v Tatre). Udeleženci srečanja so opravili 86 vzponov, od njih štiri VI. težavnostne stopnje. Čeprav se je vreme proti koncu poslabšalo, je srečanje prav dobro uspelo, ker so organizatorji poskrbeli za zanimiv program tudi za plohe in nevihte. Plezalk, med njimi tudi ena najboljših današnjih plezalk na svetu, Silvia Metzeltin-Buscaini, so bile zadovoljne s češkoslovaško gostoljubnostjo in so se ponovno izrekle za ta način mednarodnega sodelovanja – v navezah. Prihodnje leto bi srečanje RHM moralo biti v Himalaji. Bomo videli.

Vit B., Praha

VARSTVO NARAVE

PREVREDNOTENJE VREDNOT – POGOJ ZA OHRANITEV NARAVE

V znanem izletniškem in smučarskem središču Nevegal nad Bellunom so imeli Italijani 30. septembra in 1. oktobra 1972 svoj drugi nacionalni shod za varstvo alpske flore. Pokrovitelj je bil sam predsednik republike Giovanni Leone, v čast-

nem odboru pa so bili še drugi vidni funkcionarji, kot predsednik senata, predsednik poslanske zbornice, bellunski župan in drugi.

Osrednji referat z naslovom »Problemi ohranitve flore in narave v alpskem okolju« je imel prof. Bruno Peyronel, docent in direktor botaničnega vrta torinske univerze. Ognjevitni govornik je postavil var-

stvo narave v širše družbene in idejne okvire. Brezobzirno obnašanje turistov in ropanje cvetja sta samo zunanja, obrobna znaka splošne potrošniške agresivnosti. V gore vdira motorizacija, tehnika, sla po dobičku. Gre za pravi kolonialni odnos meščanov do gorjancev. Toda vsega tega ne bo rešilo samo penalno varstvo, niti ne gola sprememba družbenih institucij; rešitev je v temeljiti menjavi predpostavk, na katerih sloni sodobna potrošniška miselnost. Torej nekakšna presaditev Marcusejevih tez na področje varstva narave. »Manj hladilnikov in manj avtomobilov, pa več srca in duha,« je zaključil prof. Peyronel.

Vladni svetnik za vzgojo in izobraževanje prof. Beer je govoril o varstvu narave kot vzgojni nalogi. Nujno je, da se ekologija kot interdisciplinarna veda vtke v predmetnike na vseh stopnjah šolanja. Tudi javna občila imajo velik vpliv. Toda nestrokovno, senzacionalistično napihovanje in črne prerokbe lahko več škodijo kot koristijo. Ljudje sčasoma otope in ne verjamejo več.

Prebrali so še referat profesorja pravne fakultete iz Firenc dr. Predierija o pravnih vidikih varstva flore. Problemi in pomanjkljivosti so podobne našim. Posebnost je še to, da so v Italiji za tovrstne predpise pristojne posamezne province, posledica je neenotna ureditev in neinformiranost. Italijanski narodni parki propadajo, ker se ne ve, kdo naj jih financira. Razprava je bila živahna. Zelo se je čutilo, da postaja varstvo okolja važna postavka v spopadu političnih strank. Demokristjani in levica – vsak si po svoje predstavlja varstvo narave in kaže na druge krivice. Predstavniki iz Cortine je naravnost napadel navzočega predsednika parlamentarne komisije za varstvo okolja, češ da je vlada gluha za vse proteste domačinov proti pretirani ekspanziji komercialnega turizma. »V kraju, kjer živi 6000 domačinov, programirate izgradnjo 20 000 turističnih postelj, pa se nihče ne vpraša, kakšne spremembe bo to prineslo v življenje nam, ki tam živimo.«

Na kongresu je kot edina tuja delegacija nastopila tudi tričlanska delegacija Planinske zveze Slovenije. Dr. Miha Potočnik je pozdravil shod v imenu 70 000 slovenskih planincev in prikazal pravno stanje varstva gorske narave pri nas. Posebno zanimanje je vzbudil podatek, da je varstvo okolja po naši ustavi ena osnovnih državljanskih pravic in dolžnosti. Na kongresu so sprejeli resolucijo, ki poziva zvezno vlado, da sprejme enoten okvirni zakon o varstvu narave ter da formira stalno strokovno telo, ki bo bdelo nad temi problemi.

Med kongresom so odprli za javnost novi alpski botanični vrt na 1540 m visoki Favvergheri. Od zgornje postaje žičnice je le pet minut hoje. Vrt meri 6,5 ha, v njem raste približno 500 avtohtonih rastlinskih

vrst ter več kot 1000 prinesenih iz vseh Vzhodnih Alp. Vrt ima svoj laboratorij, knjižnico in majhen muzej. Imenovali so ga po znanem bellunskem rojaku, pokojnem botaniku dr. Caldartu, ki ima glavno zaslugو za ta objekt.

Predsednik bellunske sekcije CAI dr. Piero Rossi je na kongresu predaval z diapozitivi o nacionalnem parku »Bellunski Dolomiti«, ki je – najbolj po njegovi zaslugi – pred skorajšnjo ustanovitvijo. Razprostriral se bo na področju, ki ga omejujejo kraji Feltre – Agordo – Forno – Longorone – Belluno. Središče parka bo 2563 m visoka skupina Schiara, pokrajinski simbol Belluna. Ta predel Dolomitov je še najbolj ohranjen in nedotaknjen. Dr. Rossi je poudaril, da se ne zavzema za ta projekt zgolj kot alpinist in ljubitelj narave, marveč tudi kot trgovski in turistični funkcionar Belluna, kajti park bi bil močan turistično propagandni adut. Mimogrede povedano je dr. Rossi tudi odlične poznavalec naših Julijskih Alp, prekrizal jih je podolgem in počez. Pripravljavja vodnik po Julijskih Alpah, ki bo izšel najbrž še letos.

M. Selan

KDO NAJ NASTOPI ZOPER TO

Sredi avgusta se je skupina poličanskih planincev namenila na turo v Julijske Alpe.

Namesto sončnih žarkov sta nas na Vršču sprejela nevihta in sneg. Kljub planinski zanesenosti nismo tvegali vzpona. Da naša pot ne bi bila zastoj in da bi bile naše želje vsaj delno izpolnjene, smo obiskali vse planinske kočе od Vrščica do Nanosa.

Polni vseh lepot smo se bližali Vojkovi kočī. Vse okrog nas je opojno dišalo po planinskem cvetju, na dolgih steblih pa se je v vetru pozibaval rumeni košutnik. V ovinkih pod kočо pa smo opazili nekaj, kar je v hipu podrlo v nas vso to dovršeno skladnost narave.

Pet mož je z motikami pustošilo po travnih kraških pobočjih, ob cesti pa so bile nametane polne vreče korenin rumenega košutnika. Onemeli smo. Pogledi so se zavrtali v registrske številke dveh fiatov, ki sta čakala, da v dolino potegneta zaščiteni plen.

Zaščiten in dragocen! Dragocen ne samo zaradi denarja, temveč zaradi svoje redkosti in lepote; in še zato, ker v razkopanih luknjah nikdar več ne bo vzcvetel rumeni cvet.

Še isti večer smo odpotovali proti domu, čeprav prvotno nismo imeli tega namena. V nas je bilo porušenega nekaj, kar se ne da opisati. Še vedno smo videli ove-nele liste na razkopanih pobočjih in oskrunjene čudovite kraške zelenice.

Ivo

VARSTVO OKOLJA – SKUPNA NALOGA DRUŽBE

Tako je dejal zvezni predsednik G. Heine-mann ob otvoritvi zvezne vrtno razstave v Zvezni republiki Nemčiji (Evr. bilten 34/35/71). »Vsak je pri tem prizadet, vsak je tudi povzročitelj. Če bi se tega zavedali, bi bilo varstvo okolja eno od najbolj učinkovitih možnosti za sodelovanje vseh državljanov pri skupni nalogi. Državljan tu od države lahko terja le tisto, kar je sam pripravljen delati. Politiki naj se zanesejo, da volilci ne priznajo samo uspehov, ki so vidni od danes na jutri, pripravljeno so dati svoj volilni listek tudi za dolgoročno preskrbo. Predvsem mora veljati osnovno načelo: Vsak naj sam pri sebi začne. Kdo se je potrudil preizkusiti svoj avto, če ne doprinaša k okuževanju zraka več, kot je treba? Kdo neki misli na to, da motor v mrtvem teku sočloveku po nepotrebem krade dober zrak? Kaj vse se na cestah, trgih in zunaj v gozdu odmetava? To ni samo prestopke zoper dostojnost, to bi morali presojati kot skupen napad na sočloveka.«

Seveda so naloge, pred katerimi stoji posameznik brez moči. Ren je, na priliko, primer, da mora skrb za okolje prestopiti celo državne meje, če hoče biti uspešno. Voda in zrak ne poznata državnih meja.

T. O.

BILTEN ŠVICARSKE ZVEZE ZA VARSTVO NARAVE

G. Hansu Kellerju, švicarskem ambasadorju v SFRJ, velikemu ljubitelju narave in naših gora, se imamo zahvaliti za reprezentativen bilten, ki ga izdaja Ligue suisse de sauvegarde du patrimoine national vsake četrta leta na umetniškem papirju. Častni predsednik zveze je znani dr. Erwin Burckhardt iz St. Gallena, predsednik pa Arist Rollier iz Berna. Člani zveze prejemajo bilten brezplačno, sicer pa stane zvezek 8 sfr. Izhaja 67. leto! Naslov: Heimatschutz.

Bilten za prvo četrtletje 1972, ki ga imamo v rokah, je izšel na 32 straneh in je v celoti posvečen St. Gotthardu. Sedanji lastniki prodajajo hospic, obstoji nevarnost, da pride staroslavna postojanka v inozemske roke. Da bi to nacionalno dediščino ohranili Švici, so 15. febr. 1972 ustanovili v Airolo ustanovo »Pro St. Gotthard«, ki naj bi si hospic pridobila. Ustanovitelji so zveza švicarskih kantonov, kantona Tessin in Uri, občina Airolo, Švicarska zveza za varstvo narave in Švicarsko domačijsko varstvo (Schweizer Heimatschutz). Ustanovitelji so prispevali močno osnovo, vendar ne dovolj, da bi bili kos nakupu in takojšnji obnovi in adaptaciji, ki sta potrebni. Zato se je zvezni predsednik sig. Nello Celio obrnil na ves švicarski narod za prispevke.

Bilten prinaša na 32 straneh zgodovino St. Gottharda (pred leti smo v »Razgledu po svetu« precej obširno poročali o tem zanimivem prelazu), njegov pomen s stališča spomeniškega varstva, njegov pomen za švicarsko državno in vojaško politiko, njegov geografski značaj idr. Kdor bo dal za »Pro St. Gotthard« 200 sfr (pravne osebe 1000 sfr), bo zapisan v »Zlati knjigi St. Gottharda« kot ustanovitelj. 800 000 sfr so že dali prvi ustanovitelji, zbrati pa bo treba vsaj še dvakrat toliko.

T. O.

MEDNARODNO DRUŠTVO ZA ČIŠČENJE BODENSKEGA JEZERA

L. 1964 je lekarna Hans Stehle iz St. Gallena ustanovil organ za čiščenje obal Bodenskega jezera. L. 1966 so ga prevzeli okoliški kantoni, zdaj pa že deluje meddržavno društvo, ki skrbi za čiščenje Bodenskega jezera. Program obsega odpravljanje oljnih madežev na gladini, pospravljanje smeti, odpadkov in gnijočih rastlin na bregovih, urejanje trsja, odstranjevanje mrtvega glena, podpiranje znanstvenih raziskav. V dobi vegetacije skrbi za odstranjevanje alg, za košnjo motečih rastlin idr. Program je tako vsestranski, da ga evropski svet za varstvo narave priporoča vsem, ki odgovarjajo za hidrologijo Evrope. Na Bodenskem jezeru prezimi in vali letno 35 000 vodnih ptic, med drugimi kormoran, sivi jastreb, razne vrste rac idr. Strokovnjaki trdijo, da prihajajo te ptice na Bodensko jezero iz dežel, ki so do 900 km oddaljene od njega.

T. O.

ZVEZNA SKUPNOST NEMŠKE INDUSTRIJE

Sredi lanskega leta so v Düsseldorfu zborovali nemški industrijci pod predsedstvom prof. dr. K. Hansena, predsednika barvne industrije Bayer AG. Konferenca je dr. Hansen usmeril na problem varstva okolja s stališča industrije. Navedel je tri važne naloge: Uveljavljanje načela, da morajo za okolje skrbeti producenti in konzumenti; ustanovitev instrumentarija za odvrčanje nevarnosti; takojšnje ukrepe zoper akutne nevarnosti. Predlagal je, naj se davčni sistem reformira tako, da bo upošteval tudi varstvo okolja. Politika varstva okolja mora imeti dolgoročni program, mora biti daljnovidna in mednarodna. Varstvo okolja je bistvena naloga oblasti. Sama priporočila ne veljajo nič. Samo enotno ukrepanje vseh držav bo prineslo uspehe. Kvalitativne vrednote človeka imajo prednost pred kvantitativno rastjo gospodarstva. Moderna družba ima dovolj sredstev za ohranitev primerne okolja. V Nemčiji

bi po dosedanjih načelnih računih zado-
stoval 1% bruto družbenega dohodka za
izpolnitev programa za čiščenje zraka
in vode.

T. O.

BELLUNO, OGROŽENA DEŽELA

V Riv. Mens. letnik 93., 1972/73 je G. Dal
Mas zapisal, da je veletok turizma Bel-
lunu dolgo časa prizanašal, malo zaradi
težavnejših pristopov, zvitih cest in po-
manjkanja propagande. Zdaj pa je mno-
žični turizem posegel tudi po Bellunu in
ga začel konfekcijsko spreminjati kakor
vse drugo, ne glede na dosednji ambi-
ent. Vse mogoče naprave za vertikalni
promet, veliki poseki, urbanistično nemo-
goče lokacije, široke ceste, velika brez-
dušna poslopja, hrušč in trušč, vse to
naskakuje preostanke idiličnosti v bel-
lunski pokrajini. Ni konkretnega progra-
ma za delitev turističnih con, ni občutka
ne za zemljo ne za ljudi, vse uravnava
samo lov za denarjem, z jedjo pa raste
apetit in tako iz majhnih obratov rastejo
veliki, ne da bi koga od odgovornih kaj

zbolelo. Nobeden ne misli, kaj bo iz
vsega tega, vidi samo do nosa, prav
kakor pri Vajontu, pri elektrarni v Monte
Toc, ki je pogubila mesto Longarone in
njegove prebivalce. Za Belluno je ta
katastrofa zadosti in preveč, zato ne
mara, da bi se v njegovi pokrajini nekon-
trolirano gostili veliki objekti in zraven
potrebna in nepotrebna turistična infra-
struktura. Vse to izginja iz krajev in mest
v naravo, v celoti pa jo ogroža in ji bo
vedno bolj jemalo njeno ceno.

Varuhov narave pa je malo ali pa so
šibkejši od njenih brezobzirnih, brez-
dušnih, industrijsko mislečih izkorišče-
valcev.

Pred Bellunom je ena sama izbira: ali bo
postalo tako mesto, kot so druga, in bo
zapravilo svoj naravni, gospodarski pa-
trimonij ali pa bo zvesto konservatorski
politiki in bo ostalo s tem zvesto samo
sebi.

Če se bo urbaniziralo tako kot sedaj, bo
postalo privesek kakemu večjemu mestu
z enakim fizičnim in psihičnim značajem
in z enako potrebo, da bo človek bežal
iz njega.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

DNEVNIK O JULIJSKIH ALPAH

V »Les Alpes« 1972/1 je objavila Lise
Scheltenberger Gensetter iz Davosa
dnevnik o turah v Julijskih Alpah. O tej
švicarski skupini smo že zapisali notico,
objavili smo tudi Pračkov zapis. Pričujoči
spis je opremljen z nekaj posnetki, ki
vsaj deloma na nov način snemajo neka-
tere naše standardne motive. Pisanje je
ljubeznivo in živahno. Preprosto pona-
zarja prijetno vzdušje na srečanju Švi-
carjev z našimi vodniki: Planica, Vršč, Po-
štarska koča, petje dolgo v noč, Po-
gačnikov dom, Vrata, Triglav, Zajezeram,
Komarča, Bohinj, Bled, vmes pa veliko
lepih pogledov in razgledov, vznichenj in
občudovanja in že se jemlje slovo po
sedmih dneh potovanja po naših gorah:
»Pot domov je bila utrudljiva, dolga, misli
pa so se vračale nazaj in v duhu smo
poslušali planinsko pesem za slovo od
nepozabnih vrhov in dolin, od ljubeznivih
ljudi – tam v daljni Jugoslaviji.«

T. O.

TRENTO 1971

Festival planinskega in raziskovalnega
filma v Trentu je od povojnih planinsko-
turističnih prireditev gotovo najstanovit-
nejša ustanova, ki vsako leto združi vse,
kar je v planinski filmski kulturi sodob-
nega in pomembnega. Vzdržati tak fe-

stival 20 let in več na primerni vsebinski
in oblikovni višini ni lahko, vendar je
treba mestu Trentu in sodelavcem festi-
vala priznati vztrajnost in resnično spo-
sobnost.

V l. 1971 – po biltenu UIAA – so bila
razdeljena naslednja odličja: Anglež
Brian Moser je prejel veliko nagrado
mesta Trenta za film »Zadnji Cueva«,
antropološko dokumentacijo velike člo-
veške veljave o življenju indijanskih no-
madov in lovcev v Južni Ameriki, ki so
na tem, da izumro.

Trofejo narodov so prejeli Nemci za film
o smučanju v dolini Gardena (Grödner-
tal) in o življenju velikega slikarja Se-
gantinja. Isto odličje so dobili Francozi
za 16 mm »Južni steber Makaluja«, o
čemer smo že poročali. Visoko je bil
ocenjen film »Za orlovo ljubeznijo«, ki
ga je posnel A. Bowland iz Južne Afrike
in upodobil ganljivo avtentično zgodbo
o udomačitvi orla.

Prvo nagrado za raziskovalni film je
dobil Šved Lennar Ehrenborg za film
»S čolnom iz papyrusa čez Atlantik«, s
katerim je ohranil na ekranu pomorsko
avanturo iz l. 1970.

Specialno nagrado za specialni angleški
uspeh je dobil film »Južna stena Anna-
purne«, ki ga je posnel John Lane.
Nagrajen je bil tudi indijski film »Gadis«
o himalajskih pastirjih. Posnel ga je N. K.
Issar. Posebno nagrado je prejel itali-

janski film Ernesta Pertla »Nazaj v planinski raj«, s katerim je avtor hotel pokazati modernega človeka, ki se zateče v planine, tam spet sebe najde in dobi veselje do življenja s tem, ko se izpostavlja nevarnosti. Plezalske prizore je posnel Reinhold Messner.

ALPES ORIENTALES VI

Morda ni odveč, da na tem mestu, ki poroča o planinski literaturi, spregovorimo kdaj pa kdaj tudi nekaj besed o znanstvenih prispevkih s področja narodopisja, saj gornik na svojih poteh ne občuduje samo gorskega sveta, temveč v enaki meri zavzeto spremlja vse, kar srečuje na tej poti.

Nedavno je izšel v založbi Slovenca dr. R. Drogenika v Münchnu šesti zvezek zbornika *Alpes Orientales*, ki ga polnijo prispevki vzhodnoalpskih etnologov, zbranih v delovni skupini *Alpes Orientales*.

Letošnji zbornik zajema 160 strani obsegačo publikacijo z več slikami, risbami in zemljevidi, ki ilustrirajo temo o ljudski kulturi pastirjev v Vzhodnih Alpah. V mednarodni družini vzhodnoalpskih etnologov je bil delež slovenskih raziskovalcev precejšen, saj je med 17 članki kar 6 prispevkov slovenskih avtorjev.

Članek Julijana Strajnjarja nas seznanja z zelo starim pastirskim pihalnim instrumentom, z »dudami«, o katerih pa dandanes na slovenskih tleh ni več sledu. Mikavna pa je ugotovitev, da v Reziji, tem najzahodnejšem koščku slovenske zemlje, še dandanes igrajo na violino in kontrabas na način, ki imitira igranje na dudu.

Milko Maticetov je osvetlil pastirsko duhovno kulturo, kakršna se zrcali v ljudskem pripovednem izročilu. Naj iz tega izročila omenim skupino povedk o pastirju, ki se je zvito rešil iz votline pred velikanom. V povedkah te skupine še slutimo odmev antičnega izročila o Polifemu, ki ga je Odisej premeteno ukanil in rešil svoje tovariše iz rok slepega velikana.

Zmaga Kumer je pri terenskih raziskavah v Prekmurju odkrila star alpski vabilni klic (z njim vabijo k sebi domače živali) »loba« z napevom in nam tako v tem zvočnem drobcu ohranila primer zelo starodavnega glasbenega izročila.

Helena Ložar-Podlogar je predstavila verovanja in običaje pastirjev na nižinskih pašnikih. To je eden prvih pregledov te vsebine pri nas in je že v tem obsegu razkril bogato tradicijo pastirske duhovne kulture.

Niko Kuret je v svojem opisu oživel verovanja in običaje gorskih pastirjev. V slikovitem opisu stopajo pred nas mitološka bitja, kot so Pehtra baba, Škopnjak, Čatež, Divji mož in drugi. Tudi o tem prispevku lahko zapišemo, da je še posebej dragocen, ker je pokazal verovanski svet pastirjev kot celoto. Čeprav seveda oba prispevka nista zajela vsega, kar še

živi ali je nekoč živelo v duhovnem svetu pastirjev na naših tleh, se vendar čudimo, kolikšno duhovno bogastvo skriva pastirska kultura našega alpskega sveta.

Izjemno arhitekturno dediščino osvetljuje prispevek Antona Cevca, ki je v bogato ilustriranem članku predstavil pastirske kočice na kolen z bohinjskih planin. O stavbnem tipu bohinjskih »stanov na kobilah« sodi, da je kulturna ostalina pred-slovanskih staroselcev, ki so pasli živino na gorskih pašnikih že pred prihodom Slovencev v te kraje. Priloženi zemljevid kaže razširjenost tega stavbnega tipa pri nas, medtem ko druga karta kaže analogne stavbe na kolen v Evropi; med temi so kašče na kolen najbolj podobne našim bohinjskim stavbam.

Med tujimi prispevki naj omenim samo enega. To je članek Švicarja Alfonsa Maissna, ki je predstavil kamnitne možice, več kot meter visoke kupe zloženega kamnenja, ki so jih nekoč postavljali pastirji na gorske vrhove v Graubündenu. Čeprav Maissen v članku pravega vzroka postavljanja teh možic ne odkrije, vendar z zanimanjem beremo poročilo o tej stari navadi, o kateri bi najbrž naši sledi tudi na naših tleh.

Vsekakor bo nemščine večji planiski bralec našel v zborniku *Alpes Orientales* nekaj tudi za sebe, za polnejše doživljanje gorskega sveta in za tesnejši stik s človekom v tem okolju.

T. C.

OB MAZIJEVEM SPLOŠNEM KAZALU PV 1961-1970

Sad desetletnega vestnega dela Vilka Mazija, planinskega entuziasta, pri bibliofilski obdelavi Planinskega Vestnika je po letu in pol tiskarske zamude naposled izšlo v posebni izdaji. Zdaj leži pred nami zajetna knjiga, neobhodni pripomoček pri iskanju člankov, novic, informacij ali slik. Iskanje po letnih kazalih Planinskega Vestnika je tako olajšano s preglednimi gesli v splošnem kazalu za sedmo desetletje PV.

Zakaj kljub nizki nakladi samostojna izdaja splošnega kazala PV? Planinski Vestnik je matica planinske besede na Slovenskem. Nobena planinska knjiga, pripomoček ali vodnik še tako znanega avtorja ne more nadomestiti tega, kar izide v desetletju Planinskega Vestnika. Res da gre pri splošnem kazalu samo za pregled, vendar sama vsebina posameznih števil ali letnikov brez kazala ni homogena celota. Prednost splošnega kazala za desetletje nazaj je tudi v tem, da registrira tudi to, kar iz letnega kazala zaradi pomanjkanja prostora izpade.

Nedvomno je izdaja splošnega kazala PV za celo desetletje bibliofilsko delo, namenjeno ozkemu krogu bralcev. Zaradi omenjene naklade je razumljiva tudi razmeroma visoka cena. Če upoštevamo

kulturni dolg planinske organizacije svojemu glasilu z več kot 75-letno tradicijo, s katero se lahko pohvali le malo planinskih glasil na svetu, potem mora založba take bibliofilske izdaje pretrpeti tudi finančne žrtve.

Rubrike so v splošnem kazalu PV doživele sprejemljive spremembe. Iz splošnih člankov je izpadla gorska reševalna služba in dobila ustrežnejše mesto med organizacijskimi članki skupaj s PZS, PV, AO, MO itd. Planinstvu in alpinizmu kot geslom so pridružene dejavnosti: kartografija in fotogrametrija, smučarstvo, odprave v tuja gorstva in muzeji, vse v znamenju aktualnih dosežkov zadnjih deset let. Priroda in pojavi so po geslovníku ostali isti, enako spomini in planinska zgodovina, leposlovje, plemični članki, jezikoslovje in imenoslovje. Opozoril bi na število člankov, ki se na posamezna področja nanašajo. Po številu člankov smo bolj načelni, vzgojiteljski kot pa gospodarski. Zavedam se, da je ugotovitev, ki se opira zgolj na število člankov, hudo enostranska, vendar priča po svoje.

Ne bi hotel komu delati krivice, če rečem, da samo dva ali celo en sam avtor zalaga in vzdržuje posamezno rubriko ali področje. Pohvala sicer takim pionirjem dela, v pouk drugim. Ali bo tako stanje na posameznih področjih tudi ob osmem desetletju PV?

Polemika kot izraz perečih potreb je ostala na ravni prejšnjega desetletja. Nekaj več prahu je izzvala skalaška zgodovina, nekateri pojavi v alpinizmu in imenoslovje. Podčrtajmo, da se je o varstvu narave v Sloveniji absolutno premalo napisalo.

Potopisi in opisi, ki so pravzaprav osrednje jedro planinskih glasil, so v zadnjem desetletju vidno porasli, kar je po svoje odraz razvoja in potreb. Po zaslugi odpravarskih števil se je število alpinističnih člankov skoraj podvojilo.

Svetovni prikazi in ocene literature, poročila s filmskih festivalov in foto-razstave so po svoje tudi »okno v svet«. Informiranost v glasilu je toliko pomembnejša, ker so tuje planinske knjige, revije in filmski festivali naši planinski javnosti malo znani in je navezana pravzaprav samo na novice v PV. Tu bi opozorili, da

bi bilo pri podgeslu »srbohrvatske« ustrežnejše zamenjati z »ostale jugoslovanske«, kot je že bilo v splošnem kazalu za šesto desetletje PV, saj gre tudi za bosanske, makedonske in črnogorske planinske publikacije. Zamere so huda reč.

Med organizacijskimi članki je razmerna skromno število načelnih člankov o mladinskih in alpinističnih odsekih. Morda je bolje več delati pa manj pisariti. Poročil o delu MO in plezalnih vzponih je zato več v naslednjem zapisu o organizacijski dejavnosti. Moti, da so v naštevavanju organizacijske dejavnosti vštete tudi take dejavnosti kot spomeniki in spominske plošče B14, ki bi spadali prej k osmrtnicam ali spomenikom žrtvam planin A VI 3. Osmrtnice so uvrščene pod A VI 2 in pod B VIII 3. Kaj so osebne vesti, kaj osebne beležke?

Razgled po svetu po istoimenski rubriki, predvsem pa vsebina razčlemb in opredelitev v splošnem kazalu je bila zaradi izredne pestrosti verjetno sestavljalcu splošnega kazala najtežavnejša naloga. Tako uredniku Orlu kot avtorju kazala Maziju smo dolžni vse priznanje. Prvemu za informacije, drugemu za pregled informacij. Brez kazala bi sicer izredno informativno gradivo marsikaj izgubilo. Sestavljalca kazala je bil postavljen pred težavno nalogo, kar se vidi tudi pri izbiri znakov. Morda bi bilo smotrnejše, če bi se za področja od X8 aa-ah uporabile grške črke, ker npr. varstvo narave (ab) ali živalstvo in rastlinstvo (ag) ni v logični zvezi z alpinizmom (a).

Novost so razglednice – urednikove beležke v glasilu pod črto, nekakšen drugi razgled po svetu, po mojem mnenju še bolj informativen in poglobljen.

Seznam slik tako na ovitkih, prilogah in med besedilom priča o bogati ilustrativni opremi PV. Fototeka po krajih, osebah in dejavnostih, ki jo tako pogrešamo, je v splošnem kazalu nastavljena. Kdor kaj išče, najde tu.

Vilko Mazi je opravil za slovensko planinsko kulturo dragoceno delo. O tem smo lahko prepričani bolj, ko odpiramo stran za stranjo. Hvaležni smo mu za iniciativo, s katero je začel in tudi dosledno končal bibliofilsko delo.

Tone Strojín

RAZGLEDP O SVETU

HITROST NA SMUČEH

Rekordi so znamenje modernih časov, čim bolj se manjšajo razdalje, tem več je tekmovanje med narodi, tem več je priložnosti, da se ljudje skušajo med seboj, kdo je boljši, kdo je najboljši. Kdor tega

danes ne razume, ostaja v senci.

Opoj nad rekordi spada k poprečni današnji zavesti.

Hitrost na smučeh je užitek, ki ga dosežeš z znanjem, z vajo, z izkušnjami. Tisti, ki se še spominjajo predvojnih časov, vedo kako se je začelo l. 1932, ko je Guzzi

Lantschner iz Innsbrucka v St. Moritzu na skakalnih deskah dosegel 105,75 km/h. Kmalu nato je Švicar A. Zryd v Adelbodnu prišel na 112 km/h. Za današnje pojme – po 40 letih – ni to nič posebnega, saj pri smuku tekmovalci na najbolj hitrih odsekih dosegajo do 130 km/h. Od l. 1951 – (ve povedati Helmut Dumler v Winter-Bergkameradu (1972/5), sedanji urednik te Rotherjeve revije, ki se je zadnje čase tudi preoblekla v spektakularno pašo za oči) – so redno vsako leto na Plateau Rosa nad Cervinio hitrostne tekme. Začel je z njimi že l. 1949 Avstrijec Leo Gasperl, ki je že l. 1932 v St. Moritzu vzbudil pozornost s hitrostjo 136,34 km/h. Na hrbtu je imel gumijast stožec, da bi z njim dobil bolj aerodinamično linijo, na skakalne smuči si je pritrdil svinčene plošče, tako da so tehtale 22 kg. Pred stremeni je montiral ročaja, za katera se je držal, da bi ga ne potegnili nazaj. Kjer je tekma, morajo biti pravila, za vse tekmovalce veljavna in enaka. Gasperlov poskus je naglil smučarske teoretike, da so pravila izdelali: Smuči za tekmo v hitrosti niso smele biti lažje od 7,5 kg. L. 1952 je italijanski drvar Zeno Colò dokazal, da gre tudi z navadnimi smučmi. Dosegel je 159,36 km/h. L. 1959 je Italijana za malenkost prekosil Švicar Willy Forrer.

Spomladi 1960 je prišlo v Cervinio na štart 19 mojstrov za »kilometer-lancè«. Proga je omogočala divjo brzino, saj je nagnjena 63°. Italijanski carinik iz Predazza Luigi Marco je dosegel 162,2 km/h. L. 1963 je Alfred Plangger iz Jungholza dvignil na 168,24 km/h na 100 m dolgi merilni dolžini. Pista je bila dolga 300 m, nagib 62°, Plangger je v vetrovnem kanalu prenesel značni pritisk, ki je odgovarjal 220 km/h. V Portillu (Čile) je Amerikanec Dorwoth isto leto dosegel 171 km/h.

L. 1964 je bila proga dolga 700 m z nagibom 68°. Na štartu je bilo 37 vozačev iz 7 držav. FIS, ki se je temu cirkusu vse dotleje upiral, je poslal opazovalca. Luigiju Marcu so namerili 174 km/h. Imel je kovinske smuči, 2,35 m, z dvema žlebovoma, so pa bile serijske. L. Marco je tedaj izjavil: »Z boljšimi smučmi bi vozil 180 km/h. Pri 150 km/h začno smuči močno vibrirati. Tako grajene smuči se tej vibraciji ne morejo upreti. Vse misli so osredotočene samo na pravilno držo, ki je ne smem spremeniti. Najmanjša sprememba v drži je že padec.«

L. 1965 je FIS uradno spremenil svoje stališče do »kilometer-lancè«. Vsemogočna svetovna smučarska organizacija je priznala to tekmo, češ, da je preizkušnja poguma. Proga je imela to pot nagib 65°. Na tej tekmi je vozila tudi smrt. Walter Mussner iz Južne Tirolske je v prvi vožnji dosegel 172,08 km/h. V drugi je zadel na merilno pripravo in se ubil. Nekaj dni nato je Luiggi Leitner vozil za nekaj desetink bolje od Mussnerja. Nastopila je

tudi Christl Staffner in zmagala s 143,02 km/h.

L. 1967 je bil nagib že 66,9°, vendar rekorda ni bilo, samo 170,86 km/h. Med tem Luigi Marco ni počival. Vadil je v vetrovnem kanalu, preizkušal nove naočnike in čelade. Vendar mu čez 174 km/h ni šlo – kljub izboljšani opreми. Zaradi pogodb z raznimi firmami ga je FIS prištela k profesionalcem.

L. 1968 je prišel na vrsto 39 letni Finec Hakkiner s 172,3 km/h. 180 km je Karel Schranz tedaj proglasil za proboj »odmevnega zidu«.

L. 1970 je Edi Schwaiger bil blizu tega, da ga prebije: 179,99 km/h. Hakkiner 178,66 km/h. 7 tisočink je manjkalo Schwaigerju do 180 km/h. 13. julija nastopi Masuri Morishita: 183,019 km/h. 8 tekmovalcev je ta dan podrlo Schwaigerjev rekord. L. 1971 je Italijan Alesandro Casse dosegel 184,234 km/h. Zdaj je »meja« že 190 km/h.

Pravijo, da je v Cerviniji zelo veliko odvisno od vremena in do časa. Najboljše čase dosegajo smučarji – dirkači med 10–11 uro.

T. O.

PRIPOVEDKE Z GORA

Tega blaga imamo pri nas precej, ni pa zbrano tako, da bi lahko vsak hip posegli po njem. Bili so časi, ko je bilo zbiranje bajk in pripovedk bolj čislano in gotovo tudi aktualnejše. Svojega pomena tudi danes še niso izgubile. Svet je res odkrit in raziskan, ljudje so se odtujili naravi in sebi, tako da so nam skrivnosti potreba. Za švicarsko revijo »Les Alpes« je gotovo značilno, če je v letniku 1972 na prvo mesto postavila člana Arnolda Blanka iz Züricha o bajkah in pripovedkah iz doline Wäggi: Pozabljajo se ledeniška imena, pozabljajo se bajke. To je sicer naravno, vendar nam oboje tudi danes, v atomski dobi, v popolni mehizaciji življenja še vedno lahko marsikaj pove, predvsem o človeku, ki je bil z naravo močno povezan, ki je naravne pojave s spoštovanjem opazoval in se jih zato tudi bal. Ko so te bajke nastajale, je npr. do Wäggitala držala samo ozka steza. Prastaro vero v zle duhove je nadomestila krščanska vera in v pripovedke uvedla svoje prepričanje, da bo kristjana zanesljivo varovala pred hudimi duhovi. Sredstva za preganjanje duhov pa so v ljudski zavesti ostala in po modernih nazorih bi jih lahko označili kot psihoterapevtska. Blank nato navaja sedem pripovedk in vsako skuša etiološko razložiti, to je, skuša najti vzrok, zakaj je nekdanji, neuki človek ob takem ali drugačnem naravnem pojavu spredel svojo pripovedko. – Na te stvari radi pozabljamo. Če jih obujamo, težko najdemo način, s katerim bi današnjemu človeku dopovedali njihov pomen za znanje o naravi in o človeku.

T. O.

DOYEN BASELSKE SEKCIJE TSCHOPP

Arnold Tschopp-Boeniger je lani umrl v starosti 92 let. Bil je častni član baselske sekcije CAS (Club Alpin Suisse) celih 62 let, 33 let njen ekonom, sicer pa 42 let član predsedstva. Ko je sekcija praznovala svojo 75-letnico, so ga izvolili za častnega člana. Po poklicu je bil profesor, nazadnje na realni gimnaziji v Baslu. Bil je dober plezalec in soliden smučar, uveljavil se je tudi kot predavatelj s prijetnim humorjem, v »Les Alpes« pa je l. 1947 objavil svojo planinsko biografijo. Še pri 84 letih se je vedno udeleževal torkovih izletov, na katerih so se shajali veterani sekcije, še pri 86 letih je bil na enajstih, pri 87 letih pa na devetih takih izletih. Zadnjih pet let se je pojavil med starimi prijatelji po enkrat, dvakrat na leto. Grča, da malo takih, pa še – Čop se je pisal.

AVSTRIJA JE ODLIKOVALA ZVEZNEGA OFICIRJA

Kapetan Gul Alam Khan je l. 1970 spremljal avstrijsko ekspedicijo na K 6. Na predlog dr. R. Thomesa, avstrijskega poslanika v Islamabadu, je zvezni prezident Franz Jonas pakistanskega zveznega oficirja odlikoval s srebrno medaljo za zasluge za republiko Avstrijo. Utemeljitev: Gul Alam se je nesebično zavzemal za interese ekspedicije in bil zares lojalen do moštva, korekten in prijateljski. S svojimi ukrepi je doprinesel bistven delež k avstrijskemu uspehu.

T. O.

PO HIMALAJSKIH VODAH

Člani ÖAV so se lani (1971) odpravili v himalajske hudournike. Odločili so se za zahodno Himalajo zaradi lažjega dostopa, kjer so skoraj ob vseh vodah vsaj ceste za jeepe in ker jim je bil pri srcu Ind, ki preči vseh himalajski masiv, saj priteka iz Tibeta. Že po poti so spustili svoja brodila v reko Karadi, 40 km zahodno od Teherana, po kateri odteka voda iz orjaškega zbiralnega jezera visoko iz Elbrusa. Ocenili so jo s IV, potem ko so prečolnarili 22 km. Vzhodno od Kabula so brodarili na reki Kabul 24 km od velikega jezera do ravnine. Voda je topla (25°C), z mnogimi brzicami, štirikrat so morali prenašati. Ocenili so jo s V.

Iz Ravalpindija so trije člani ekspedicije odleteli v Gilgit, štirje pa se odpeljali z avtobusom, ki jim je vzel na krov čolne. Peljali so se po dolini Inda, kjer so takrat gradili cestno zvezo s Kitajsko in prišli v Svat, visokogorsko solino v Hindukušu. Tu so se spustili v reko Gabral na višini 2300 m in izstopili 18 km niže na višini 2030 m, nato 5 km nosili in se nato še 6 km ubadali z vodo, ki so jo ocenili s V.

V Gilgitu so si uredili bazo. Najeli so jeepe in se odpeljali v dolino Hunza. Zaradi političnih napetosti so jim tu kmalu zaprli pot. Vendar so reko Hunzo spoznali na 25 km od višine 1600 m do izliva v Gilgit na višini 1350 m. Njena temperatura je komaj 10°C, je umazano rjava, skoraj črna, široka. Ocenili so jo s V. V tem podnožju so se poskusili še z rečico Jasin, začeni na višini 2800 m pri vasi Jasin, vozeč navzdol 22 km do vasi Phandur na višini 2350 m. Siva voda, polna mivke in peska, težavnost V.

Najtežje so doživeli na reki Gilgit, ki so jo prečolnarili od Gupisa (2350 m) do izliva v Ind (1250 m), vsega 135 km, ocenili so jo s V–VI. Oddahnili so se le na srednjem delu (II, III).

Hoteli so se zmociti tudi v reki Rupal, pa so jim zaprli pot zaradi bojov v Kašmiru. Zato pa so 27 km čolnarili po reki Astor od Garikota (2350 m) do doline Inda. Zaradi mnogih brzic in množine velikih bolvanov so tudi to ocenili s VI. Poseben problem je veletok Ind. Pri mostu Alam, severno od mosta Rhakiot je 80 m širok. Ko so vanj spustili čolne, je bil tu globok 17 m, njegova globina niha od 21 do 14 m (pozimi). Tudi tam, kjer na videz mirno teče, je poln vrtnicev in drugih pasti. Prevozili so ga od Chahaia do Tarbele, mestoma zelo nevarne kilometre (V–VI), vsega 170 km. Del ekspedicije je po veletoku nadaljeval še pot od Tarbele do Attocka, 50 km, vendar brez posebnih težav (II), drugi pa so pospravili še rečico Svat od Kalama (2000 m) do Saidu Sarifa (860 m), 85 km, V, zadnjih 25 km le II.

Vsega skupaj so bili na vodi 688 km, spoznali so 8 himalajskih voda od višine 3000 m do višine 300 m. Večji del so bili prvi s tem športom na teh vodah.

Vodja ekspedicije je bil dr. R. Magreiter, člani so bili dr. U. Schwabe, ing. H. Ohnmacht, H. Moser, H. Hupfaut in H. Flory. Prtljago in čolne so do Ravalpindija prepeljali z avtobusom VW. Tu so se vsi sešli, oni s poti po zraku in oni s kopne poti. Na delu so bili septembra. Pravijo pa, da so reke verjetno »boljše« od oktobra do decembra. – Vsekakor zanimiva, pionirska ekspedicija. Avstrijci so si v Himalaji utrgali res upoštevanja vredne lovorike.

T. O.

VELIKI POPUSTI V ŠVICI

Za turistično sezono 1972 so prevozna podjetja po Evropi razglasila razmeroma velike popuste, da bi privabila dopustnike k svojim transportnim sredstvom. Stare razvite turistične države so to še posebej izrabile, »konkurenca je velika, svet se odpira na vse strani, vsi ljudje niso petični, 30 do 50% popusta pa se pri daljšem potovanju posamezniku pozna, podjetje pa tudi napolni mošnjo po stari resnici: Množina vrže, die Menge macht's.« V Švici npr. dajejo 50% popusta na žič-

nici in vodnih vehiklih, otroci do 6 let imajo vsak prevoz zastonj, mladina od 6. do 16. leta pri vsakem prevozu 50% popusta. Dajejo še poseben »počitniški potni list« na železnicah. Vsak tujec dobi že doma pavšalno vozovnico za železnico, poštne avtobuse, 50% popust na vseh gorskih železnicah in za vse prevoze po jezerih. Te vrste popust je nekaj popolnoma novega in kaže, kako se turistična industrija bije za množice, brez katerih njena proizvodnja ne more doseči rentabilnosti.

DR. HERRLIGKOFFER REHABILITIRAN

Vodja ekspedicije na Nanga Parbat 1970 dr. Karl Herrligkoffer in njegov namestnik Michael Anderl nista odgovorna za smrt Güntherja Messnerja. Tako stališče je zavzelo Münchensko sodišče marca 1972 in s tem oba rehabilitiralo. Sodišče je prav tako stališče zavzelo do očitka, da sta opustila pomoč Reinholdu Messnerju, ki je 16. januarja 1971 sprožil sodno preiskavo zoper vodstvo ekspedicije. Günther je hotel priti na vrh mimo ekspedicijskega načrta, rdeča raketa, ki jo je izstrelil Herrligkoffer kot znamenje za slabo vremensko napoved, pa ni dovolj pomembna za tak očitek. Iniciativa za samostojen vzpon na vrh je bila stvar Reinholda Messnerja, torej bi nevarnost slabega vremena bila večja kot pa trajanje lepega vremena. L. 1971 je bilo torej za obe strani napeto, za Messnerja propagandno zelo veliko vredno, za popularnost dr. Herrligkofferja pa tudi ne malo. Sodno stališče bo menda prav takšno, ne Messnerju ne Herrligkofferju ne bo kaj prida škodilo ne koristilo. Vodja ekspedicije – gotovo rekorder po številu ekspedicij, ki jih je vodil – pa ima v roki še eno zadoščenje, dodatno zaupnico za velike načrte v Himalaji, ki jih je že objavil.

T. O.

KAPRUNSKI POGOVORI 1971

Kakor že nekaj let sem (od l. 1967) je avstrijski »kuratorij za preprečevanje nesreč v gorah« tudi v l. 1971 v Kaprunu priredil reševalski simpozij, na katerem je poročal dr. E. Rabofsky o delu kurtorija, dr. V. Szepl pa o njegovem delovnem programu. Sodni svetnik dr. J. Pichler iz Gradca je govoril o »vzrokih in posledicah kolizijskih smučarskih nesreč, Martin Hörman iz evangelijske akademije v Tutzingu o »posnemanju ekstremnih alpinistov in smučarskih dirkačev« oz. vplivu njihovega zgleda, Harald Rohle, o »preizkusu smučarske obleke glede na trenje«, dr. F. H. Schwarzenbach pa o »preobremenjenosti alpinista in smučarja«. Mnogi referati niso prišli v poročilo, ker niso bili pravočasno oddani v pismeni

obliki. Tako te teme kakor vrsta drugih, o katerih bo Kaprun še spregovoril, kažejo pestri in razvejeni porast vsega, kar je v zvezi z alpinizmom, planinstvom in smučarstvom. Kakor povsod drugod v znanosti se tudi tu obenem z novo prakso pripravlja tudi teoretična obravnava z novimi raziskovalnimi temami, anketami, testi ipd.

T. O.

HOTEL NA EVERESTU

Poročali smo že, da se Nepal v svojem gospodarstvu odločno usmerja tudi v turizem in da so nemški izvedenci naredili nepalski turistični načrt. Pred dvema letoma smo zapisali, da bo vsak čas zgrajen hotel na poti proti Čomolungmi – Everestu. Delo so prevzeli Japonci in ni daleč čas, ko bo najvišji hotel na svetu – 4000 m nad morjem – že deloval. Odprli bodo direktno zračno pot iz Kathamanduja do hotela, čeprav himalaizem priporoča 10 do 14 dnevni marš iz nepalskega glavnega mesta do predverja Matere zemlje – že zaradi aklimatizacije. Sobe so opremljene z dodatnimi viri kisika, okna pa gledajo v svet pet in šestisočakov, medtem ko se vrh Everesta le redko vidi! V 2 do 5 dnevih se od hotela pride do slapu Kumbu, od slapa pa je možnih več tur na pettisočake. Nepal stoji torej pred vdorom večjih turističnih tokov. Spričo letalskega prometa za premožnejšega človeka ne bo posebna zgodba, če si bo ogledal zdaj ta zdaj drugi »prestol bogov« v daljnem Nepal, če že ne povsem od blizu, pa vsaj iz spodobne razdalje.

TONČKOV DOM **NA LISCI — 947 m**

že poznana izletniška točka nad Sevnico v Sp. Zasavju je v svoji novi obliki in po urejenosti ena najlepših planinskih postojank v Sloveniji.

Dom ima 3 apartmaje, 13 dvoposteljnih, 5 enoposteljnih sob ter skupno ležišče z 19 posteljami. V sobah, ki so centralno ogrevane, je tekoča topla in hladna voda.

Restavracija 60, klubska soba 30 sedežev, krokarški štiblc. Odlične domače jedi — pristna vina.

Finska sauna, tuši — balinišče — rusko kegljišče. Smučarski tereni — smučarska vlečnica 500 m.

Dostop z vozili:
iz Brega pri Sevnici 10 km,
iz Rimskih toplic
preko Jurkloštra 26 km,
iz Radeč preko Brega 17 km,
iz Sevnice 20 km.

Pošta 68290 Sevnica,
telefon (068) 74-171,
telex 33 727 yu Lisca

*Za toplino
vašega doma*

**POHIŠTVO
SLOVENIJALES**

KOVINOTEHNA

CELJE

EXPORT-IMPORT

PRODAJALNE VELETRGOVINE

»Ideal«, Celje, Mariborska 7
»Kovinar«, Celje, Mariborska 17
»Galeb«, Celje, Stanetova 31
»Kurivo«, Celje, Vrnčeva ulica
»Opex«, Ljubljana, Vošnjakova 4

»Kovit Market«, Maribor, Grajski trg 1
»Kovina«, Maribor, Trg revolucije 7
»Fužinar«, Jesenice, Maršala Tita 1
»Železnina«, Jesenice, Maršala Tita 38
»Optika«, Jesenice, Maršala Tita 47
»Tehnika«, Mengeš, Blejčeva 17

vam nudijo najugodnejše: nakup na kredit brez porokov, 10% popust pri nakupu z devizami, kupljeno blago dostavljajo na dom.

TOVARNA GLINICE IN ALUMINIJA »BORIS KIDRIČ« KIDRIČEVO

Proizvajamo:

surovi aluminij v valjarniških formatih in ingotih,
kalcinirano glinico Al_2O_3 ,
alumijske legure.

Telefon: 79-610 — Telex: Kidričevo - 033 116 — Pošta: 62325 Kidričevo —
Železniška postaja Kidričevo.

PODJETJE ZA PTT PROMET LJUBLJANA priporoča vsem koristnikom PTT storitev, da se poslužijo posebnih storitev, ki so navedene v telefonskem imeniku SR Slovenije za leto 1972/73.

TOVARNA UMETNIH BRUSOV SWATY

Maribor

Proizvajamo vse vrste umetnih brusov za industrijo, obrt in široko potrošnjo na bazi keramične in bakelitne vezi.

S svojimi izdelki oskrbujemo domače in tuje potrošnike.

Priporočamo svoje kvalitetne izdelke, ki jih prodajamo pod zaščitnim znakom

SWATY

INTERTRADE

podjetje za mednarodno trgovino
LJUBLJANA
Moša Pijadejeva 29

zastopa vodilne v svetu v elektronskih računalnikih in pisarniški opremi IBM, New York,
v kemiji CIBA GEIGY AG, Basel, v orodnih strojih SIG, GEORG FISCHER A. G.,
OERLIKON ITALIANA.

*Za čestitanje ob raznih praznikih in drugih
veselih dogodkih ter za izraze sožalja se
poslužujte telegramov na luksuznem
obrazcu.*

*Združeno PTT podjetje
Ljubljana*

ZASAVSKI PREMOGOVIKI — TRBOVLJE

proizvajajo:

kvaliteten rjavi premog, zidno opeko, betonske oblikovance in granuliran pesek.

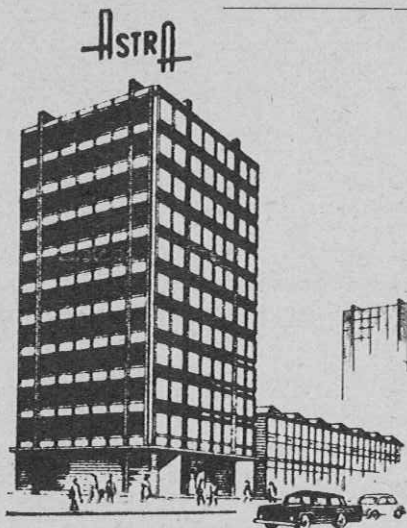
S svojim obratom za specialna rudarska dela izvajajo razna investicijska dela doma in in tujem.

LESNA
INDUSTRIJA
LITIJA

IZDELUJE:

®plexiglas^{extr.} plošče v različnih barvah in ornamentih
ter svetlobna telesa za fluorescenčno razsvetljavo; plemenite
furnirje, žagan in decimiran les, stavbno pohištvo po načrtih
priznanih projektantov ter oblikovane izdelke iz plexiglasa.

Naša kvaliteta — vaše zadovoljstvo!

veletrgovina

ASTRA

UVOZ-IZVOZ

LJUBLJANA, TITOVA 77

Telefon: 315 955

Telex: 31 248 YU ASTRA

POSLOVANJE NA DEBELO:

- specializirani oddelki — po posameznih strokah
- predstavništva
- skladišča

PRODAJA NA DROBNO:

- blagovnice
- specializirane (zlasti tehniške) trgovine

ZUNANJETRGOVINSKO POSLOVANJE:

- izvoz
- uvoz
- mednarodne kooperacije
- zastopanje tujih firm
- konsignacijska skladišča tujih firm
- »ASTRADING« G. m. b. H., München, ZR Nemötja

ASTRA — ELEKTRONSKI CENTER

Že tretjič ponatisnjena je v oktobru izšla
pri Mladinski knjigi Janka Mlakarja knjiga

IZ MOJEGA NAHRBTNIKA

Janko Mlakar je eden najpopularnejših slovenskih planincev, posebej pa znan kot planinski potopisec. Še tako dolgočasne podatke o planinah, ljudeh in običajih zna zabeliti z duhovito šalo, vse skupaj pa z dobrodušnim humorjem, ki je več kot pol stoletja osvajal njegove bralce in poslušalce. Knjiga bo vezana v platno in opremljena z barvnim ščitnim ovitkom. Ob 278 straneh besedila bo še veliko fotografij gora, ki jih je Mlakar tolikokrat obhodil in opisoval.

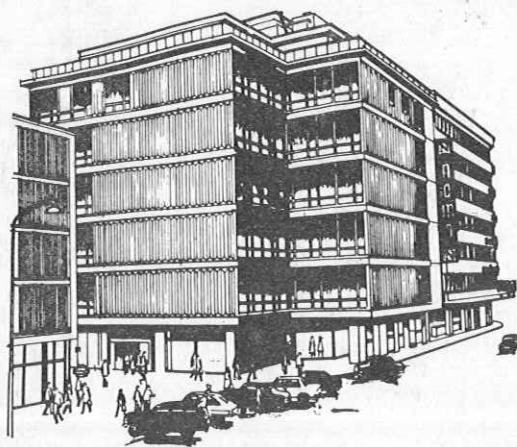
ZALOŽBA MLADINSKA KNJIGA

Iskra danes!

Iskra je vodilno jugoslovansko podjetje na področju elektronike, avtomatike, telekomunikacij in elektromehanike. Preko 18 000 delavcev v 18 delovnih organizacijah sodeluje v bogati proizvodnji, od sestavnih elementov, raznih gospodinjskih in drugih aparatov, do najmodernejših elektronskih avtomatskih naprav. Njeni izdelki so cenjeni doma in v tujini. Kvaliteto njenih izdelkov zagotavlja visoka strokovna usposobljenost kadrov, sodobna tehnologija in uspešno poslovno-tehnično sodelovanje s priznanimi inozemskimi proizvajalci.

Iskra Iskra Iskra Iskra Iskra
Iskra Iskra Iskra Iskra
Iskra
Iskra Iskra
Iskra

**ZA DRUŽINO IN DOM,
ZA GOSPODINJSTVO,
ZA ŠPORT IN ODDIH,
VSE BLAGO V ENI HIŠI,**

pri

nama

LJUBLJANA

v prodajnih enotah:

- VELEBLAGOVNICA PRI POŠTI, Ljubljana
- KONFEKCIJA ELITA, Ljubljana
- BLAGOVNICA S STANOVANJSKO OPREMO,
Ljubljana
- BLAGOVNICA, Kočevje
- BLAGOVNICA, Škofja Loka
- VELEBLAGOVNICA, Velenje

Lastna menjalnica za tujo valuto.

10% popust za plačilo s konvertibilnimi valutami.

V Veleblagovnici pri pošti
v Ljubljani posluje tudi

**POTOVALNA AGENCIJA
ATLAS,**

ki nudi vse usluge za izlete, potovanja in oddih.

